

ขอนแก่น

แหล่งวัฒนธรรมอีสาน

หนังสือสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น-กลุ่มงานคณะกรรมการวิจัยและพัฒนาฯ ศึกษานา และวัฒนธรรม
วิทยุชุมชนศึกษาและสังคมศึกษาฯ มูลนิธิชุมชนศึกษานาศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น วิทยุชุมชนศึกษา ๒๕๕๖

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

ชอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน

หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

© ลิขสิทธิ์ของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๕๕

พิมพ์จำนวน ๓๗,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-317-089-7

ผู้จัดพิมพ์ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ อาคาร สพฐ.๓ ถนนราชดำเนินนอก

เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐ ๒๒๘๘ ๕๗๓๓ <http://academic.obec.go.th>

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว แขวงสะพานสอง เขตวังทองหลาง

กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๕๓๘ ๓๐๒๒, ๐ ๒๕๓๘ ๐๔๑๐

โทรสาร : ๐ ๒๕๓๙ ๓๒๑๕

เว็บไซต์ : www.suksapan.or.th

อีเมล : suksapanpress@yahoo.com

(เลขงาน ๕๕๐๒๑๘๘)

ข้อมูลทางบรรณานุกรม (CIP : Cataloging in Publication)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ชอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน/สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา,

-- กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๕.

๒๐๐ หน้า. ภาพประกอบ ; ๓๐ ซม.

๑. ชอนแก่น -- ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ๒. ชื่อเรื่อง.

๙๐๗ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ส๖๙๑ข

ISBN 978-616-317-089-7

คำนำ

หนังสือเรื่อง **ชอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน** สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

การจัดทำหนังสือเล่มนี้ นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับจังหวัดชอนแก่นในแง่มุมความเป็นศูนย์กลาง ความเจริญของภาคอีสาน รวมทั้งเป็นแหล่งวัฒนธรรมและศิลปะพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน ซึ่งประกอบด้วย ชอนแก่นในอดีต ชอนแก่นจากแกนนอีสานสู่อาเซียน ภาพเก่าเล่าเรื่อง สิมและฮูปแต้ม ศิลปะพื้นบ้าน ตรีทศาความงามและความเรียบง่ายของชาวอีสานในพระพุทธศาสนา วิถีชาวบ้านอีสาน ขนบธรรมเนียมประเพณีชอนแก่น ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่อุทยานแห่งชาติ และเที่ยวกินถิ่นดอกคูณ พร้อมภาพประกอบสวยงามที่ทรงคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดชอนแก่น สำหรับให้ครูผู้สอนและนักเรียนใช้ค้นคว้าอ้างอิง ประกอบการเรียนการสอน ตามสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่นได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการในท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในจังหวัดชอนแก่น ผู้เกี่ยวข้องที่กรุณาเอื้อเฟื้อข้อมูลด้านต่างๆ รวมทั้งภาพประกอบบทความที่ทำให้การจัดทำหนังสือ **ชอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน** สำเร็จลุล่วงด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือนี้จะเป็นประโยชน์ในการให้ความรู้ และความตระหนักในคุณค่าของท้องถิ่นแก่ครูผู้สอน นักเรียน และผู้สนใจทั่วไปได้อย่างดี

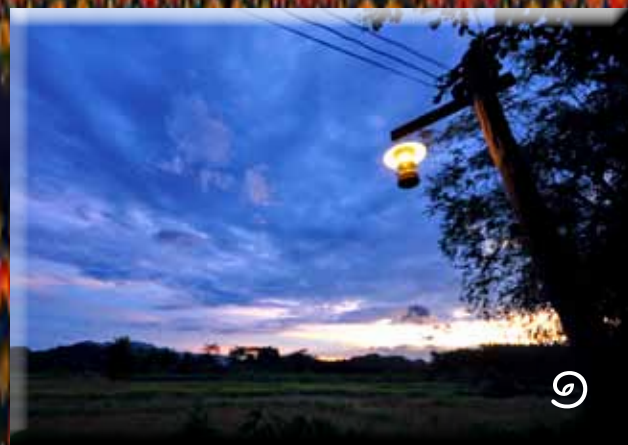
(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

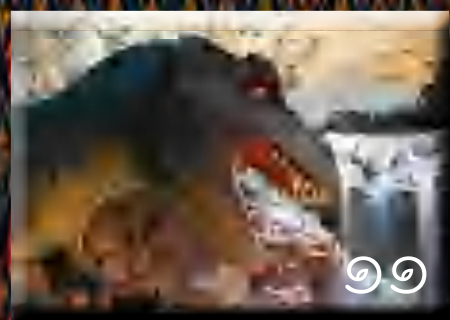
* พ้าสว่างที่ขามแก่น	๑	* ศรัทธา ความงดงาม และความเรียบง่ายของชาวอีสาน	
* ขอนแก่นในอดีต	๑๑	ในพระพุทธศาสนา	๘๗
* ขอนแก่น จากแกนอีสานสู่อาเซียน	๒๙	* ไหว้พระ ๙ วัด : ขอนแก่นแดนพุทธอีสาน	๙๕
* ภาพเก่าเล่าเรื่อง	๔๙	* วิถีชาวบ้านอีสาน ชนบธรรมนิยมประเพณีขอนแก่น	๑๑๗
* สิมและฮูปแต้ม		* ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่อุทยานแห่งชาติ	๑๒๓
ศิลปะพื้นบ้าน เอกลักษณ์ของชาวอีสานที่ขอนแก่น	๖๑	* เกือบกินดินดอกคูน	๑๕๑

๑

๒๙

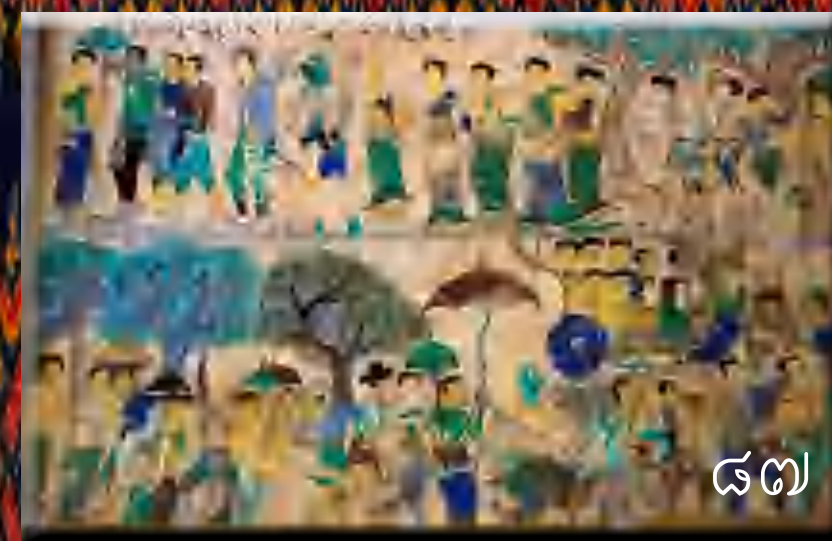
๑๑

๖๑

๔๙

๘๗

๑๑๗

๑๒๓

๙๕

๑๕๑

ฟ้าสว่าง ที่ขามแก่น

รถด่วนขบวนที่ ๖๙ เทียบขานชาลาสถานีรถไฟเมืองพล จังหวัดขอนแก่น ตอนฟ้ายังไม่สว่าง เข้าเกินไปที่จะเริ่มต้นทำความรู้จักกับจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่แห่งนี้ จึงมีเวลาพอที่จะนั่งทบทวนเส้นทางการเดินทางให้เพียงพอกับเวลาที่มีอยู่ เนื่องจากมีสถานที่ต่างๆ มากมายที่ไม่ควรพลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชอุทยานแก่น ซึ่งถือกันว่าเป็นหัวใจของจังหวัด รวมทั้งยังเชื่อว่าเป็นที่มาของชื่อจังหวัดขอนแก่น

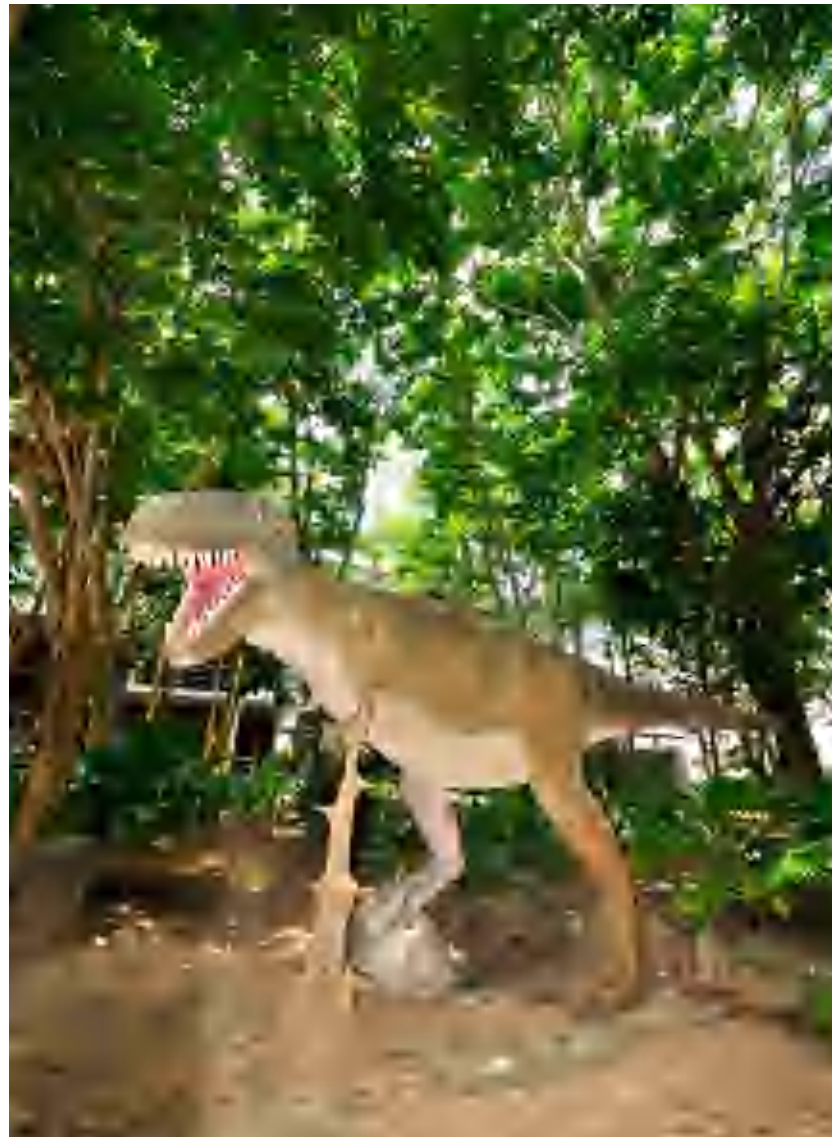
ตำนานการสร้างพระธาตุขามแก่นมีมากมาย แต่สาระที่ตรงกันในแทบทุกตำนานก็คือการที่พระอรหันต์ได้วางพระอังคารธาตุของพระพุทธเจ้าบนตอมะขามใหญ่ที่ตายไปแล้วเป็นเวลานาน แต่เกิดอัศจรรย์แก่นมะขามใหญ่กลับฟื้นคืนชีวิตผลิใบและกิ่งก้านขึ้นมา

ทำให้มีการสร้างพระเจดีย์ครอบมะขามแก่นนั้นไว้เป็นของคู่บ้านคู่เมือง และให้นามพระเจดีย์ที่สร้างขึ้นนี้ว่าพระธาตุขามแก่น เป็นศูนย์รวมใจของคนขอนแก่นมาจนทุกวันนี้ พระธาตุขามแก่น ที่วัดเจติยภูมิ อำเภอน้ำพอง จึงเป็นสถานที่สำคัญที่เราควรไปสักการะได้สักครั้งหนึ่งในชีวิต

ขอนแก่น เป็นดินแดนที่มีอารยธรรมตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และเลี้ยล็กต่อไปอีกกว่า ๒๐๐ ล้านปี ซากดึกดำบรรพ์ของซอโรพอด ไดโนเสาร์ กินพืชที่อุทยานแห่งชาติภูเวียงรวมทั้งร่องรอยสัตว์ดึกดำบรรพ์อีกนานาชนิด เป็นสิ่งยืนยันว่า ดินแดนขอนแก่นมีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่มาเนิ่นนานนับล้านปี แม้จะมีบางช่วงขาดหายไม่ติดต่อกัน แต่ก็สามารถบอกกลมหายใจในอดีตของดินแดนแก่นมะขามแห่งนี้ได้อย่างชัดเจน

แม้ไดโนเสาร์จะให้ประโยชน์แก่ผู้คนในปัจจุบันมากมายมหาศาล เพียงใดแต่ก็ไม่มีใครอยากถูกเปรียบเป็นไดโนเสาร์ ยิ่งไดโนเสาร์ เต่าล้านปี ด้วยแล้ว อย่าให้บอกเลยว่าโกรธเพียงใด แต่อย่างไรก็ตามไดโนเสาร์ที่ภูเวียง ก็ถูกบรรจุไว้ในแผนการท่องเที่ยวของเราและคนอื่นๆ อย่างพลาดไม่ได้

พูดถึงไดโนเสาร์ สัตว์เลื้อยคลานขนาดใหญ่ในโลกดึกดำบรรพ์แล้ว ทำให้อดเสียดายขึ้นมาไม่ได้ เพราะบริเวณภูเวียงของจังหวัดขอนแก่น มีสัตว์ ร่ายักษ์ตายทับถมกันน้อยเกินไป ทำให้ไม่พอที่จะเป็นแหล่งน้ำมันเหมือนอย่าง ดินแดนตะวันออกกลางและส่วนต่างๆ ของโลก ตามความเชื่อของนักวิทยาศาสตร์ บางกลุ่มที่บอกว่า น้ำมันเกิดจากซากสัตว์ดึกดำบรรพ์จำนวนมากที่ตายทับถม กันอยู่ใต้ดิน นานวันเข้าไขมันของพวกมันก็ไหลไปรวมกันจนเกิดเป็นบ่อน้ำมัน ขนาดใหญ่ เหมือนอย่างคำอธิบายของนักวิทยาศาสตร์บางกลุ่มที่ให้ไว้

มาเยือนขอนแก่น แผ่นดินที่ราบสูงในยามนี้จะเหลืองอร่ามไปด้วยช่อดอกไม้สีเหลืองของดอกคูณหรือดอกราชพฤกษ์ ที่ห้อยเป็นพวงระย้า วิจิตรงดงามตามธรรมชาติทำให้ระลึกถึงเพลงพื้นเมืองของชาวอีสานที่บรรเลงด้วย แคน พร้อมหมอลำที่เล่าขานนิทานพื้นบ้านหรือภูมิความรู้ด้านต่างๆ ให้เป็นทำนองเพลงสนุกสนาน ประกอบการรำ รำ เสียงแคน ดอกคูณ จึงเป็นมนต์เสน่ห์ที่ท้องถิ่นอีสานที่ชาวขอนแก่นล้วนภาคภูมิใจ

ใส่บาตร

สถานีรถไฟเมืองพล

แม่ค้าหาบเร่

ตลาดหลังสถานีรถไฟเมืองพล

รถสามล้อเครื่อง

ฟ้าสาแล้ว สถานีรถไฟเริ่มคึกคักไปด้วยนักเดินทางและชาวบ้าน พ่อค้าแม่ค้า อาคารบ้านช่อง ร้านตลาด ที่สถานีรถไฟเมืองพล ยังคงสภาพเมื่อกว่า ๑๐๐ ปีที่แล้ว เมื่อรถไฟขบวนแรกได้มาถึง พร้อมนำความเจริญจากเมืองหลวงมาถึงถิ่นที่ชาวขอนแก่นทุกวันนี้จะยังคงรักษาวิถีบางอย่างที่สืบทอดจากบรรพบุรุษไว้ โดยเฉพาะ ผ้านุ่ง ลวดลายสัญลักษณ์ของชาวอีสานย้อนไปถึงยุคผู้หญิงที่สูงศักดิ์ที่ต้องใส่ผ้าไหมลายมัดหมี่ แต่ครั้งอพยพมาจากนครเวียงจันทน์ ผ้าไหมที่จัดว่ามีชื่อเสียงของขอนแก่นคือที่อำเภอชนบท ซึ่งเป็นแหล่งทอผ้าไหมใหญ่ที่สุดของจังหวัด จนเป็นที่มาของคำกล่าวขานที่ว่า ผ้าไหมเมืองขอนแก่นก็ต้องผ้าไหมของอำเภอชนบท อย่างไรก็ตาม ของดีเมืองขอนแก่นที่เราและนักท่องเที่ยวอื่นๆ ก็คงเป็นผ้าไหมของชาวบ้านท้องถิ่นต่างๆ สักแห่งหนึ่งอย่างแน่นอน

ศูนย์รวมผ้าไหมชนบท

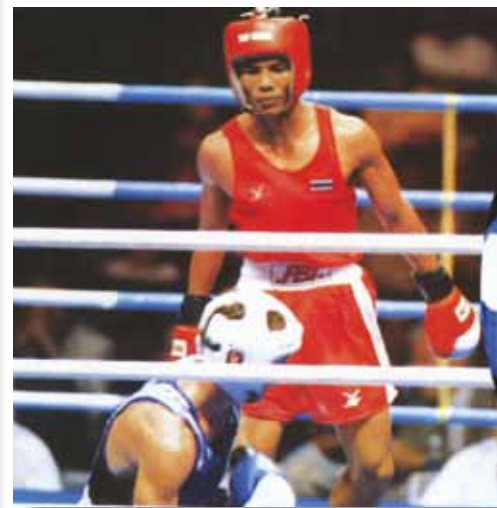
แสงเงินแสงทองเริ่มสาดขึ้นจับท้องฟ้าตะวันออก บ่งบอกเวลาสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวมาถึงแล้ว ขอนแก่น ณ วันนี้ คงความเป็น **ขอนแก่นใหญ่** ศูนย์กลางแห่งความเจริญของภาคอีสานได้สร้างคนดีศรีแผ่นดินมากมาย เป็นเกียรติประวัติของชาติ นำมาซึ่งเหรียญทองโอลิมปิกที่ประชาชนทั้งประเทศร่วมแซ่ซ้องสรรเสริญ ถิ่นที่ผู้คนส่วนใหญ่ยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิม เช่นการ **ร่วมใจผูกเสี่ยว** รวมทั้งศิลปกรรมพื้นบ้านทั้งดงาม สิมและฮูปแต้มจึงเป็นหนึ่งในที่คณะของเราหมยมันปั่นมือว่าจะได้ไปชมครบถ้วนทั่วถึง

ฮูปแต้มวัดไชยศรี

สมรักษ์ คำสิงห์ ผู้พิชิตเหรียญทอง
กีฬาโอลิมปิกเหรียญแรกประเทศไทย

วิชัย ราชานนท์ ผู้พิชิตเหรียญทองแดง
กีฬาโอลิมปิกเหรียญแรกประเทศไทย

พิธีผูกเสี่ยวของชาวอีสาน

อีกไม่นาน ขอนแก่นแหล่งวัฒนธรรมอีสาน ก็จะผ่านเข้ามาในโลกของการรับรู้ของเราและผู้คนที่ทั่วไป ความงดงามเหล่านี้ยังคงอยู่รอให้พวกเราหิ้วกระเป๋า สะพายกล้องถ่ายภาพ รวบรวมไว้เป็นบันทึกหน้าหนึ่งของประเทศไทยไว้ตราบนานเท่านาน

ขอนแก่น ในอดีต

ขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่มีร่องรอยของสัตว์ดึกดำบรรพ์ขนาดใหญ่ ที่เรียกว่า ไดโนเสาร์ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในโลกเมื่อราว ๑๑๐ - ๑๖๐ ล้านปีมาแล้วและสูญพันธุ์ไปเมื่อโลกผจญภัยพิบัติธรรมชาติอย่างรุนแรง หลงเหลือเพียงซากดึกดำบรรพ์หรือฟอสซิล (fossil) ไว้ให้นักวิทยาศาสตร์ และนักโบราณชีววิทยาได้สำรวจและค้นพบไดโนเสาร์สายพันธุ์ใหม่ๆ หลายชนิดซึ่งพบเป็นครั้งแรกของโลก ณ ดินแดนแห่งนี้

ไดโนเสาร์ Dinosaur มาจากภาษากรีก คำว่า ไดโน (Deinos) แปลว่า น่ากลัวมาก และซอรัส Sauros หมายถึง สัตว์เลื้อยคลาน ซึ่งมีขนาด รูปร่าง และสายพันธุ์แตกต่างกันมากมาย ในบริเวณเทือกเขาภูเวียง (ที่อำเภอภูเวียง อำเภอมัญจาคีรี) เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของไดโนเสาร์หลายชนิดเพราะพบโครงกระดูกและรอยเท้าไดโนเสาร์ ณ ลานหินลาด ป่าชาดภูเวียงประทับเป็นแนวทางเดินหลายทิศทางบนผิวหน้าของชั้นหินทราย ซึ่งสภาพแวดล้อมโบราณเป็นชายน้ำ จำนวนมากกว่า ๖๐ รอย รอยเท้าเหล่านี้แสดงลักษณะของไดโนเสาร์ประเภทต่างๆ เช่น

ไดโนเสาร์กินพืชขนาดใหญ่ตระกูลซอโรพอด (Sauropod) เป็นไดโนเสาร์ที่มีความยาวถึง ๑๕ เมตร คอยาว หางยาว เดินด้วย ๔ ขา กินพืชเป็นอาหาร อายุประมาณ ๑๓๐ ล้านปีมาแล้ว ซึ่งเป็นไดโนเสาร์สกุลใหม่ที่พบเป็นครั้งแรกของโลก จึงได้รับพระราชทานพระราชนุญาตอัญเชิญพระนามาภิไธย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นชื่อไดโนเสาร์ชนิดนี้ มีนามว่า ภูเวียงโกซอรัสสิรินธรเน (Phuwiangosaurus sirindhornae : Martin, Buffetaut and Suteethorn, 1994)

ไดโนเสาร์กินเนื้อขนาดใหญ่ตระกูลเทอโรพอด (Terropod) เป็นไดโนเสาร์ที่มีความยาวประมาณ ๖.๕ เมตร เดินด้วย ๒ ขาหลัง มีฟันลักษณะเป็นแท่งกรวยปลายแหลม มีสันเล็กๆ ยาวตลอดฟัน เป็นไดโนเสาร์สกุลใหม่และได้รับการตั้งชื่อว่า สยามโมซอรัส สุตีธรณี (Siamosaurus suteethorni : Buffetaut and Ingavat, 1986)

ไดโนเสาร์สยามโมซอรัส สุตีธรณี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทอดพระเนตรพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง

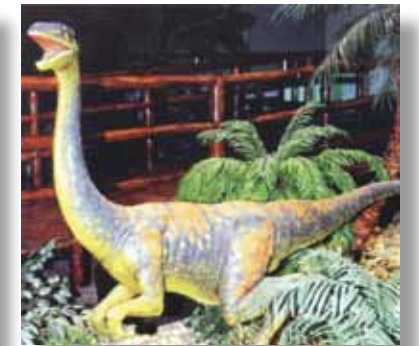
ไดโนเสาร์ภูเวียงโกซอรัสสิรินธรเน

ไดโนเสาร์สยามโมโทรันนัส อีสานเอนซิส

ไดโนเสาร์คอมพ์ซอกนาธัส

ไดโนเสาร์นกรกระจอกเทศ

ไดโนเสาร์กินริมิมัส ขอนแก่นเอนซิส

ไดโนเสาร์กินเนื้อขนาดเล็กมากตระกูลซีลูโรซอร์ (Coelurosaur) เป็นไดโนเสาร์ที่คล้ายคลึงกับ คอมพ์ซอกนาธัส (Compsognathus longipes) ที่มีขนาดความยาวประมาณ ๗๐ เซนติเมตร น้ำหนักประมาณ ๓.๕ กิโลกรัม หัวยาวประมาณ ๓ นิ้ว คอยาวเรียว หางยาวกว่าหัว คอ และลำตัวรวมกันวิ่งได้รวดเร็วมาก

ไดโนเสาร์กินเนื้อขนาดเล็กตระกูลออร์นิโทมิซอร์ (Ornithomimosaur) หรือไดโนเสาร์นกรกระจอกเทศ ความสูงประมาณ ๕๓-๗๓ เซนติเมตร เดินด้วย ๒ ขาหลัง รอยเท้ามี ๓ นิ้วคล้ายรอยเท้าไก่ เคลื่อนไหวได้ว่องไว กินเนื้อเป็นอาหาร มีอายุประมาณ ๑๓๐ ล้านปีมาแล้ว

ร่องรอยของสัตว์ดึกดำบรรพ์เหล่านี้ศึกษาได้ที่ภูเวียง : อุทยานไดโนเสาร์แห่งแรกในอาเซียน

ขอนแก่น สมัยก่อนประวัติศาสตร์

สืบต่อมาจนเมื่อประมาณ ๔,๕๐๐ ปีมาแล้ว พื้นที่หลายแห่งในภูมิภาคแห่งนี้ มีผู้คนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ได้เข้ามาอยู่อาศัยตามถ้ำหรือเพิงผาใกล้แหล่งน้ำ ดำรงชีพด้วยการตกปลา ล่าสัตว์ และเก็บพืชผักผลไม้จากป่าเป็นอาหาร ไม่ตั้งถิ่นฐานถาวรแต่จะเร่ร่อนไปตามแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ ดังปรากฏหลักฐานเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทำจากหิน โครงกระดูกมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งภาพเขียนสีตามเพิงผาและคูหาถ้ำหลายแห่งในจังหวัดขอนแก่น

ภาพเขียนสีที่ถ้ำลายแทง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

ถ้ำลายมือบนเทือกเขาภูพาน

ถ้ำฝ่ามือ บ้านหินร่อง ตำบลในเมือง อำเภอภูเวียง ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูเวียง มีภาพที่เกิดจากการทาบบมือลงบนผนังถ้ำ และพันด้วยสีแดงเป็นลวดลายรูปฝ่ามือ เทคนิคการสร้างภาพเป็นลวดลายสีแดงรอบมือนี้ ถือเป็นศิลปะดั้งเดิมที่ผู้คนยุคก่อนประวัติศาสตร์เกือบทั่วโลกนิยมสร้างกัน และพบในถ้ำหลายแห่งในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียง

ถ้ำผาคันธง ตำบลคลองทุ่ม อำเภอภูผาม่าน มีภาพที่บอกเรื่องราวของการล่าสัตว์เป็นภาพลายเส้น ภาพมือ ภาพสัตว์ ภาพอาวุธ โดยมีสุนัขช่วยในการล่า แสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น

ถ้ำลายมือ บ้านดอนกอก ตำบลบ้านฝ้อ อำเภอหนองเรือ บนเทือกเขาภูพาน พบภาพมือและภาพสัญลักษณ์ต่างๆ บางภาพคล้ายคนแบกกิ่งไม้ที่พบกันทั่วไปในแหล่งภาพเขียนสีของภูมิภาคนี้

โครงกระดูกมนุษย์ แหล่งโบราณคดีโนนเมือง

ต่อมาเมื่อราว ๒,๕๐๐ ปีมาแล้วผู้คนเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและมีพัฒนาการสืบเนื่องมาเป็นลำดับ เริ่มจากการตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ในบริเวณที่ราบลุ่มในแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ผลิตเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนทั้งใกล้เคียงและห่างไกลออกไป ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นปรากฏร่องรอยของแหล่งชุมชนโบราณเป็นจำนวนมากกระจายอยู่ในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์หลายแห่ง

เครื่องประดับโบราณ

ชุมชนที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดพบที่ **แหล่งโบราณคดีโนนนกทา** บ้านนาดี ตำบลบ้านโคก อำเภอหนองนาคำ พบโครงกระดูกมนุษย์และสัตว์เลี้ยงเครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้ทำจากหินและโลหะ แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเกษตรกรรมในเขตลุ่มแม่น้ำชีตอนบน ภาชนะดินเผาเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงว่าชุมชนโนนนกทามีการบริโภคข้าวและปลูกข้าวในการดำรงชีวิตเพราะมีการนำกลบข้าวมาเป็นส่วนผสมของดินที่ใช้ปั้นภาชนะ เพื่อช่วยในการเผาดินให้แข็งแกร่งขึ้น

ที่**แหล่งโบราณคดีบ้านโนนชัย** อำเภอเมืองขอนแก่น พบเครื่องประดับเป็นสร้อยลูกปัด และต่างหู ทำจากเปลือกหอยทะเล แสดงการค้าขายแลกเปลี่ยนกับชุมชนที่อยู่ใกล้ทะเล รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากสำริดและเหล็ก ส่วนแหล่งโบราณคดีโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ พบโครงกระดูกมนุษย์ ภาชนะดินเผา เครื่องมือหินและโลหะ ซึ่งชุมชนได้รวบรวมสิ่งของโบราณที่มีคุณค่าเหล่านี้จัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งเพื่อให้ประชาชน และนักเรียนได้ศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นตนเอง

ชุมชนเกษตรกรรมบางแห่งได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองที่มีผู้นำชุมชน ร่วมกันสร้างสาธารณประโยชน์เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข สร้างคุณค่าดินเป็นกำแพงเมืองตามธรรมชาติ เพื่อแสดงขอบเขตของเมือง และจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในสังคม และสร้างศาสนสถานเพื่อเป็นที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชนดังปรากฏร่องรอยของชุมชนที่เมืองโบราณหลายแห่ง เช่น เมืองโบราณบ้านเมืองเพี้ย อำเภอบ้านไผ่ พบเครื่องปั้นดินเผา ใบเสมาหิน แม่พิมพ์ดินเผา กำไลสำริด เครื่องมือเหล็ก โครงกระดูกมนุษย์และสัตว์ เมืองโบราณเมืองชัยวาน บ้านโพธิ์ไชย ตำบลโพธิ์ไชย อำเภอพือไชย เมืองโบราณดงเมืองแอม ตำบลดงเมืองแอม อำเภอลือเสาะเมืองโบราณบ้านศรีฐาน ตำบลโนนเมือง อำเภอมืองขอนแก่น ชุมชนเมืองโบราณเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วไปตามที่ราบลุ่มแม่น้ำชี แม่น้ำพอง และแม่น้ำเชิญ

ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ (ประมาณช่วง พ.ศ. ๑๑๐๑ - ๑๒๐๐) ดินแดนแถบนี้พัฒนาเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ เพราะพบการใช้ตัวอักษรจารึกบอกเล่าเรื่องราว และคงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรเจนละ (ต่อมาคืออาณาจักรเขมร) หลักฐานที่พบคือ ศิลาจารึกหินทรายที่พบในเมืองโบราณขนาดใหญ่ที่สุดในภูมิภาคนี้ คือ เมืองโบราณดงเมืองแอม เป็นศิลาจารึกของพระเจ้ามเหศวรมัน กษัตริย์ของอาณาจักรเจนละ ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่บริเวณเหนือทะเลสาบกำพูชา (โตนเลสาบ : Tonle Sap) และได้ทำสงครามขยายอาณาจักรเมื่อได้ถึงที่ใดก็จะทำจารึกหรือสร้างศาสนสถานแสดงถึงดินแดนภายใต้พระราชอำนาจของพระองค์ ศิลาจารึกดังกล่าวนี้จารึกด้วยภาษาสันสกฤต อักษรปัลลวะ (อินเดียใต้) มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นหลักฐานทางด้านจารึกที่เก่าแก่ที่สุดที่พบในจังหวัดขอนแก่น

หลังจากนั้นอิทธิพลของอาณาจักรเจนละในภูมิภาคนี้คงเสื่อมถอยลง ดังนั้น จึงปรากฏวัฒนธรรมทวารวดี จากบริเวณภาคกลางของไทย ได้แผ่ขยายมาในดินแดนแถบนี้แทนที่

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๖ ชุมชนเมืองในจังหวัดขอนแก่นมีหลักฐานการรับวัฒนธรรมทวารวดีซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนาในภายหลัง การแกะสลักพระพุทธรูปนูนขนาดใหญ่ที่หน้าผาภูเวียง เขตอำเภอยุเมะ ซึ่งมีการแกะสลักพระพุทธรูปนูนขนาดใหญ่ที่หน้าผาภูเวียง เขตอำเภอยุเมะ ซึ่งมีอักษรจารึกเป็นภาษาสันสกฤต บริเวณเหนือพระเศียร กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ พระพุทธรูปนูนองค์นี้สร้างตามพุทธศิลป์แบบทวารวดีผสมผสานฝีมือช่างท้องถิ่น ตามคตินิยมการสลักภาพพระพุทธรูปบนผาหินหรือผนังถ้ำ

เครื่องมือเหล็ก

เครื่องปั้นดินเผา พบที่เมืองโบราณ บ้านเมืองเพี้ย

เสมาหินทราย สมัยทวารวดี

พระพุทธรูปสลายนภูเวียง

โครงกระดูกมนุษย์ เมืองชัยวาน

ทับหลังสลักภาพนารายณ์บรรทมสินธุ์ที่โบราณสถานกูเปือยน้อย

เสมาหินทรายที่พบตามเมืองโบราณหลายแห่งแสดงถึงอิทธิพลทวารวดี ในดินแดนแถบนี้ บางแผ่นสลักกลายเป็นเศียรนาค บางแผ่นสลักเป็นเสา ร่องรับวงล้อพระธรรมจักรตามแบบศิลปะอินเดีย ใบเสมาบางแผ่นมีคำจารึก ด้วยอักษรสมัย หลังปัลลวะ ภาษามอญ กล่าวถึงการสร้างสิ่งของถวายไว้กับ พระพุทธศาสนา บางแผ่นสลักกลายเป็นภาพเล่าเรื่องชาดก (อดีตชาติของ พระพุทธเจ้า) ใบเสมาหินเหล่านี้ถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีการผสมผสาน กับศิลปกรรมท้องถิ่นอย่างชัดเจน

ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ วัฒนธรรมเขมรได้ปรากฏอีกครั้ง ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ได้ค้นพบปราสาทหินซึ่งเป็นศาสนสถานในศาสนา พราหมณ์ หรือฮินดู ๒ แห่ง คือ โบราณสถานกูเปือยน้อย และโบราณสถาน กูบ้านเมย

โบราณสถานกูเปือยน้อย บ้านหัวขัว อำเภอกุเปือยน้อย เป็นปราสาท ก่อด้วยอิฐประกอบด้วยศิลาแลง และศิลาทราย เป็นศิลปะแบบนครวัดของ อาณาจักรเขมร ประกอบด้วยปราสาทอิฐ ๓ หลัง มีสระน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกว่า บาราย ๑ สระ ทับหลังมีภาพแกะสลักนารายณ์บรรทมสินธุ์ ภาพสลักของ เทพเจ้าต่างๆ ตามความเชื่อของศาสนาฮินดู โบราณสถานกูบ้านเมย อำเภอนองสองห้อง เป็นปราสาทหินที่เป็นศิลปะแบบคลัง-ปาปวน ของอาณาจักรเขมร

โบราณสถานกูเปือยน้อย

กูประภาชัยเป็นศาสนสถาน ประจำโรงพยาบาล หรือ อโรคยาศาล

สระน้ำนอกกำแพง ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกูประภาชัย

ทับหลังของปราสาทสลักภาพเทพนม และพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ แสดงว่าศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามามีอิทธิพลในชุมชนแห่งนี้ นอกเหนือจากศาสนาพุทธเถรวาทที่แพร่หลายก่อนหน้านี้แล้ว

และในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ วัฒนธรรมเขมรแบบพุทธศาสนานิกาย มหายาน สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ซึ่งเป็นมหाराของค์สุดท้ายของอาณาจักร เขมรได้แผ่ขยายเข้ามามีอิทธิพลในดินแดนไทยหลายแห่ง ได้ค้นพบศาสนสถาน เพิ่มอีก ๒ แห่งคือ โบราณสถานกูแก้ว บ้านดอนช้าง อำเภอมืองขอนแก่น และโบราณสถานกูบ้านนาคำน้อย (กูประภาชัย) ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง ศาสนสถานทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นศิลปกรรมแบบบายัน ซึ่งสร้างขึ้นตามคติพุทธศาสนา นิกายมหายานเพื่อเป็นศาสนสถานประจำโรงพยาบาลที่เรียกว่าอโรคยาศาล ประกอบด้วยปรังก์ประธานบรรณาลัย (ห้องสมุด) สระน้ำ กำแพง และ ชุมประตู่ และโบราณวัตถุสำคัญ คือประติมากรรมหินทรายรูปพระโพธิสัตว์ วัชรปาณีทรงครุฑ พระวัชรธร และศิลาจารึกอักษรเขมร ภาษาสันสกฤต มีข้อความกล่าวถึงการสรรเสริญพระพุทธโฆสัชยคุรุไวฑูรยประภาซึ่งเป็น พระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ช่วยขจัดโรคภัยไข้เจ็บให้ มวลมนุษย์

หลังสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ อาณาจักรเขมรโบราณได้เสื่อม อำนาจลง ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา ชนชาติไทยกลุ่มต่างๆ ได้เริ่มมีอำนาจทางการเมืองขึ้นมาแทนที่ และได้สถาปนารัฐของคนไทยใน ที่ต่างๆ กัน นั่นคือ อาณาจักรสุโขทัย สถาปนาขึ้นเมื่อราว พ.ศ. ๑๗๙๒ อาณาจักร ล้านนาสถาปนาเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๙ อาณาจักร ออยุธยาสถาปนารุงศรีอยุธยาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ และอาณาจักรล้านช้าง สถาปนาเมืองหลวงพระบางขึ้นใน พ.ศ. ๑๘๙๖

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา อาณาจักรล้านช้างได้แผ่ขยาย อิทธิพลทางการเมืองครอบคลุมพื้นที่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำให้ วัฒนธรรมล้านช้างมีอิทธิพลเหนือพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่น ดังจะเห็นได้จาก สถาปัตยกรรม พระธาตุขามแก่นวัดเจติยภูมิ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดขอนแก่นนั้นมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ที่สืบทอดมาจากพระธาตุศรีสองรัก ตำบลด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งสร้างขึ้นใน สมัยพระไชยเชษฐาธิราชของอาณาจักรล้านช้างเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒

ในสมัยธนบุรี อาณาจักรไทยได้แผ่ขยายอำนาจเข้าครอบครอง อาณาจักรล้านช้างที่เคยรุ่งเรืองให้ตกเป็นเมืองขึ้นของไทย และได้กวาดต้อน ผู้คนมาตั้งบ้านเรือนในดินแดนไทยหลายแห่ง เช่น เพชรบุรี สระบุรี ราชบุรี และจันทบุรี

อย่างไรก็ตามการตั้งถิ่นฐาน สร้างบ้านแปงเมือง ก่อเกิดเป็นวัฒนธรรม และความเป็นขอนแก่นอย่างชัดเจนและสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน เริ่มเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๔ นี้เอง ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์โดยกลุ่มชนจากอาณาจักรล้านช้างได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาสร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่ ตามบริเวณลุ่มน้ำที่อุดมสมบูรณ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย สำหรับจังหวัดขอนแก่นการอพยพแยกได้ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ก็จะพากันตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตอำเภอภูเวียง อำเภอชนบท และบางส่วนของอำเภอยุเมต อีกรวมคือกลุ่มที่อพยพมาจากแขวงจำปาสัก จะอยู่ที่อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอน้ำพอง อำเภอบ้านไผ่ อำเภอเมืองจตุรพักตรพิมาน ส่วนกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบางจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตอำเภอภูผาม่าน อำเภอชุมแพ และอำเภอสีชมพู ชาวขอนแก่นในยุคสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นใหม่ได้สืบทอดวัฒนธรรมล้านช้างทั้งทางด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ตลอดจนทั้งตัวหนังสือ และภาษาพูด ผสมผสานกับชุมชนดั้งเดิมที่อยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่เดิม

ประวัติการสร้างบ้านเมืองขอนแก่นนั้น ปรากฏในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ว่า อาณาจักรล้านช้างเกิดความไม่สงบ เจ้าเมืองและขุนนางแย่งชิงอำนาจกันเอง บรรดาเชื้อพระวงศ์และขุนนางลาวหลายคนได้พากันอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาสร้างเมืองขึ้นใหม่ ในราชอาณาจักรไทยหลายเมืองด้วยกัน

ท้าวเพี้ยเมืองแพนแห่งเมืองทุขุม แขวงเมืองเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ของกษัตริย์ล้านช้างได้อพยพผู้คนมาอาศัยอยู่กับเจ้าแก้วมงคลหรือเจ้าแก้วบวม ซึ่งอพยพผู้คนมาจากนครจำปาสัก มาตั้งเมืองสุวรรณภูมิขึ้น (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด) โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านชีโล่ (บ้านชีโล่) แขวงเมืองสุวรรณภูมิ

พ.ศ. ๒๓๓๒ เจ้าจอมคำแวนหรือเจ้าจอมแวน (บุตรสาวของท้าวเพี้ยเมืองแพน ซึ่งเป็นพระสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) ได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ท้าวเพี้ยเมืองแพนแยกออกมาตั้งเมืองใหม่ ประกอบกับในขณะนั้นท้าวเพี้ยเมืองแพนได้ทราบข่าวพรานจันทร์และพรานไธ ได้พบทำเลเมืองโบราณที่บ้านดอนกระยอมหรือดอนพยอม (เวลานั้นอยู่ในแขวงเมืองชนบท ปัจจุบันอยู่ในท้องที่บ้านเมืองเพี้ยอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น) เป็นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการสร้างเมืองใหม่ ท้าวเพี้ยเมืองแพนจึงได้อพยพผู้คน จำนวนประมาณ ๓๐๐ คน ย้ายจากบ้านชีโล่ มาตั้งบ้านเรือนที่ดอนพยอม แขวงเมืองชนบท ผู้คนส่วนใหญ่อพยพไปพร้อมกับเจ้าเมือง แต่บางส่วนยังคงอาศัยอยู่ในถิ่นเดิม

อนุสาวรีย์พระนครศรีบริรักษ์ หรือท้าวเพี้ยเมืองแพน ที่ริมบึงแก่นนคร

ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองแวง แสดงเหตุการณ์สำคัญและประวัติความเป็นมาของจังหวัด

ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองแวง แสดงวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น เมื่ออพยพย้ายถิ่น จะหาแหล่งที่อุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะใกล้แหล่งน้ำ

ต่อมาเมื่อมีผู้คนเพิ่มขึ้นจึงได้อพยพไปสร้างเมืองใหม่ที่บ้านบึงบอน (ปัจจุบันคือบึงแก่นนคร) และแจ้งความประสงค์ไปยังพระยานครราชสีมา (ซึ่งดูแลเมืองต่างๆ ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ขอเป็นเจ้าเมืองแยกจากเมืองสุวรรณภูมิ ขึ้นกับเมืองนครราชสีมา โดยจะส่งส่วย (ภาษีอากร) ตามประเพณีพระยานครราชสีมาจึงกราบทูลไปยังกรุงเทพฯ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านบึงบอนขึ้นเป็นเมืองขอนแก่น และตั้งท้าวเพี้ยเมืองแพนเป็นพระนครศรีบริรักษ์ เป็นเจ้าเมืองขอนแก่นขึ้นกับเมืองนครราชสีมา

ขอนแก่นสมัยสร้างบ้านเมืองใหม่

ท้าวเพี้ยเมืองแพน หรือ พระนครศรีบริรักษ์ เป็นเจ้าเมืองขอนแก่นคนแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๐ ซึ่งพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เมืองขอนแก่นขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ ศูนย์กลางของเมืองขอนแก่นเมื่อแรกตั้งอยู่ที่บ้านโนนทอง ฝั่งตะวันตกของบึงบอนขอนแก่น (ปัจจุบันคือบ้านเมืองเก่า) ท้าวเพี้ยเมืองแพนได้ตั้งบ้าน (เสาหลักเมืองซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดกลาง) ได้สร้างวัดขึ้น ๒ วัด คือ วัดเหนือ (วัดหนองแวง) และวัดกลาง ทั้งได้บูรณะวัดเก่าอีก ๑ วัด คือ วัดพระธาตุโนนทอง(ชาวบ้านเรียกวัดธาตุหรือวัดใต้) และจวนเจ้าเมืองเป็นที่ว่าการเมือง

ภายหลังเมื่อท้าวเพี้ยเมืองแพนถึงแก่กรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้**ท้าวคำบัง** ซึ่งเป็นบุตรเขยของท้าวเพี้ยเมืองแพนเป็นเจ้าเมืองขอนแก่นแทน ภายหลังพระนครคำบังได้ถึงแก่กรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ราชบุตรคำยวง เป็นเจ้าเมืองขอนแก่นแทน

การย้ายเมืองขอนแก่นครั้งที่ ๑

ในสมัย**ท้าวคำยวง**เป็นพระนครศรีบริรักษ์เจ้าเมืองขอนแก่น เมืองขอนแก่นมักมีปัญหาเรื่องเขตแดนและการเก็บภาษีอากร (ส่วย) กับเมืองชนบท ซึ่งมีพระจันทระประเทศ (ท้าวคำฝางหรือกวนเมืองแสน) เป็นเจ้าเมือง เนื่องจากเมืองขอนแก่นอยู่ใกล้เมืองชนบทเกินไป ท้าวคำยวงจึงแก้ไขปัญหากการกระทบกระทั่งกับเมืองชนบทเรื่องเขตแดน โดยย้ายศูนย์กลางเมืองขอนแก่นจากบ้านโนนทองไปอยู่ที่บ้านดอนพันชาติ

พระนครศรีบริรักษ์ (คำยวง) ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๘ ที่บ้านดอนพันชาติ **ท้าวหนู** ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าเมือง แต่ในปี พ.ศ. ๒๓๘๑ ท้าวหนูได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองมุกดาหาร **ท้าวอิน** บุตรชายของท้าวคำยวง เป็นผู้มีความสามารถและมีความดีความชอบในการปราบกบฏ

เจ้าอนุวงศ์ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์จึงได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระนครศรีบริรักษ์ เจ้าเมืองขอนแก่น

การย้ายเมืองขอนแก่นครั้งที่ ๒

พระนครศรีบริรักษ์ (ท้าวอิน) ได้ย้ายเมืองขอนแก่น จากบ้านดอนพันชาติ มาอยู่ที่บ้านโนนทัน ทางทิศตะวันออกของบึงบอน (บึงพระลับ โนนทอง ปัจจุบันคือบ้านแก่นนคร) ท้าวอินได้สร้างป้อมบ้านที่บริเวณหลังศาลาเจ้าญาติโยม สร้างวัดท่าแขก บูรณปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์ให้เป็นวัดสำหรับประกอบพิธีสำคัญ เช่น พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นต้น ท้าวอินถึงแก่อนิจกรรมที่บ้านโนนทันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๗ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวรุ่งเป็นพระนครศรีบริรักษ์ เป็นเจ้าเมืองขอนแก่นสืบต่อมา

ใน พ.ศ. ๒๔๑๘ กองทัพจีนฮ่อได้เข้ามารุกรานลาวทางเหนือถึงเมืองเวียงจันทน์ ทางฝ่ายกรุงเทพฯ ได้มอบหมายให้หัวเมืองต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดทัพไปปราบฮ่อ ได้แก่ เมืองอุบล เมืองร้อยเอ็ด เมืองมหาสารคาม เมืองชนบท เมืองขอนแก่น และเมืองนครราชสีมาเป็นกองทัพ กองทัพเมืองขอนแก่นนำโดยท้าวอุราชบุตร หรือหลวงศรีวรวงศ์ได้แสดงวีรกรรมโจมตีกองทัพฮ่อที่ตั้งอยู่ที่ด้านเหนือของเมืองเวียงจันทน์แตกพ่ายไป

หลักการปราบศึกฮ่อ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หลวงศรีวรวงศ์ (ท้าวอุ) เป็นพระนครศรีบริรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองขอนแก่น (ตราตั้งลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๐) ท้าวอุจัดตั้งเมืองขอนแก่นที่บ้านดอนบม (ตำบลในเมืองอำเภอเมืองขอนแก่น) โดยที่ท้าวรุ่งยังคงอยู่ในตำแหน่งเจ้าเมืองขอนแก่น ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น เมืองขอนแก่นถูกแบ่งหน่วยปกครองออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

* เมืองขอนแก่นที่บ้านโนนทัน มีพระนครศรีบริรักษ์ (ท้าวรุ่ง) เป็นเจ้าเมือง

* เมืองขอนแก่นที่บ้านดอนบม มีพระนครศรีบริรักษ์ (ท้าวอุ) เป็นเจ้าเมือง

ทางกรุงเทพฯ ได้แก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยให้แบ่งพื้นที่ปกครองแบ่งประชาชน แยกกันเก็บภาษีอากร ต่างฝ่ายต่างทำราชการขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ การบริหารงานจึงสับสนวุ่นวาย มีการทะเลาะเบาะแว้งระหว่าง ๒ ฝ่ายอยู่เสมอ

ภาพเหตุการณ์การย้ายถิ่นและวิถีชีวิตชุมชนของจังหวัดขอนแก่นจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์โฮงมูนเมืองขอนแก่น

พ.ศ. ๒๔๒๔ พระนครศรีบริรักษ์ (ท้าวรุ่ง) ถึงแก่อนิจกรรม พวกข้าราชการฝ่ายเมืองเดิมที่บ้านโนนทัน จึงอพยพไปสร้างเมืองใหม่ที่บ้านทุ่ม อำเภอเมืองขอนแก่น และในปีเดียวกันนี้พระนครศรีบริรักษ์ (ท้าวอุ) ได้ขอพระราชทานตั้งบ้านภูเม็ง ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกของบ้านทุ่ม ขึ้นเป็นเมืองขึ้นกับเมืองขอนแก่น และได้รับโปรดเกล้าฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ โดยพระราชทานนามเมืองใหม่ว่า เมืองมัญจาคีรี โดยให้ท้าววรบุตร (สน สนธิสมพันธ์) เป็นพระเกษตราธิราชเจ้าเมือง ซึ่งยิ่งทำให้ความขัดแย้งขยายเพิ่มมากขึ้น เพราะการตั้งเมืองมัญจาคีรีขึ้นใหม่ เป็นการปิดกั้นการขยายเมืองของฝ่ายเมืองเดิมที่บ้านทุ่ม เกิดข้อพิพาทและฟ้องร้องซึ่งกันและกัน ทางกรุงเทพฯ จึงมอบหมายให้พระยาสุริยเดโชเสนาบดีทศทิศวิไชย ปลัดข้าหลวงประจำหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ ทำการสอบสวนทั้งสองฝ่าย จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๔ พระยาสุริยเดโชเสนาบดีทศทิศวิไชย ย้ายไปราชการที่อื่น พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม จึงได้ศึกษาปัญหาของเมืองขอนแก่นทั้งสองเมือง แล้วให้เมืองขอนแก่นที่ตั้งอยู่ที่ดอนบม ย้ายไปอยู่รวมกับบ้านทุ่ม โดยให้เหตุผลว่าเพราะบ้านดอนบมอยู่ไกลจากเส้นทางคมนาคม นอกจากนี้ สายโทรเลขผ่านเมืองชนบทตรงมาที่บ้านทุ่ม แล้วผ่านไปเมืองอุดร ไม่ผ่านบ้านดอนบม บ้านทุ่มจึงมีความเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางเมืองขอนแก่นมากกว่าบ้านดอนบม

พ.ศ. ๒๔๓๔ เมืองขอนแก่นจึงรวมเป็นเมืองหนึ่งเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง

ขอนแก่นสมัยปฏิรูปการปกครอง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิรูปประเทศในทุกๆ ด้าน ทางด้านการปกครองส่วนภูมิภาค เพื่อที่จะครอบคลุมดูแลและปกครองอาณาเขตไทยทั่วราชอาณาจักรได้ทั่วถึง โดยแบ่งการปกครองทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเรียกในขณะนั้นว่า หัวเมืองลาว ออกเป็น ๔ เขตการปกครอง แต่ละเขตมีข้าหลวงใหญ่ที่กรุงเทพฯ แต่งตั้งให้ไปปกครอง ประกอบด้วย

๑. เขตหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก
๒. เขตหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ
๓. เขตหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ
๔. เขตหัวเมืองลาวฝ่ายกลาง

เมืองขอนแก่นอยู่ในเขตหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ มีเมืองขึ้น ๔ เมือง คือ เมืองพล เมืองภูเวียง เมืองมัญจาคีรี และเมืองคำพองน้อย ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๓๔ กรุงเทพฯ เริ่มจัดระบบปรับปรุงการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น

แบบมณฑล เมืองขอนแก่นจึงอยู่ภายใต้การปกครองในมณฑลลาวพวน โดยมีพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลลาวพวน (ต่อมาคือมณฑลอุดร) มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองหนองคาย

ใน พ.ศ. ๒๔๓๗ รัชกาลที่ ๕ ทรงปรับปรุงการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล โดยรวมเมืองหลายๆ เมืองเป็นมณฑล แล้วส่งข้าหลวงเทศาภิบาลไปกำกับดูแล เปลี่ยนตำแหน่งเจ้าเมือง และกรมการเมือง (อุปฮาด ราชวงศ์ และราชบุตร) เป็นตำแหน่งผู้ว่าราชการเมือง ปลัดเมือง ยกกระบัตรเมือง และผู้ช่วยราชการเมือง รวมทั้งเปลี่ยนชื่อมณฑลใหม่ โดยตัดชื่อ ลาว ออกจากทุกมณฑล เมืองขอนแก่นขึ้นกับมณฑลฝ่ายเหนือ (เดิมคือมณฑลลาวพวน)

ใน พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้มีการปรับปรุงการปกครองระบบมณฑลอีกครั้งหนึ่ง เมืองขอนแก่นจึงขึ้นกับมณฑลอุดร ร่วมกับเมืองอุดรธานี เมืองเลย เมืองนครพนม เมืองหนองคาย และเมืองสกลนคร

ใน พ.ศ. ๒๔๔๒ บ้านทุ่มเกิดแห้งแล้งกันดารน้ำ ประกอบกับเส้นทางคมนาคมเปลี่ยนแปลงไปสู่บ้านพระลับ เจ้าเมืองจึงย้ายเมืองขอนแก่นไปอยู่บ้านเมืองเก่าอีกครั้ง ตั้งจวนและศาลากลางอยู่ทางทิศเหนือของบึงแก่นนคร ใน พ.ศ. ๒๔๔๓ พระนครศรีบริรักษ์ (ท้าวอู๋) ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นพระยานครศรีบริรักษ์ บรมราชภักดีศรีศุภสุนทร ท่านดำรงตำแหน่งจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ ก็ขอลาออกจากราชการในขณะที่มีอายุ ๗๒ ปี แต่ยังคงเป็นที่ปรึกษากำกับราชการในตำแหน่งจางวาง ในช่วงเวลาดังกล่าวทางราชการได้ปรับปรุงปกครองหัวเมืองอีกครั้งหนึ่ง โดยรวมหัวเมืองหลายๆ เมืองเข้าเป็นบริเวณ เมืองขอนแก่นรวมกับเมืองชนบท และเมืองภูเวียง เรียกว่า **บริเวณผาชี** และแต่งตั้งพระพิทักษ์สารนิคม (ท้าวเหล่า สุนทรพิทักษ์) เป็นผู้ว่าราชการเมืองขอนแก่น และขุนผดุงแคว้นประจันต์ (ช่วง วิโรจน์เพชร) เป็นข้าหลวงกำกับราชการบริเวณผาชี

ใน พ.ศ. ๒๔๕๑ บริเวณที่ตั้งศาลากลางที่บ้านเมืองเก่าประสบปัญหา น้ำท่วมในหน้าฝน บริเวณเมืองคับแคบไม่สามารถขยายเมืองได้ ผู้ว่าราชการเมืองขอนแก่น (หลวงวิไลสิทธิกรรม นามเดิมคือ จัน ปิยรัตน์) จึงย้ายเมืองขอนแก่นจากบ้านเมืองเก่ามาตั้งอยู่ที่บ้านพระลับ

การพัฒนาเมืองขอนแก่นก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ภายหลังการปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมืองขอนแก่นมีการพัฒนาหลายด้าน ดังนี้

๒๖ มีนาคม ๒๔๓๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เสด็จไปทรงประกอบพระราชพิธีเปิด การเดินรถไฟหลวงสายแรก กรุงเทพฯ-อยุธยา ระยะทาง ๗๑ ก.ม.

ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ตุลาคม ๒๕๐๑ - ธันวาคม ๒๕๐๖) ตรวจราชการที่อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

โรงเรียนชุมชนภูเวียงวิทยาคม จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ เดิมชื่อโรงเรียนชั้นมูลศึกษา

๑ ธันวาคม ๒๔๔๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เสด็จไปทรงประกอบพระราชพิธีเปิดการเดินรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา

ภาพรอยยิ้มของนักเรียนระดับประถมศึกษา กับชุดนักเรียนใหม่

ทางด้านการศึกษา ขอนแก่นพัฒนาการด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้ตั้งโรงเรียนวัดธาตุวิทยาคาร เป็นโรงเรียนแห่งแรกของจังหวัดขอนแก่น (ปัจจุบัน คือ โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน) พ.ศ. ๒๔๔๓ จัดตั้งโรงเรียนภาษาไทยขึ้นเป็นครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๖๓ ตั้งโรงเรียนสตรีประจำอำเภอพระลับ (โรงเรียนสนามบินในปัจจุบัน) พ.ศ. ๒๔๖๙ ตั้งโรงเรียนประถม อาชีพช่างไม้ ประถมบริบูรณ์ (ชาย) ที่ริมบึงทุ่งสร้าง ต่อมาเป็นโรงเรียนช่างไม้ (ปัจจุบันเป็นวิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น) พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ตั้งโรงเรียนประชาบาล ตำบลพระลับ (โรงเรียนกัลยาณวัตรในปัจจุบัน) และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา ตามตำบล และอำเภอต่างๆ อย่างทั่วถึง โดยปฏิสังขรณ์วัดต่างๆ เพื่อให้เป็นสถานศึกษาสำหรับกุลบุตร และกุลธิดาชาวขอนแก่น

ทางด้านสาธารณสุข นอกจากการสร้างศาลาว่าการจังหวัดเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางปกครองแล้ว สาธารณูปโภคที่จำเป็นได้แก่ การสร้างท่อบนเพื่อกักเก็บน้ำ การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำชี (พ.ศ. ๒๔๔๖) สะพานข้ามแม่น้ำพอง (พ.ศ. ๒๔๔๙) ตัดถนนเชื่อมภายในเมืองขอนแก่น และตัดถนน เชื่อมต่อจังหวัดนครราชสีมา อุดรธานี มหาสารคาม รวมทั้งสร้างโรงพยาบาลแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘

ปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนทำให้เมืองขอนแก่นเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลมาจากการสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๔ ใช้เวลาประมาณ ๕ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ การก่อสร้างทางรถไฟระหว่างสถานี กรุงเทพฯ-อยุธยา จึงแล้วเสร็จ จึงโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพระราชพิธีเปิดการรถไฟ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ จากนั้นจึงได้ก่อสร้างทางรถไฟจากอยุธยาผ่านชุมทางบ้านภาชี ถึงสถานีแก่งคอย จากสถานีแก่งคอย ถึงสถานีนครราชสีมา แล้วเสร็จเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ เส้นทางรถไฟดังกล่าวได้นำความเจริญจากกรุงเทพฯ ศูนย์กลางการปกครอง ไปสู่เมืองนครราชสีมา และแผ่ขยายไปสู่หัวเมืองอื่นๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางรถไฟได้ขยายจากนครราชสีมาถึงสถานีอุบลราชธานี และสถานีขอนแก่น สร้างเสร็จ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ (๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖) พิธีเปิดการเดินรถไฟระหว่างกรุงเทพฯ-ขอนแก่น) ทำให้การคมนาคมติดต่อค้าขายกับเมืองต่างๆ โดยเฉพาะเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง เช่น นครราชสีมา และกรุงเทพฯ ได้สะดวกขึ้น ความเจริญทางด้านต่างๆ จึงเคลื่อนเข้าสู่เมืองขอนแก่นอย่างรวดเร็ว

การตั้งถิ่นฐานของชนชาติต่างๆ ในจังหวัดขอนแก่น

นอกจากชาวลาวที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบาง เมืองจำปาศักดิ์ และเมืองอื่นๆ ของอาณาจักรล้านช้างแล้ว ยังมีชนชาติอื่นๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่นด้วย ดังนี้

ชาวจีน ชาวจีนได้เดินทางเข้ามาค้าขายในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ โดยเฉพาะเมืองนครราชสีมาซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของหัวเมืองภาคอีสาน มีชาวจีนมาตั้งรกรากและทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลาง รับซื้อของป่า เช่น หนังสัตว์ เขาสัตว์ และพืชผลต่างๆ โดยเฉพาะข้าว ในขณะที่ยวกันก็นำสินค้าต่างๆ เช่น ถ้วยชาม เสื้อผ้า ของใช้เบ็ดเตล็ดไปขายในชุมชนต่างๆ ด้วย ต่อมาชาวจีนเหล่านี้ได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เช่น บริเวณหน้าตลาดสด (ถนนศรีจันทร์) ซึ่งเป็นบริเวณท้องแถวไม้ชั้นเดียว ยาวตามถนนหลังเมืองฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก ประมาณ ๘-๑๐ ท้องจะมีชาวจีนตั้งร้านค้าอยู่ ร้านค้าที่ใหญ่ที่สุดในตลาดขอนแก่น คือร้านตั้งจี่หลี ของเจ้าแก้วเส็ง โดยจะซื้อสินค้ามาจากโคราช แล้วมาส่งขายทั้งขายปลีกและขายส่ง ให้พ่อค้ารายย่อย นอกจากนี้ชาวจีนยังทำโรงสี นับเป็นธุรกิจที่สำคัญอย่างหนึ่ง เช่น โรงสีองค์เส็งไถ่ ของเจ้าแก้วเซ่ง (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น หงส์แสงไทย) การดำเนินธุรกิจโรงสีสร้างความร่ำรวย และเป็นที่ยู่งักของชาวขอนแก่นเป็นอย่างดี

เมื่อทางรถไฟเปิดการเดินทางมาถึงตำบลบ้านไผ่ และตำบลอื่นๆ ทำให้มีประชาชนอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานใกล้กับสถานีรถไฟเป็นจำนวนมาก ชาวจีนก็ได้ตั้งร้านค้าตามชุมทางรถไฟด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ชาวจีนบางคนที่เป็นแรงงานรับจ้างในการสร้างทางรถไฟ เมื่อพบเห็นความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่นหลายแห่ง จึงได้หันมาบุกเบิกทำไร่ทำนาและแต่งงานกับหญิงสาวในท้องถิ่น ความขยันขันแข็งของชาวจีนดังกล่าวทำให้สามารถครอบครองที่ดินอย่างกว้างขวาง เป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานจนถึงปัจจุบันนี้

ชาวนวน ชาวนวนเข้ามาอยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายหลังที่ประเทศเวียดนามเกิดกบฏไต่เซิน ใน พ.ศ. ๒๓๒๖ โดยอพยพเข้ามาทางประเทศลาว สู่ดินแดนไทยแถบจังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร และบางส่วนได้อพยพเข้าสู่เมืองขอนแก่น ชาวนวนมีฝีมือทางช่างไม้ ช่างก่ออิฐ และการค้าขาย ในปัจจุบันจึงมีชาวนวนจำนวนมาก ตั้งถิ่นฐานในจังหวัดขอนแก่น

นอกจากนี้ยังพบว่าจิตรกรรมฝาผนังในสิมของจังหวัดขอนแก่นหลายแห่งปรากฏภาพชาวต่างชาติอื่นๆ ทั้งชาวอินเดีย และชาวตะวันตก ซึ่งเข้าใจว่าจะเป็นทหารฝรั่งเศสที่เข้ามาในดินแดนแถบนี้ ในช่วงที่แผ่ขยายอำนาจในอินโดจีน (ลาว เวียดนาม และกัมพูชา)

สถานีรถไฟเมืองพล และบ้านเรือนชุมชนหลังสถานีรถไฟเมืองพลในปัจจุบัน

แสดงหุ่นจำลองชาวจีนที่มาค้าขายในขอนแก่นในอดีต

ชาวต่างชาติมาค้าขายในเมืองขอนแก่นเมื่อครั้งอดีต

การพัฒนาเมืองขอนแก่นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการบริหารราชการส่วนภูมิภาค การปกครองระบบมณฑลทั้งหมดได้ถูกยกเลิก เปลี่ยนมาเป็นการปกครองส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย จังหวัด และอำเภอ เช่นปัจจุบัน

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นต้นมาขอนแก่นมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมาก สาเหตุสำคัญคือ เส้นทางรถไฟได้นำความเจริญด้านต่างๆ มาสู่ขอนแก่น โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้กำหนดให้จังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ขอนแก่นกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การคมนาคม การศึกษา และการสาธารณสุข ซึ่งเป็นพื้นฐานความเจริญในทุกๆ ด้านสืบมาถึงปัจจุบันนี้

ขอนแก่น
จากแกนอีสาน
สู่อาเซียน

ขอนแก่น เป็นจังหวัดศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๙) จนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพหลายด้าน ทั้งศูนย์กลางด้านการศึกษา ศูนย์กลางด้านการเงินและการคลัง ศูนย์กลางด้านการค้าและการท่องเที่ยว ศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรม ศูนย์กลางด้านการเกษตร และศูนย์กลางด้านการแพทย์และสาธารณสุขของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๗) ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดไว้ชัดเจนว่า ขอนแก่นเมืองนำอยู่ เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่ายการค้า การลงทุน การบริการและการคมนาคมขนส่งในภูมิภาคสู่สากล จุดมุ่งหมายของการพัฒนาจึงเน้นเพื่อความเจริญ เสริมสร้างเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง สามารถแข่งขันกับสากลได้ อาจกล่าวได้ว่า ขอนแก่นในปัจจุบัน มีความพร้อมและกำลังก้าวสู่ความเป็นอาเซียนได้อย่างสมบูรณ์

จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ในบริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ระหว่างละติจูด ๑๕ องศา ๔๑ ลิปดา ถึง ๑๗ องศา ๐๔ลิปดาเหนือ และลองจิจูด ๑๐๑ องศา ๔๕ ลิปดา ถึง ๑๐๓ องศา ๑๑ ลิปดาตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ ๑๐,๘๘๖ ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นลำดับสามของประเทศไทย รองจากจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดอุบลราชธานี

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบสูง (ส่วนหนึ่งของที่ราบสูงโคราช) เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสานของไทย โดยทางด้านตะวันตกเป็นแนวทิวเขาสูงที่ต่อเนื่องมาจากแนวเขาภูกระดึงและแนวเขาเพชรบูรณ์ ยาวตลอดเหนือจรดใต้ ทำให้เกิดป่าเขาลำเนาไพรเป็นเอกลักษณ์และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัด ประกอบด้วย ภูเขา ภูเก้า ภูพานคำ ภูเวียง ภูระงำ ภูผาม่าน ภูหลวง ภูผักหนาม ภูเม็ง ภูผาคำ ภูผาทอง ความสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติถึง ๔ แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติภูเก้า - ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติภูเวียง อุทยานแห่งชาติน้ำพอง และอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ซึ่งเป็นแหล่งอนุรักษ์พืชพันธุ์ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ประดู่ มะค่าโมง ตะแบก พืชสมุนไพรและสัตว์ป่าที่สำคัญของประเทศ ความงดงามทางธรรมชาติดังกล่าวได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น เช่น โครงการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว โครงการอบรมผู้ประกอบการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โครงการอบรมอาสาสมัครและเยาวชนส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ปี ๒๕๕๔ ซึ่งน่าจะเป็นผลทำให้จังหวัดขอนแก่นเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้ในอนาคต

ตราประจำจังหวัด
รูปเจดีย์ครอบต้นมะขาม

ดอกไม้ประจำจังหวัด
ดอกราชพฤกษ์

ต้นไม้ประจำจังหวัด
ต้นกัลปพฤกษ์

แม่น้ำพองไหลจากอำเภอน้ำพองสู่อำเภอเมืองขอนแก่น

แม่น้ำเชิญไหลผ่านอำเภอชุมแพ

บริเวณทิวเขาดังกล่าวนี้อยู่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสายที่สำคัญคือ แม่น้ำชี แม่น้ำพอง และแม่น้ำเชิญ รวมทั้งห้วย หนอง ทะเลสาบ และอ่างเก็บน้ำ ซึ่งได้หล่อเลี้ยงพื้นที่ราบสูงให้กลายเป็นแหล่งอาหาร ทั้งการประมง การเพาะปลูก เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ถั่วเหลือง และแหล่งเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะโค (เนื้อ - นม) สุกร ไก่

ส่วนบริเวณทางตะวันออก ตั้งแต่เหนือจรดใต้ เป็นที่ราบลักษณะสูงๆ ต่ำๆ คล้ายลูกคลื่นขนาดต่างๆ ส่วนที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์อยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัด ได้แก่ ที่ราบลุ่มน้ำพอง (ในเขตอำเภอน้ำพอง อำเภออุบลรัตน์ และอำเภอเมืองขอนแก่น) ที่ราบลุ่มน้ำเชิญ (ในเขตอำเภอชุมแพ อำเภอภูเวียง อำเภอหนองเรือ) และที่ราบลุ่มน้ำชี (ในเขตอำเภอพระยืน อำเภอชนบท อำเภอบ้านไผ่ อำเภอมัญจาคีรี อำเภอแวงใหญ่ และอำเภอเมืองขอนแก่น) ซึ่งเป็นแหล่งที่จัดได้ว่ามีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของภูมิภาคนี้ ทิวเขา แม่น้ำ พืชพรรณธรรมชาติ และการประกอบอาชีพทางการเกษตร นับเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ทางกายภาพของอาเซียน เช่นเดียวกับประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่

แม่น้ำชีเป็นแนวกันเขตระหว่างอำเภอมัญจาคีรีกับอำเภอชนบท

ตารางแสดงข้อมูลการปกครองและประชากรจำแนกรายอำเภอ จังหวัดขอนแก่น

ลำดับที่	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	ประชากร		
					ชาย	หญิง	รวม
๑	เมือง	๑๗	๒๘๒	๑๑	๑๘๘,๕๔๗	๑๙๙,๑๑๖	๓๘๗,๖๖๓
๒	บ้านฝาง	๗	๗๕	๔	๒๖,๙๔๙	๒๖,๙๙๓	๕๓,๙๔๒
๓	พระยืน	๕	๕๓	๓	๑๖,๙๑๒	๑๗,๕๖๑	๓๔,๔๗๓
๔	หนองเรือ	๑๐	๑๔๙	๔	๔๖,๑๘๗	๔๖,๗๐๗	๙๒,๘๙๔
๕	ชุมแพ	๑๒	๑๓๕	๔	๖๐,๘๑๖	๖๑,๕๘๙	๑๒๒,๔๐๕
๖	สีชมพู	๑๐	๑๑๕	๓	๓๙,๒๓๘	๓๙,๑๕๙	๗๘,๓๙๗
๗	น้ำพอง	๑๒	๑๖๘	๕	๕๖,๓๒๓	๕๖,๖๘๘	๑๑๓,๐๑๑
๘	อุบลรัตน์	๖	๗๑	๓	๒๒,๐๒๑	๒๑,๙๖๗	๔๓,๙๘๘
๙	กระนวน	๙	๙๘	๔	๓๙,๑๕๕	๓๙,๒๘๑	๗๘,๔๓๖
๑๐	บ้านไผ่	๑๐	๑๑๐	๒	๔๙,๙๕๐	๕๑,๑๕๘	๑๐๑,๑๐๘
๑๑	เปือยน้อย	๔	๓๒	๒	๙,๙๖๗	๙,๘๕๒	๑๙,๘๑๙
๑๒	พล	๑๒	๑๓๒	๑	๔๓,๑๗๑	๔๓,๙๔๑	๘๗,๑๑๒
๑๓	แวงใหญ่	๕	๕๒	๑	๑๔,๕๕๒	๑๔,๘๘๒	๒๙,๔๓๔
๑๔	แวงน้อย	๖	๗๔	๒	๒๐,๙๓๓	๒๑,๑๔๘	๔๒,๐๘๑
๑๕	หนองสองห้อง	๑๒	๑๓๗	๑	๓๘,๘๗๑	๓๘,๙๔๕	๗๗,๘๑๖
๑๖	ภูเวียง	๑๑	๑๑๔	๑	๓๕,๘๕๙	๓๕,๗๖๒	๗๑,๖๒๑
๑๗	มัญจาคีรี	๘	๑๑๘	๒	๓๕,๖๔๓	๓๖,๐๓๘	๗๑,๖๘๑
๑๘	ชนบท	๘	๘๐	๑	๒๓,๘๕๘	๒๔,๗๖๑	๔๘,๖๑๙
๑๙	เขาสวนกวาง	๕	๕๖	๒	๑๙,๐๔๕	๑๘,๗๐๗	๓๗,๗๕๒
๒๐	ภูผาม่าน	๕	๔๒	๑	๑๑,๓๗๙	๑๑,๒๓๘	๒๒,๖๑๗
๒๑	ซำสูง	๕	๓๕	๑	๑๑,๘๒๘	๑๑,๘๘๒	๒๓,๗๑๐
๒๒	โคกโพธิ์ไชย	๔	๔๐	๔	๑๒,๗๗๕	๑๒,๗๐๑	๒๕,๔๗๖
๒๓	หนองนาคำ	๓	๓๕	๐	๑๑,๗๘๖	๑๑,๗๔๗	๒๕,๕๓๓
๒๔	บ้านแฮด	๔	๔๖	๓	๑๖,๑๗๑	๑๖,๒๙๓	๓๒,๔๖๔
๒๕	โนนศิลา	๕	๔๖	๑	๑๓,๒๓๘	๑๓,๑๑๑	๒๖,๓๔๙
๒๖	เวียงเก่า	๓	๓๖	๐	๙,๘๓๙	๙,๙๓๖	๑๙,๗๗๕
รวม		๑๙๘	๒,๓๓๑	๖๖	๘๗๕,๐๑๓	๘๙๑,๐๕๓	๑,๗๖๖,๐๖๖

ที่มา ข้อมูลตามทะเบียนราษฎร สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๔

ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ

ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดขอนแก่น ก่อให้เกิดศักยภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าและบริการ การคมนาคมขนส่ง รวมทั้งมีแหล่งผลิตไฟฟ้าเพื่อใช้ภายในจังหวัด ๒ แห่ง คือ โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนอุบลรัตน์และโรงไฟฟ้าพลังน้ำร้อนร่วมน้ำพอง ซึ่งนับเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้จังหวัดขอนแก่น มีอัตราการเจริญทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross Provincial Product : GPP) ปี ๒๕๕๓ เป็นที่ ๒ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (รองจากจังหวัดนครราชสีมา) เป็นอันดับ ๑๒ ของประเทศ และมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากร (Per Capita GPP) อยู่ในอันดับ ๑ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับที่ ๓๘ ของประเทศ (ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี ๒๕๕๔)

ทางด้านเกษตรกรรม

จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ทางการเกษตร ๔,๓๖๙,๐๔๓ ไร่ คิดเป็นพื้นที่ทางการเกษตร ร้อยละ ๖๔.๑๙ ของพื้นที่จังหวัด โดยประชากรร้อยละ ๔๗.๓๒ ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมทั้งการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และการป่าไม้

การปลูกพืชปลอดสารพิษ

การไฟฟ้า

การทำนา

การปลูกผักหวานสลีกับพรรณไม้อื่นๆ

ด้านกิจกรรม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ข้าวเหนียว มันสำปะหลัง อ้อย ถั่วเหลือง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียว ไม้ผล ผัก การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และยางพารา

สวนยางพารา

ไร่อ้อย

ไร่มันสำปะหลัง

การเลี้ยงไหม

๓๖ ขอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน

ด้านปศุสัตว์ สัตว์เลี้ยงที่สำคัญ คือ โค กระบือ สุกร ไก่เนื้อ และไก่ไข่

ด้านการประมง ทุกอำเภอมีการเลี้ยงปลา ซึ่งสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงมากกว่าปีละ ๒๐๐ ล้านบาท

การเลี้ยงกระบือ

ชาวบ้านหาปลาเพื่อการดำรงชีวิต

การเลี้ยงไก่

การเลี้ยงหมูป่า

การเลี้ยงกบ

ปลาที่ได้บริเวณหนองละเลิงเค็ง

ครูผู้สอน ได้นำเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ไปประยุกต์ใช้กับชุมชน

แปลงเกษตรผักปลอดสารพิษ และการปลูกพืชแบบผสมผสาน

ขอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน ๓๗

นอกจากนี้จังหวัดขอนแก่น ยังมีชื่อเสียงทางด้าน การน้อมนำหลักการ เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจมาประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินชีวิตและประสบผลสำเร็จ ทั้งในสถานศึกษา ครู ผู้นำชุมชน และ เกษตรกร สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตร เช่น โครงการ ส่งเสริมการผลิตผักปลอดสารพิษ การปลูกพืชแบบผสมผสาน เป็นต้น

ไร่นาสวนผสม

การปลูกหญ้าแฝก เพื่อป้องกันรักษาหน้าดิน

ด้านอุตสาหกรรม

จังหวัดขอนแก่น เป็นศูนย์กลางทางด้านอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันเป็นผลมาจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ จนถึงปัจจุบันนี้ และเนื่องจากความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เช่น มีแหล่งทรัพยากรแร่หลายชนิดที่สำคัญ ได้แก่ หินปูน ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในการก่อสร้าง จึงมีกิจการเหมืองหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง จำนวน ๑๒ แปลง ก๊าซธรรมชาติ มีมากในอำเภอโนนพองและเขาสวนกวาง โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้ขุดขึ้นมาใช้เป็นแหล่งพลังงานความร้อนร่วมในการผลิตกระแสไฟฟ้า และแร่โพแทช ที่เกิดร่วมในเกลือหิน (ที่พบในจังหวัดขอนแก่นจะเป็นแร่คาร์เนลไซต์) ซึ่งใช้ในการผลิตปุ๋ยโพแทสเซียมมีปริมาณมาก สามารถนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์ได้

จังหวัดขอนแก่นมีโรงงานอุตสาหกรรมถึง ๔,๓๓๗ แห่ง และเป็นสาขาการผลิตที่สร้างความเจริญเติบโตเป็นอันดับ ๑ ของจังหวัด อุตสาหกรรมที่มีการลงทุนมากที่สุดคือ อุตสาหกรรมโลหะ (๒๐๘ โรงงาน) รองลงมาคือ อุตสาหกรรมโลหะ (๒๐๒ โรงงาน) อุตสาหกรรมขนส่ง (๑๗๙ โรงงาน) อุตสาหกรรมอาหาร (๑๓๑ โรงงาน) เช่น โรงงานผลิตกุนเชียง หมูหยอง หมูยอ อุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร (๑๑๑ โรงงาน) เช่น โรงงานผลิตน้ำตาลทราย โรงงานแปรรูปอาหารสัตว์ผลิตมันสำปะหลังอัดเม็ด อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล (๑๑๔ โรงงาน) และอุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ (๕๖ โรงงาน)

ทางด้านการค้าและบริการ

การค้าและบริการเป็นสาขาทางเศรษฐกิจที่ทำรายได้เป็นอันดับ ๒ รองจากภาคอุตสาหกรรม มีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และโรงภาพยนตร์ สถานบริการและโรงแรมที่พักสำหรับการท่องเที่ยวจำนวนมาก จังหวัดขอนแก่นยังเป็นศูนย์กลางทางการเงินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันการเงินพิเศษของรัฐ ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย รวมทั้งธนาคารพาณิชย์ รวม ๑๐๐ สาขา

โรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาล

โรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์

ภาพถ่ายทางอากาศโรงงานอุตสาหกรรม การผลิตเบียร์ในจังหวัดขอนแก่น

ทางหลวงหมายเลข ๒ สระบุรี - ขอนแก่น - อุดรธานี

การคมนาคมขนส่ง

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง และที่ราบลุ่ม ซึ่งสะดวกแก่การสร้างเส้นทางคมนาคมทางบก กล่าวถึง ทางรถยนต์ มีทางหลวงแผ่นดินเชื่อมโยงกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม ๗ สาย ได้แก่

ทางหลวงหมายเลข ๒ : สระบุรี - ขอนแก่น - อุดรธานี -หนองคาย

ทางหลวงหมายเลข ๑๒ : ขอนแก่น - เพชรบูรณ์

ทางหลวงหมายเลข ๒๓ : แยกออกจากทางหลวงหมายเลข ๒ ขอนแก่น (อำเภอบ้านไผ่) - มหาสารคาม

ทางหลวงหมายเลข ๒๐๑ : ขอนแก่น - ชัยภูมิ - เลย

ทางหลวงหมายเลข ๒๐๗ : ขอนแก่น - บุรีรัมย์

ทางหลวงหมายเลข ๒๐๘ : ขอนแก่น - มหาสารคาม

ทางหลวงหมายเลข ๒๐๙ : ขอนแก่น - กาฬสินธุ์

ทางเครื่องบิน มีท่าอากาศยานพาณิชย์ ๑ แห่ง อยู่ห่างจากตัวเมืองขอนแก่นประมาณ ๘ กิโลเมตร เส้นทางการบิน กรุงเทพฯ - ขอนแก่น ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๕๕ นาที

การเดินทาง โดยสายการบิน

สถานีขนส่ง

ส่วนทางรถไฟ มีเส้นทางออกจาก กรุงเทพฯ – หนองคาย ผ่าน อำเภอนิคมพัฒนาขอนแก่น ได้แก่ อำเภอพล อำเภอบ้านฝาง อำเภอบ้านแฮด อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอน้ำพอง และอำเภอเขาสมอแข

การคมนาคมขนส่งทางรถไฟ

สถานีรถไฟขอนแก่น

ขอนแก่น สัญลักษณ์ของขอนแก่น

สถานีรถไฟเมืองพล

ลงรถไฟต่อรถโดยสารระหว่างจังหวัด

รถไฟยังคงเป็นที่นิยมสำหรับผู้เดินทาง

อนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรี ผู้มีส่วนส่งเสริมให้จังหวัดขอนแก่นได้รับการพัฒนา เป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หลักกิโลเมตร (จำลอง) บอกระยะทางอาเซียน ตั้งอยู่หน้าโรงเรียนบ้านวังขอนแดงหมู่บ้านปล้อง สังกัด สทพ. ขอนแก่น เขต ๕

การที่ขอนแก่นตั้งอยู่ตอนกลางของภาคอีสานตอนบน ซึ่งอยู่เกือบกึ่งกลางของภาคพื้นทวีปของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่บนเส้นทางคมนาคมและการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศของสมาชิกอาเซียน คือ ประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศไทย และประเทศพม่า ซึ่งในปัจจุบันได้ใช้ประโยชน์หลักทางด้านทางด้านการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่าง ๓ ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศเวียดนาม (ส่วนทางด้านทางขนส่งสินค้า ยังมีอุปสรรคด้านพิธีการผ่านแดนและข้ามแดน และคาดว่าปัญหาต่างๆ จะถูกขจัดไปด้วยระบบการปลดปล่อยสินค้า จุดเดียวแบบเบ็ดเสร็จ ที่เรียกว่า Single Stop Inspection : SSI) โดยในอนาคตขอนแก่นจะอยู่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก – ตะวันตก (East – West Economic Corridor : EWEC) เชื่อมโยงสี่ประเทศ คือ ประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่ตั้งอยู่บนภาคพื้นทวีป หรือเชื่อมโยงพื้นที่ระหว่างทะเลอันดามันกับทะเลจีนใต้ ด้วยระยะทาง ๑,๔๕๐ กิโลเมตร ตัดกับแนวเชื่อมโยเศรษฐกิจเหนือ – ใต้ สู่พื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก (Eastern Sea Board : ESB) เส้นทางเศรษฐกิจดังกล่าวจะตั้งอยู่ในเขตประเทศไทย เป็นระยะทางยาวที่สุดประมาณ ๗๗๐ กิโลเมตร เส้นทางเริ่มต้นจากเมืองท่าดานัง เมืองเว้และเมืองลาวบาว (Lao Bao) อันเป็นเขตเศรษฐกิจของประเทศเวียดนาม ข้ามสะพานมิตรภาพ ไทย – ลาว แห่งที่ ๒ (จังหวัดมุกดาหาร – แขวงเมืองสะหวันนะเขต) ข้ามแม่น้ำโขงเข้าสู่ดินแดนประเทศไทยที่จังหวัดมุกดาหาร ผ่านจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิษณุโลก ไปจนถึงชายแดนไทยที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และผ่านเข้าสู่อ่าวมะละมาะที่เมืองมะละหม่งหรือมะละมาโย (Mawlamyaing // Mawlamyine) ในประเทศพม่า อันเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างทะเลจีนใต้ทางตะวันออกกับมหาสมุทรอินเดียทางตะวันตก ซึ่งอาจเชื่อมต่อไปยังประเทศอินเดียและภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

ปัจจุบันโครงข่ายคมนาคม ที่เชื่อมโยงประเทศทั้งสี่เข้าด้วยกันในเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก – ตะวันตกนี้ สามารถเปิดใช้แล้วระหว่างประเทศไทยและประเทศเวียดนาม มีเพียงช่วงเส้นทางในประเทศพม่าที่อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง คาดว่าในอนาคตอันใกล้ ประเทศพม่าก็จะเปิดใช้เช่นกัน ซึ่งหมายถึงการขนส่งอย่างเต็มเส้นทางและสมบูรณ์ตามแนวเศรษฐกิจดังกล่าวจะเกิดขึ้น อันจะส่งผลให้การเชื่อมโยงในภูมิภาคสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่ประชาคมอาเซียนได้กำหนดไว้

การขยายตัวตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน ซึ่งหลังไหลเข้ามาบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจดังกล่าว จะทำให้เกิดการขยายตัวของเมือง ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อทางด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบเส้นทางดังกล่าวจะต้องเตรียมรับและวางแผนเชิงรุกให้รอบด้าน

ด้วยทำเลที่ตั้งซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่กลุ่มธุรกิจและประชาชนในพื้นที่ภาคอีสานจะสามารถเข้าถึงและเชื่อมโยงประสานประโยชน์ร่วมกับประเทศใกล้เคียง ทั้งด้านอุตสาหกรรม การค้าขาย และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ทำให้จังหวัดขอนแก่นเป็นที่ตั้งของสถานกงสุล ๓ ประเทศ ได้แก่

- สถานกงสุลใหญ่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประจำจังหวัดขอนแก่น
- สถานกงสุลใหญ่สาธารณรัฐประชาชนจีน ประจำจังหวัดขอนแก่น
- สถานกงสุลใหญ่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประจำจังหวัดขอนแก่น

ซึ่งเขตกงสุลใหญ่ดังกล่าวครอบคลุมพื้นที่ ๒๐ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ขอนแก่น นครราชสีมา หนองคาย นครพนม สกลนคร อุดรธานี เลย อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ มุกดาหาร มหาสารคาม ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ บึงกาฬ ยโสธร ร้อยเอ็ด หนองบัวลำภู และอำนาจเจริญ

นอกจากนี้ จังหวัดขอนแก่นยังเป็นหนึ่งใน ๓ จังหวัดที่รัฐบาลส่งเสริมให้เป็นจังหวัดนำร่องในการพัฒนาให้เป็นนครแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร นอกเหนือจากจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดเชียงใหม่ด้วย

ขอนแก่น เตรียมตัวสู่ประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘

ศูนย์อาเซียนประจำจังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ในสำนักประชาสัมพันธ์ เขต ๑ จังหวัดขอนแก่น

ภาพแสดงวิสัยทัศน์ความเจริญของภาคธุรกิจ จากหอการค้าของจังหวัดขอนแก่น

ขอนแก่นศูนย์กลางทางการศึกษา

ขอนแก่นเป็นจังหวัดแรกของประเทศไทย ที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในระดับภูมิภาคขึ้น ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๙) เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่และประชากรมากเป็น ๑ ใน ๓ ของพื้นที่ประเทศไทย แต่เป็นภูมิภาคที่กั้นดารและแห้งแล้งที่สุดของประเทศ มีปัญหาทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่าภาคอื่นๆ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องการคลี่คลายปัญหาต่างๆ ด้วยการจัดตั้งสถาบันทางการศึกษา และการส่งเสริมการศึกษาในด้านต่างๆ เพื่อให้ประชากรในพื้นที่ได้นำความรู้ออกมาใช้แก้ปัญหาความยากจนในภูมิภาคนี้ ในพุทธศักราช ๒๕๐๗ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงได้จัดตั้งขึ้นและถือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในระดับภูมิภาคของประเทศไทย เมื่อแรกตั้งมีเพียง ๓ คณะ คือ คณะเกษตรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีพัฒนาการด้านต่างๆ คือ มีสาขาวิชาแยกเป็นคณะต่างๆ ถึง ๑๗ คณะวิชาและบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยนานาชาติ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ และการวิทยาเขตหนองคาย รวมอยู่ด้วย ทั้งนี้มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้รับการยกย่องเป็น มหาวิทยาลัยวิจัยชั้นนำระดับโลก (KKU is a leading world - class research University)

ในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยยังจัดตั้งโรงพยาบาลศรีนครินทร์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่และทันสมัยที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และโรงเรียนสาธิตที่เปิดสอนนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยแห่งแรกในภูมิภาคของประเทศไทย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาเขตขอนแก่น

บรรยากาศหน้าโรงเรียนสามัคคี ในตอนเย็นหลังเลิกเรียน

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ยังมีบทบาทสำคัญในอาเซียน กล่าวคือเป็นหนึ่งในเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network : AUN) ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นสถานศึกษาสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โท ของนักศึกษาจากประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศกัมพูชา โดยความร่วมมือในการจัดตั้งสถาบันความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง (Mekong Institute : MI) นอกจากนี้ยังได้รับการยกย่องให้เป็นมหาวิทยาลัยต้นแบบความสำเร็จ ศูนย์ปฏิบัติการรวมกลุ่มจังหวัด (Regional - Operation Center : ROC) ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ และประสบความสำเร็จช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนการบริหารการพัฒนาระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดกับเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อประชาชนในพื้นที่ และใน พ.ศ. ๒๕๕๕ กระทรวงมหาดไทยจะได้นำผลความสำเร็จจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นต้นแบบ เพื่อขยายผลการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคและประชาคมอาเซียน เพื่อให้การพัฒนาบรรลุผลสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป

สืบเนื่องจากการที่ขอนแก่นเป็นศูนย์กลางความเจริญทางการศึกษา ทำให้สามารถสร้างคนดีมีคุณภาพหลายท่าน ซึ่งมีทั้งชาวขอนแก่นและชาวอีสานในจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งได้สร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมากมาย ซึ่งขอยกเป็นตัวอย่างดังนี้

พระเทพกิตติรังษี (ทองสา วรลาโภ ป.ธ.๘) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และเจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น

พระเทพกิตติรังษี เป็นพระมหาเถระชาวขอนแก่นที่ประกอบด้วยศิลาจารวัตรดีงาม ส่งเสริมและบำเพ็ญคุณูปการแก่ศาสนาและมีผลงานทางวิชาการมากมายจนได้รับการถวายปริญญาพุทธศาสนดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาจริยศึกษา จากสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเทพวงศาจารย์ (คุณ ขนติโก) เจ้าอาวาสวัดหนองแวง อำเภอเมืองขอนแก่นเป็นพระมหาเถระที่ได้รับการศึกษาจากศาสนศึกษาในจังหวัดขอนแก่น และเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นที่ไว้วางใจของพระมหาเถระเจ้าคณะปกครองเป็นเจ้าอาวาส วัดหนองแวง ซึ่งได้บริหารจัดการทั้งด้านพัฒนาศาสนสถาน ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนบุคคล และด้านศาสนพิธี มาเป็นลำดับ เป็นที่เคารพ ศรัทธาและเลื่อมใสของสาธุชนทั่วไป

พระเทพกิตติรังษี (ทองสา วรลาโภ ป.ธ.๘)

พระเทพวงศาจารย์ (คุณ ขนติโก)

พระครูบุญชยากร

ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รองศาสตราจารย์ ดร.สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์
ผู้อำนวยการสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นพระครูสัญญาบัตร และเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชคณะ ปัจจุบันได้รับโปรดเกล้าฯ เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชคณะชั้นเทพ ในราชทินนามว่า พระเทพวงศาจารย์ (คุณ ขนติโก ป.ธ.๘) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดหนองแวง รูปที่ ๙ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ จนถึงปัจจุบัน

พระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี เจ้าคณะตำบลสวະถီ เขต ๑ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นพระเถระชาวขอนแก่น เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม จนเป็นที่ยอมรับของชาวขอนแก่น ได้รับการประกาศเกียรติคุณต่างๆ มากมาย โล่รางวัลและเข็มเชิดชูเกียรติ ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐ **พระผู้เป็นดังประทีปของชุมชน** จากกระทรวงวัฒนธรรม โล่เชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมสัมพันธ์ เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และวันอนุรักษ์มรดกไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑

ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ปริญญาโทและปริญญาเอกจากประเทศสหรัฐอเมริกา) สร้างสรรค์ผลงานดีเด่นทางการศึกษา เช่น ผลงานการวิจัยดีเด่นเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา เอกสารวิจัยดีเด่น สาขาจิตวิทยาสังคม เรื่อง การพัฒนาเยาวชนไทยเพื่อความมั่นคงของชาติ

ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน ได้รับการยกย่องให้เป็น **ศิษย์เก่าเกียรติยศ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปี ๒๕๔๕** และได้เป็น **ศิษย์เก่าดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๑** โดยสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีกทั้งเป็น **นักบริหารดีเด่น สาขาการจัดองค์กรการศึกษา ประจำปี ๒๕๔๑** โดยมูลนิธิเพื่อสังคมไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์ ผู้อำนวยการ กรรมการและเลขานุการในคณะกรรมการบริหารสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) อดีตคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นผู้หนึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ปริญญาโทและปริญญาเอก จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

รองศาสตราจารย์ ดร.สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์ ได้รับการยกย่องให้เป็น **ศิษย์เก่าดีเด่นด้านการสอนประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐** จากสมาคมศิษย์เก่าคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ **ครูดีเด่นด้านการวิจัย ปีการศึกษา ๒๕๕๐** จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๔๖ **ขอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน**

สมรักษ์ คำสิงห์ นักกีฬาเหรียญทองโอลิมปิก เป็นชาวจังหวัดขอนแก่น ได้สั่งสมประสบการณ์การชกมวยมาตั้งแต่วัยเรียน เป็นตัวแทนของโรงเรียนแข่งขันชกมวยสากล และได้รับเหรียญทองจากการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกครั้งที่ ๒๖ ปี ๒๕๓๙ ณ เมืองแอตแลนต้า สหรัฐอเมริกา

วิชัย ราชานนท์ นักกีฬาเหรียญทองแดงโอลิมปิก เป็นชาวจังหวัดขอนแก่น ได้รับการฝึกฝนมวยไทยและเริ่มชกมวยตามงานวัดเพื่อหาเงินมาช่วยเหลือครอบครัว จนประสบความสำเร็จ ได้รางวัลเหรียญทองแดงจากการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ครั้งที่ ๒๖ ปี ๒๕๓๙ ณ เมืองแอตแลนต้า สหรัฐอเมริกา

พิมพ์ศิริ ศิริแก้ว นักกีฬาเหรียญเงินโอลิมปิก ชาวจังหวัดขอนแก่น ที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับชาวขอนแก่นและคนไทยทั่วประเทศ เมื่อสามารถคว้าเหรียญเงิน จากการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ครั้งที่ ๓๐ ปี ๒๕๕๕ ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร

ที่กล่าวมาเป็นแค่ส่วนหนึ่งของบุคลากรที่มีคุณค่าของจังหวัดขอนแก่น ยังมีบุคลากรอีกมากมายที่ถือเป็นบุคลากรคุณภาพ เช่น ศิลปินนักร้อง พรศักดิ์ ส่องแสง พีรพัฒน์ สวัสดิ์มูล (พี สะเดิด) ศุภรุจ เตชะตานนท์ (รุจ เดอะสตาร์) สิงห์รัตน์ จันทร์ภักดี (สิงโต เดอะสตาร์) ภาคิน คำวิลัยศักดิ์ (ไต้ฝุ่น เดอะสตาร์) นักแสดง ศุภวัฒน์ คณารศ (เวียร์) พัชฎะ นามปาน (ไหม) ธนฉัตร ตูลย์ฉัตร (อาร์ตี้) ณเดชน์ คูกิมิยะ (แบร์รี่) พีชญา วัฒนามนตรี (มิน) ภาวิณี วิริยะชัยกิจ (มิลค์) พันนา ฤทธิไกร ผู้ประกาศข่าว กิตติ สิงหาปัด นักกีฬา เทนนิส คีร์ติศักดิ์ เสนาเมือง พงษ์สิทธิ์ เวียงวิเศษ ภราดร ศรีชาพันธุ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕ เป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแห่งแรกที่ได้รับรางวัลทรงคุณค่า OBEC AWARD ด้านการบริหาร จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้รับรองมาตรฐาน ISO : 2008 ระบบการบริหารจัดการทั้งระบบ

จังหวัดขอนแก่นมีสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๑,๓๖๕ แห่ง สถาบันการอุดมศึกษา ๖ แห่ง (ภาครัฐ ๓ แห่ง เอกชน ๓ แห่ง) นอกจากนี้ยังมีสถาบันอุดมศึกษาทางศาสนาอีก ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (สำหรับพระสงฆ์ในมหานิกาย) และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (สำหรับพระสงฆ์ในธรรมยุติกนิกาย)

ภาพมุมสูงของโรงพยาบาลศรีนครินทร์

ขอนแก่นศูนย์กลางทางการแพทย์และสาธารณสุข

นับตั้งแต่มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้มีการผลิตแพทย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทางสาธารณสุข ประกอบกับกระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้งวิทยาลัยพยาบาลพระบรมราชชนนี จังหวัดขอนแก่น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ และวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ รวมทั้งการจัดตั้งโรงพยาบาลศรีนครินทร์ ในสังกัดมหาวิทยาลัยขอนแก่นขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ มีเครื่องมือแพทย์ที่ทันสมัยที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้จังหวัดขอนแก่นมีศักยภาพทางด้านการแพทย์และการสาธารณสุข เป็นศูนย์กลางทางด้านการแพทย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีสถานบริการสาธารณสุข ประกอบด้วย โรงพยาบาล ๓๒ แห่ง ทั้งโรงพยาบาลของรัฐในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (๒๓ แห่ง) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (๒ แห่ง) กระทรวงกลาโหม (๑ แห่ง) และสังกัดอื่นๆ และโรงพยาบาลเอกชนอีก ๓ แห่ง นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลอีกแห่ง ซึ่งบริการได้ทั้งประชาชนในภาคอีสาน และประเทศเพื่อนบ้านสมาชิกอาเซียน ก็มาใช้บริการเป็นจำนวนมาก

โรงพยาบาลสิรินธรขอนแก่น

ขอนแก่นในทุกวันนี้ จึงก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างแท้จริง

ภาพเก่าเล่าเรื่อง

ภาพถ่ายจัดเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าความเป็นมาในอดีตได้ดี ชัดเจน และถูกต้องมากกว่าหลักฐานประเภทอื่น การถ่ายภาพในประเทศไทยเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๓๙๔) โดยบาทหลวงในคริสต์ศาสนาในกายโรมันคาทอลิกเป็นผู้นำมาใช้เป็นครั้งแรก แต่ไม่ได้รับความนิยมจากคนไทย จนกระทั่งมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๑๑) ได้ทรงเป็นผู้นำการถ่ายภาพพระบรมฉายาลักษณ์ ทำให้เกิดความนิยมในหมู่ชนชั้นสูง ต่อมาจึงได้แพร่หลายในหมู่ประชาชนชาวไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓)

ใน พ.ศ. ๒๔๔๒ เมืองขอนแก่นรวมอยู่ในมณฑลอุดร โดยมีพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลกำกับดูแลภายใต้กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีในขณะนั้นได้เสด็จไปตรวจราชการหัวเมืองในมณฑลอุดรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ ทำให้เริ่มมีภาพเก่าของมณฑลอุดรและเมืองขอนแก่นเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและเหตุการณ์ตามลำดับต่อมา ดังนี้

เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการมณฑลอุดร ทรงเขียนเล่าว่า เดินทางด้วยรถไฟจนถึงนครราชสีมา ต่อจากนครราชสีมาเดินทางทางบก ๕ วัน จึงเข้าเขตมณฑลอุดรที่เมืองชนบท และประทับแรมที่เมืองขอนแก่น ๒ วัน

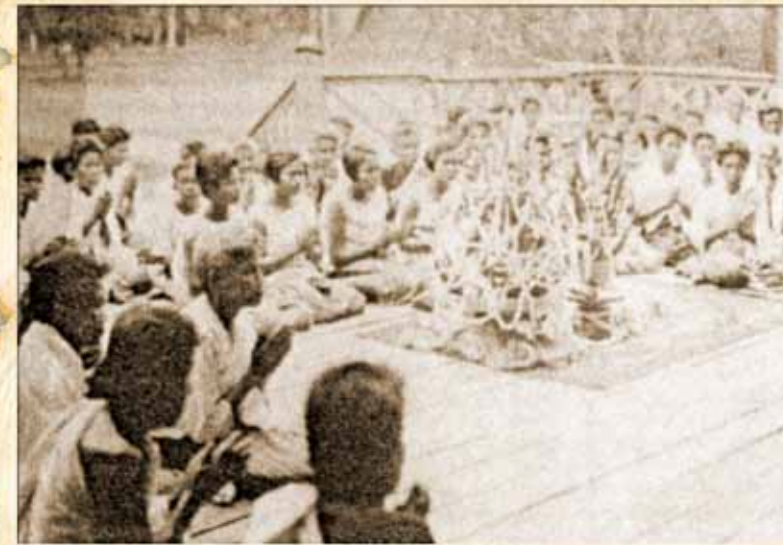
สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการนครราชสีมา และมณฑลอุดร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙

ขบวนเกวียนตรวจราชการของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พักอยู่ที่บ้านหินลาด ระหว่างเมืองขอนแก่นกับลำน้ำชี (เลยเมืองขอนแก่นไปทางอุดร)

๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ ชาวเมืองชนบทแห่พานบายศรี ไปทำพิธีสู่ขวัญ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ณ เมืองชนบท

ชาวเมืองชนบททำพิธีบายศรีสู่ขวัญ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จฯ ตรวจเมืองขอนแก่นไปถึงตลาด แล้วทรงแวะเยี่ยม นักเรียนโรงเรียนวัดธาตุวิทยาคม (สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๐) เป็นโรงเรียนแห่งแรกในจังหวัดขอนแก่น

๕๒ **ขอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน**

การพัฒนาบ้านเมืองขอนแก่นมีมาอย่างต่อเนื่อง เช่น พ.ศ. ๒๔๔๕ สร้างสะพานข้ามแม่น้ำชีเป็นสะพานไม้เนื้อแข็ง กว้าง ๓ วา ยาว ๓๔ วา สูงจากพื้น ๘ วา เสร็จและเปิดใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๘ สร้างสะพานไม้เนื้อแข็งข้ามแม่น้ำพอง เป็นสะพานกว้าง ๓ วา ยาว ๕๗ วา สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นประธานพิธีเปิด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙

๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ลงเรือตรวจบึงทุ่งสร้าง (สร้างทำนบบึงทุ่งสร้างเพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี)

สะพานข้ามแม่น้ำชี บริเวณบ้านดอนบม เมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ภาพเมื่อ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐

สะพานข้ามแม่น้ำพอง ภาพเมื่อ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐

ขอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน ๕๓

พ.ศ. ๒๔๕๑ ย้ายที่ว่าการเมืองจากบ้านเมืองเก่ามาอยู่ที่บ้านพระลับ สร้างศาลากลางจังหวัดและจวนผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นขึ้น

ศาลากลางหลังเก่าบ้านพระลับ พ.ศ. ๒๔๕๑

ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของตลาดบางลำพู

จวนผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นมอบให้โรงเรียนสตรีประจำอำเภอพระลับ เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งโรงเรียนสนามบิน

ผู้หญิงและเด็กชาวชนบทกำลังรดน้ำด้วย “คู”
ซึ่งเป็นเครื่องมือจักสานที่ทำด้วยไม้ไผ่ใช้ยาชันมีหูสำหรับหิ้วหรือหาบ

ผู้ชายชาวเมืองชนบท
ออกหาปลาเพื่อยังชีพ
ภายในครอบครัว

การค้าขาย ของชาวบ้านในสมัยก่อน

การแต่งกายของผู้หญิงสูงศักดิ์ในมณฑลอุดร (ขอนแก่น)

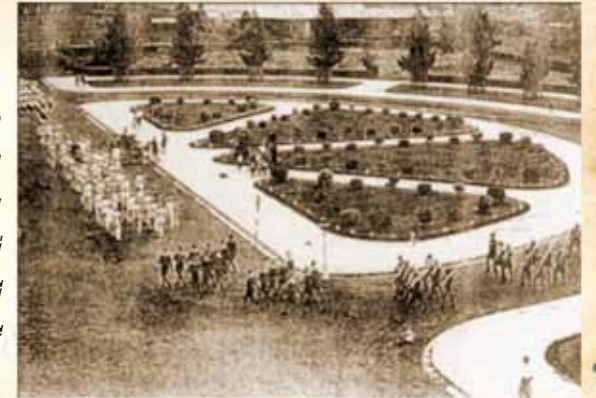

การแต่งกายของผู้หญิงชาวบ้านเมืองขอนแก่น
ในอดีตผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานจะมีผ้าคาดอกไว้
ส่วนหญิงที่แต่งงานแล้วจะเปิดหน้าอก ทรงผม
ของผู้หญิงชาวบ้านในอดีตจะนิยมไว้ผมยาว
และเกล้ามวยผมเป็นทรงสูง

พ.ศ. ๒๔๗๖ เส้นทางรถไฟจากเมืองนครราชสีมาถึงจังหวัดขอนแก่น
เป็นผลให้การติดต่อค้าขายกับเมืองใหญ่และศูนย์กลางความเจริญ เช่น
เมืองนครราชสีมาและกรุงเทพฯ สะดวกและรวดเร็วขึ้น

๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖
พิธีเปิดเดินรถไฟระหว่าง
กรุงเทพฯ-ขอนแก่น
มีการทำพิธีสวนสนามใหญ่
หน้าสถานีรถไฟและมี
ประชาชนไปร่วมพิธี
จำนวนมาก

ถนนจากเมืองขอนแก่นไป
อำเภอชุมแพ ซ้ายมือเป็น
ที่ตั้งสวนจตุจักร ขวามือเป็น
ที่ตั้งสถานีขนส่งขอนแก่น

ถนนมะลิวัลย์ ทางหลวงแผ่นดินขอนแก่น - เมืองเลย
ระหว่างหนองเรือ - ชุมแพ พ.ศ. ๒๔๘๐

รถตรวจราชการของผู้ว่าราชการ
จังหวัดขอนแก่น วิ่งบนถนน ด้านขวา
เป็นสนามบิน ซึ่งเปิดใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒
ด้านซ้ายเป็นนาของพระยาบริหาร
(ยิ้ม นิละโยธิน) ปัจจุบันเป็นสวนพฤกษ
ขอนแก่นด้านขวามือเป็นที่ตั้ง
ศาลากลาง

ถนนมะลิวัลย์ทางหลวงแผ่นดิน
ขอนแก่น-เมืองเลย ระหว่าง
หนองเรือ - ชุมแพ พ.ศ. ๒๔๘๐

วันเฉลิมพระชนมพรรษาในอดีต
ซ้ายมือ เป็นสวนหลวง ต่อมาเป็น
ที่ตั้งโรงเรียนกัลยาณมิตร ขวามือ
เป็นที่ว่างสำหรับจัดงานปีใหม่
ปัจจุบันเป็นตลาดโบ้เบ้ตรงข้าม
โรงเรียนกัลยาณมิตร

น้ำท่วมใหญ่เมืองขอนแก่น
๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ท่วม
เส้นทางถนน รถยนต์วิ่งไม่ได้
ต้องนั่งรถไฟและเรือ ภาพนี้ตรง
ทางแยกบ้านกุดกว้างห่างจาก
เมืองขอนแก่น ๓ กิโลเมตร

นักเรียนโรงเรียนขอนแก่นวิทยายน
โรงเรียนกัลยาณมิตรมาร่วม
พิธีวันเฉลิมพระชนมพรรษา
๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ณ
บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด
ขอนแก่น (หลังที่ ๑) มองออกไป
ไกลๆ เห็นสถานีตำรวจภูธรเมือง
ขอนแก่นซึ่งตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ.
๒๔๕๔

พิธีเปิดที่ทำการกองทาง
ภาคอีสาน (ขอนแก่น)
ปัจจุบันเป็นที่ตั้งสถานี
ขนส่งขอนแก่น

บ้านพักกองทางหลังใหม่ ด้านตะวันตกของสนามบิน
ปัจจุบันเป็นสถานีขนส่ง จังหวัดขอนแก่น

กองทางภาคอีสานเดิม เป็นอาคารชั้นเดียวติดดิน
กั้นด้วยฝาขัดแตะไม้ไผ่ ก่อนที่จะรื้อสร้างใหม่เป็นยกพื้นสูง ๑.๔๐ เมตร

การพิจารณาพิพากษาคดีในอดีต มีผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาล
ส่วนผู้ต้องหาใส่โซ่ตรวนและเชือก

ตำรวจเมืองโคราช

ภาพเก่าเล่าเรื่องเหตุการณ์สำคัญบางช่วงบางตอนของจังหวัดขอนแก่นเหล่านี้ น่าจะเป็นแบบอย่างการสะสมภาพเก่า และการใช้ประโยชน์เพื่อให้เยาวชนและบุคคลทั่วไปเห็นความสำคัญของการรวบรวมรูปภาพ อันเป็นกิจกรรมนันทนาการ ที่มีคุณค่ายิ่งทางด้านจิตใจ และการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม วิธีการดำเนินชีวิต และอื่นๆ นานัปการ

สิมและชูปแต้ม ศิลปะพื้นบ้าน
เอกลักษณ์ของชาวอีสานที่ขอนแก่น

สิมและชูปแต้มได้รับการยกย่องว่าเป็นงานศิลปะพื้นบ้านของชาวอีสานที่มีความงดงาม เรียบง่าย มีเอกลักษณ์โดดเด่นแฝงด้วยจิตวิญญาณของชาวอีสานอย่างแท้จริง ทรงคุณค่าทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และวรรณกรรมพื้นบ้านที่สร้างสรรค์ตามความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยช่างท้องถิ่นอีสานที่รับสืบทอดจากบรรพบุรุษมาช้านาน และยังคงหลงเหลืออยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ เพื่อร่วมกันสืบสานต่อไป

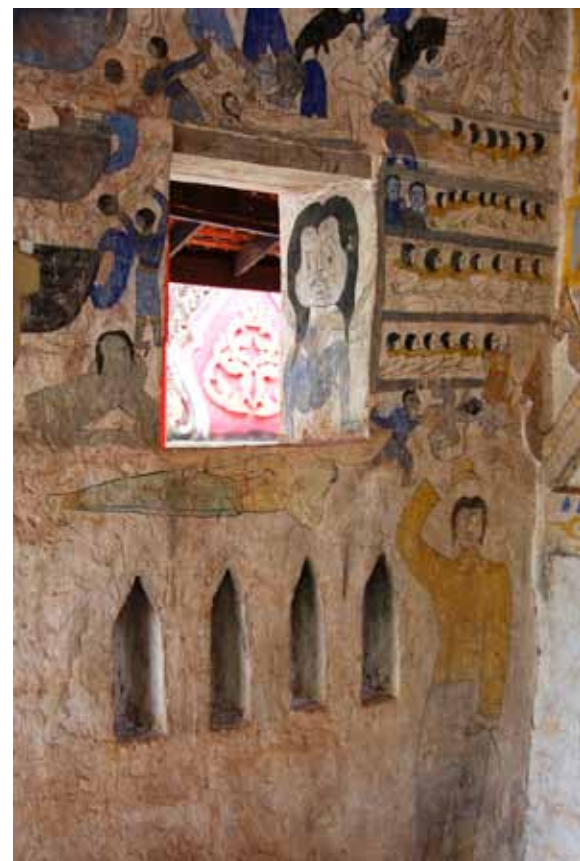

สิม คือ คำเรียกพระอุโบสถ หรือโบสถ์ของวัดในภาคอีสาน มาจากคำว่า สีม่า พัทธสีมา หมายถึง อาคารทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เป็นเขตสังฆกรรมของพระสงฆ์ สิมมีลักษณะเฉพาะถิ่นทั้งในด้านรูปแบบในเชิงช่าง สัดส่วน รูปทรง การเลือกใช้วัสดุ การออกแบบ และโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมล้วนแสดงถึงภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้านอีสานโดยเฉพาะ ผ่านกระบวนการทำงานที่ใช้ความรู้และเทคโนโลยีพื้นบ้าน การจัดการและการปรับใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

สิมมี ๒ ประเภท คือ สิมบกและสิมน้ำ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเหมือนกัน คือ ใช้เป็นที่ประกอบสังฆกรรม สิมน้ำนั้นหลงเหลืออยู่ให้ศึกษาไม่มากนักที่ยังคงศึกษาได้ชัดเจนในจังหวัดขอนแก่น คือ สิมบก แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ สิมโปร่งหรือสิมโถง และสิมทึบ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารที่มีอายุ ๖๐-๑๐๐ ปีมาแล้ว สิมโปร่งเป็นสิมที่กั้นฝาเฉพาะด้านที่ประดิษฐานพระประธาน ส่วนสิมทึบเป็นสิมที่กั้นผนังทั้ง ๔ ด้าน มีช่องประตูมักทำเป็นทางเข้าเฉพาะด้านหน้าด้านเดียว ผนังบางแห่งอาจเว้นช่องแสงหรือเจาะหน้าต่างเล็กๆ ไว้ สิมส่วนใหญ่มีขนาดและรูปร่างเล็กกะทัดรัด มีพื้นที่เหมาะแก่การใช้สอยเท่าที่จำเป็นและเพียงพอกับการประกอบพิธีกรรมของสงฆ์ประมาณ ๖-๑๐ รูป สำหรับวัดในท้องถิ่นโดยทั่วไปมีความกว้างประมาณ ๒.๕-๓ เมตร ยาวประมาณ ๓.๕-๗ เมตร หรือประมาณ ๒-๔ ช่วงเสา อาคารสิมส่วนใหญ่จะยกฐานสูงขึ้นจากบริเวณโดยรอบ วัสดุที่ใช้ก่อสร้างมักใช้ไม้ที่มีในท้องถิ่น เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ตะเคียน

ประตูแกะสลักไม้

ช่องหน้าต่าง

ไม้มะค่า ใช้ทำเสา โครง และกระเบื้องไม้ (แป้นไม้) สิมส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยวิธีก่ออิฐสอปูนหรือสอดิน บางแห่งใช้ดินดิบ บางแห่งใช้ดินจี้ (อิฐเผาขึ้นใช้เอง) และปูนที่ได้จากการเผาเปลือกหอยหรือหินปูนที่มีอยู่ทั่วไปในพื้นที่

การตกแต่งสิมบคนิยมใช้สูบแต้มและประติมากรรมปูนปั้นเป็นรูปคนและสัตว์ ประดับอยู่ทางบันได หลังคาเป็นทรงจั่วสูงมุงด้วยแป้นเกล็ด ประดับด้วยเครื่องไม้ เช่น ช่อฟ้า โหง่ นาคสะดุ้ง หางหงส์ เชิงชายสี่หน้า (หน้าบัน) คันทวย อังผึ้ง (ราวผึ้ง) และบานประตูซึ่งเป็นบานไม้แกะสลักลวดลายประณีตสุดยอดของช่างพื้นบ้าน มักนิยมแกะสลักรูปเทพยดาอภินิหารพระพุทธรูปเจ้าทวารบาลเฝ้าประตู พุทธประวัติหรือชาดกบางตอน รูปแบบของสถาปัตยกรรมและประติมากรรมเป็นศิลปะพื้นบ้านอีสานโดยทั่วไปซึ่งสะท้อนถึงความสมถะเรียบง่าย และความร่วมมือร่วมใจในชุมชน เพราะการสร้างสิมเป็นงานที่มีกระบวนการหลายขั้นตอนต้องอาศัยแรงงานและภูมิปัญญาจากช่างในท้องถิ่น พระสงฆ์ และชาวบ้านที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

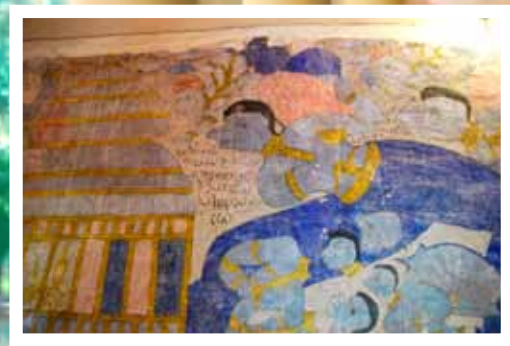

ฮูปแต้ม คือคำเรียกจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนบนผนังสิมโดยวาดเต็มพื้นที่ทั้งหมด ทั้งด้านในและด้านนอกอาคาร ฮูปแต้มมาจากคำว่า รูปวาด ซึ่งเป็นฝีมือการสร้างสรรคภาพเขียนบนผนังโบสถ์ของชาวอีสานที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ จิตรกรหรือผู้สร้างฮูปแต้มนั้นในท้องถิ่นจะเรียกว่า ช่างแต้ม ส่วนใหญ่เป็นช่างพื้นบ้านชาวอีสานที่รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากอาณาจักรล้านช้าง (ประเทศลาวในปัจจุบัน) แนวคิดในการวาดภาพไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว อยู่ที่ขนาดของสิมและความเหมาะสมของฝาผนัง การจัดวางภาพเป็นไปตามธรรมชาติหรือตามความรู้สึกว่างดงามที่มีอยู่ในตัวของช่างแต้ม และพระภิกษุผู้ควบคุมการวาดภาพ

เรื่องราวที่วาดบนผนังสิมนิยมเขียนเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ชาดก นิทานพื้นบ้านที่มีคติสอนใจ เช่น เรื่องสินไซ (สังข์ศิลป์ชัย) ซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่เล่าขานสืบต่อกันมา และเป็นวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงมากที่สุดเรื่องหนึ่งของท้องถิ่นอีสานซึ่งหมอลำยังนิยมนำมาร้องเล่าเรื่องจนแพร่หลาย บางแห่งเป็นภาพเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งช่างแต้มวาดขึ้นตามความประสงค์ของเจ้าอาวาส จุดประสงค์ของการทำฮูปแต้ม คือคติการตกแต่งอาคารทางพระพุทธศาสนาที่สืบทอดต่อกันมา ผนังสิมจึงเป็นเสมือนหนังสือภาพที่ใช้รูปเป็นสื่อเล่าเรื่อง และเผยแพร่แนวคิดและหลักธรรม คำสั่งสอนให้กระทำความดีละเว้นความชั่วแก่ผู้คนทั่วไป

ฮูปแต้มในสิมบางแห่งยังมีการเขียนบรรยายภาพเป็นอักษรธรรมบ้าง อักษรไทยน้อยบ้าง อันเป็นการเผยแพร่วรรณกรรมพื้นบ้าน นอกจากนี้การเขียนภาพไว้ที่ผนังด้านนอก นอกจากเป็นการประดับประดาตกแต่งสิมให้สวยงามแล้วยังทำให้คนที่ไม่สามารถเข้าไปร่วมศาสนพิธีในสิมได้มีโอกาสได้ชมและศึกษาเรื่องราวต่างๆ ผ่านภาพได้อย่างเพลิดเพลิน (เพราะสิมส่วนใหญ่ไม่อนุญาตสตรีเข้าไป) นับเป็นภูมิปัญญาอันแยบยลของศิลปินพื้นบ้านที่ได้แต่งแต้มคติสอนใจ หลักศีลธรรม ความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา รวมทั้งวิถีชีวิตในท้องถิ่นไว้ในงานจิตรกรรมด้วย

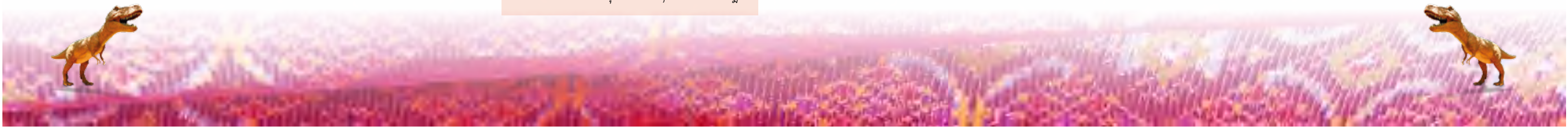
ฮูปแต้มนอกจากทรงคุณค่าในทางวรรณกรรมและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้วยังเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนที่มีอายุเมื่อประมาณ ๖๐-๑๐๐ ปีมาแล้ว เราสามารถศึกษาถึงการแต่งกาย พิธีกรรมตามความเชื่อ รูปแบบของบ้านเรือน การเดินทาง และอื่นๆ ในท้องถิ่น รวมทั้งเอกลักษณ์ทางจิตรกรรมท้องถิ่นอีสาน เช่น การวาดรูปบุคคลคล้ายกับภาพประเพณีไทย แม้จะมีขนาดและสัดส่วนไม่เป็นไปตามความจริง แต่เป็นความงามที่เรียบง่าย และตรงไปตรงมาอันเป็นลักษณะเดิมของศิลปะพื้นบ้าน การใช้สีส่วนใหญ่ใช้สีน้อยและเป็นสีวรรณะเย็น สีหลักมักเป็นสีน้ำเงิน สีคราม สีดำ สีน้ำตาลแดง และขาว ซึ่งแปลกกว่าจิตรกรรมในภาคอื่น ช่างแต้มนักแก้ปัญหาการมีสีน้อยโดยใช้การลดน้ำหนักของสีลง และใช้สีเท่าที่มีอยู่มาผสมกันได้สีที่สดใสขึ้นและมักใช้กับรูปที่ต้องการเน้นความสนใจเพิ่มขึ้น

ชาวอีสานโบราณใช้อักษรประจำถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร อักษรที่นิยมกันมากมี ๓ ชนิด คือ **อักษรไทยน้อย** ใช้ในราชการบ้านเมือง และจารึกวรรณกรรมที่ปราศัญโบราณอีสานแต่งขึ้นเอง เพื่อสอนคนให้ประกอบแต่คุณงามความดี **อักษรธรรม** ใช้จารึกเรื่องราวที่เป็นจริยวัตรของพระพุทธเจ้า และสรรพวิชาการต่างๆ **อักษรขอม** ใช้จารึกเรื่องราวที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าล้วนๆ เช่น พระไตรปิฎก

สิมและฮูปแต้ม ศิลปะพื้นบ้านในจังหวัดขอนแก่นที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีหลงเหลือไม่กี่แห่ง แต่ละแห่งล้วนเป็นผลงานศิลปกรรมพื้นบ้านที่มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างกัน เปรียบเสมือนร่องรอยความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนจิตวิญญาณในท้องถิ่นอีสานทั้งในด้านความรู้สึกนึกคิด ความสามารถ และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้มอบเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

๑. สิมและอุโบสถวัดไชยศรี

วัดไชยศรีตั้งอยู่ที่บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น เป็นวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ ส่วนสิมวัดไชยศรีสร้างขึ้นราว พ.ศ. ๒๔๔๓ มีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปีมาแล้ว โดยเจ้าอาวาสองค์แรก (หลวงปู่อ่อนสา) และชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาได้ร่วมกันสร้างขึ้น รูปทรงเดิมของสิมเป็นแบบโบราณ ฐานส่วนกลางและผนังก่ออิฐฉาบปูน โครงสร้างส่วนบนเป็นไม้ หลังคาไม้มีปีกยื่น ตกแต่งด้วยเครื่องไม้ต่างๆ บานประตูและหน้าต่างแกะสลักงดงาม

ต่อมา พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่อโบสถ์ทรุดโทรมตามกาลเวลาชาวบ้านได้ช่วยกันซ่อมแซมโดยการเสริมผนังให้สูงขึ้นและทำหลังคาทรงไทยสูงขลุ่ย (รูปทรงแบบภาคกลาง) ภายหลัง พ.ศ. ๒๕๓๓ กรมศิลปากรได้เข้ามาต่อเติมปีกด้านข้างของโบสถ์และยกพื้นขึ้นเพื่อป้องกันน้ำกัดเซาะฐาน

ช่องหน้าต่าง และช่องลม ช่วยระบายอากาศภายในโบสถ์

ประตูสิมไช วัดไชยศรี

บันไดทางขึ้นสิม (โบสถ์) ปั้นเป็นรูปพญานาค

ร่องรอยของโบสถ์มารอบโบสถ์

ซุ้มประตูวัดไชยศรี (ซุ้มเก่า)

ประตูสิมทำด้วยไม้แกะสลัก

ฝาผนังด้านนอกและด้านในมีรูปปั้น เป็นฝีมือจิตรกรท้องถิ่น
ชื่อนายทอง ทิพยชา ชาวอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม และช่างแต้มอื่นๆ
ผู้ควบคุมการเขียนภาพคือ หลวงปู่อ่อนสา เจ้าอาวาสวัดรูปแรกของวัดไชยศรี
เรื่องราวที่ปรากฏในรูปปั้นเป็นเรื่องราวพุทธประวัติ สังข์ศิลป์ชัย พระมหาวงศ์
ชาดก ภาพเทพและสัตว์ต่างๆ และภาพนรกเจ็ดขุม ใช้สีฝุ่นโดยมีสีหลัก คือ
สีคราม ฟ้า ขาว ซึ่งได้จากวัสดุธรรมชาติ รูปปั้นที่วัดไชยศรีมีลักษณะพิเศษ
คือ การเขียนภาพเต็มผนังไม่เหลือที่ว่าง ตัวละครแสดงท่าทางที่เคลื่อนไหว
โลดโผน อารมณ์ของภาพสนุกสนาน รูปปั้นของวัดไชยศรีได้รับการยอมรับ
ว่าเป็นรูปปั้นที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งในลุ่มอีสานของประเทศไทย

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง (รูปปั้น)
ที่รายรอบภายนอกผนัง

ภายในศาลาภูมิปัญญาลินไซ ๑
เป็นสถานที่ฝึกอบรม และแหล่งเรียนรู้
ของนักเรียนและชุมชน

ผลงานภาพจิตรกรรมของนักเรียน
ที่ศึกษาเรียนรู้รูปปั้นภายในลุ่มวัดไชยศรี

ปัจจุบันวัดไชยศรียังคงความงามของสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม
ไว้เป็นอย่างดี เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาให้แก่ผู้ที่สนใจศิลปวัฒนธรรม
และวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน วัดไชยศรียังคงเคร่งครัดขนบธรรมเนียม
ประเพณีเดิม คือ ผู้หญิงไม่สามารถเข้าไปในลุ่มได้ต้องชมความงามของ
รูปปั้นได้แต่เพียงภายนอกเท่านั้น

๒. สิมและซูปแต้มวัดมัชฌิมวิทยาราม

วัดมัชฌิมวิทยารามหรือวัดบ้านลาน ชาวบ้านเรียกอีกชื่อว่าวัดกลาง ตั้งอยู่ที่บ้านลาน ตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ. ๒๔๗๐ สิมวัดบ้านลานสร้างขึ้นในสมัยพระอาจารย์ป้อ จนทสาโร เป็นเจ้าอาวาส ขนาดกว้างประมาณ ๕ เมตร ยาว ๗.๓๐ เมตร ต่อมาเมื่อสิมเกิดทรุดโทรมตามกาลเวลา ชาวบ้านได้ร่วมกันบูรณะซ่อมแซม โดยทำหลังคาขึ้นใหม่ ต่อเติมหลังคาเป็นปีกนกรอบสิม ตรงบันไดทางเข้ามีประติมากรรมปูนปั้นพญานาคประดับอยู่

ซูปแต้มภายในสิมอยู่บนผนังด้านหลังพระประธาน เป็นภาพพระพุทธรูปสององค์ เขียนข้อความภาษาไทยว่า โบสถ์นี้ข้าพเจ้าและพระบุญมามีศรัทธาพร้อมทั้งชาวสาธารณนิคม

ผนังด้านนอกมีซูปแต้มที่งดงามแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเวสสันดรชาดก เรียงลำดับภาพจากผนังด้านหน้าทิศตะวันออก ทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศใต้ เริ่มจากกัณฑ์ทศพร ถึงนครกัณฑ์ รวม ๙ ห้องภาพด้วยกันและมีคำบรรยายด้วยภาษาไทยและอักษรไทยน้อย การแสดงเรื่องราวและลำดับภาพชัดเจน และง่ายต่อการเข้าใจได้ดี ทำให้ใช้ประโยชน์ในการศึกษาศิลปกรรมและพุทธประวัติได้อย่างดีเยี่ยม สีที่ใช้ในการวาดภาพเป็นสีฝุ่นวรรณะเย็น คือใช้สีฟ้า สีน้ำเงิน สีเขียวและสีเหลือง ช่างแต้ม ชื่อ พ่อสุวรรณ ปิวสาร เป็นชาวร้อยเอ็ด และพ่อลี แสนทวี

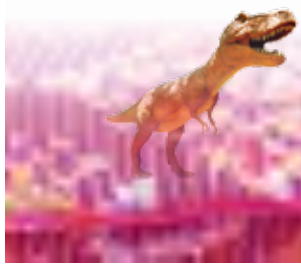
ปัจจุบันสิมและซูปแต้มวัดบ้านลานยังคงเป็นผลงานทางศิลปกรรมที่งดงาม แสดงถึงภูมิปัญญาและคุณค่าทางศิลปะของบรรพชนชาวอีสาน แม้ว่าจะลบลือนไปบ้างตามกาลเวลา วัดนี้ก็เป็นอีกวัดหนึ่งที่ยังคงเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมดั้งเดิมที่ผู้หญิงไม่สามารถเข้าไปในสิมได้

ช่องหน้าต่างระบายลมรับกับโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมของสิม

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง (ซูปแต้ม) แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหาเวสสันดรชาดกที่มีคุณค่าทางศิลปะและควรอนุรักษ์ไว้

๓. สิมและstupัฒัฒมวัดสนวนวาริพัฒนาราม

วัดสนวนวาริพัฒนารามหรือวัดโนนจิว ตั้งอยู่ที่บ้านหัวหนอง ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ ส่วนสิมวัดสนวนวาริพัฒนา สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นอาคารแบบก่ออิฐถือปูนกว้าง ๕ เมตร ยาว ๗.๕๐ เมตร มีทางเข้าด้านหน้าทางทิศตะวันออกเพียงด้านเดียว ผนังด้านข้างเจาะช่องหน้าต่างเป็นวงโค้งงดงาม ภายในสิมจึงมีอากาศโปร่งลมพัดเย็นสบาย

ผนังทั้งด้านในและด้านนอกของสิมมีstupัฒัฒมเขียนด้วยสีฝุ่นที่งดงามมาก ด้านในสิมเขียนเรื่องพระมหาเวสสันดรชาดก วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง สิบไชราหุอมจันทร์ นาค ครุฑ สิงห์ ส่วนด้านนอกเขียน เรื่อง สิบไชและนรกภูมิ หน้าต่างเขียนลวดลายเครือเถาประดับอย่างสวยงาม

ปัจจุบันวัดสนวนวาริพัฒนาราม เป็นวัดที่ได้รับการยกย่องว่ามี stupัฒัฒมสวยงามมาก โดยเฉพาะนิทานพื้นบ้าน เรื่อง สิบไช ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวให้เข้าใจได้ง่าย เพราะมีผนังบอกลำดับเรื่องราวของstupัฒัฒมทั้งภายในและภายนอกให้คนหาก่อนเข้าชม แม้ว่าสัดส่วนภาพจะไม่คงที่เล็กบ้างใหญ่บ้าง แต่ถือเป็นเสน่ห์ของศิลปะพื้นบ้านอีสานที่ช่างแต้มสามารถสร้างสรรค์งานได้อย่างอิสระเสรี โดยเลือกนำเสนอเนื้อหาเรื่อง พระมหาเวสสันดรชาดกและสิบไช ซึ่งเป็นที่รู้จักและนิยมกันอย่างแพร่หลายในท้องถิ่นอีสาน

ภาพรวมของผนังทั้งด้านนอกและด้านในของสิม stupัฒัฒมจะเขียนด้วยสีฝุ่น และเป็นสีที่ผลิตจากวัสดุทางธรรมชาติ

๔. สิมและstupแต่ัมวัดสระทอง

วัดสระทอง ตั้งอยู่ที่บ้านบัว ตำบลกุดเค้า อำเภอเมืองจาศรี ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น ชุมชนนี้กำเนิดขึ้นเมื่อราว พ.ศ. ๒๓๗๕ เมื่อผู้นำชุมชนได้อพยพชาวบ้านโนนโคกและภัยแล้งจากโนนบ้านเค้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณหนองบัวที่มีดอกบัวขึ้นอยู่เต็มหนองน้ำสวยงามมาก จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านบัว แล้วสร้างวัดชื่อว่า วัดสระทองขึ้น

สิมวัดสระทองเป็นอาคารที่แบบก่ออิฐฉาบด้วยปูนขาว มีประตูทางเข้าเพียงด้านเดียว บริเวณผนังด้านข้างมีช่องหน้าต่างด้านละ ๒ ช่อง ผนังด้านหลังมีผนังหลอกอยู่ด้านข้างพระประธาน มีปูนปั้นเป็นเสาเหลี่ยมย่อมุม ยอดกลีบบัวประดับกระจกเงาเป็นแนวยาวตลอด กรอบบนของมูม ชุ่มประตูเป็นไม้แกะสลักลวดลายสวยงาม

Stupa แต่ัมของวัดสระทองจะประดับตกแต่งด้วยกระจกเงา ควบคู่ไปกับการปั้นลวดลายและตัวละคร

ผนังด้านในสิมไม่มีstupแต่ัม เป็นพื้นที่เรียบโล่ง ผนังด้านนอกมีstupแต่ัมสวยงาม สิมของวัดสระทอง มีเอกลักษณ์โดดเด่นทางสถาปัตยกรรมพื้นบ้านอีสาน จึงได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ใน พ.ศ. ๒๕๔๔ และรางวัลอาคารทรงคุณค่าด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (Award of Merit) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ จากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO)

๕. สิมและstupัฒม์วัดสระบัวแก้ว

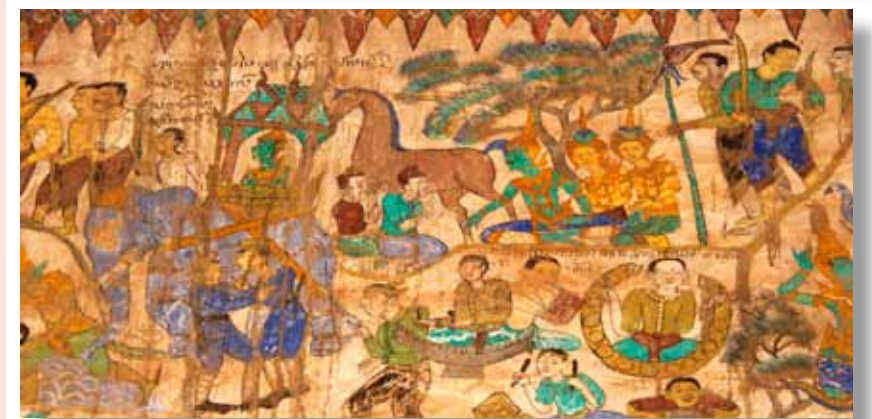
วัดสระบัวแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านวังคูณ ตำบลหนองเม็ก อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น สิมวัดหนองบัวแก้วสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ โดยพระครูวิบูลย์พัฒนายุค (หลวงพ่อยุ) เจ้าอาวาสในสมัยนั้น เมื่อแรกสร้างสิมของวัดสระบัวแก้วเป็นสิมไม้กลางน้ำอยู่บริเวณด้านใต้ของวัด ต่อมาจึงได้ขุดลอกสระ นำดินมาปรับถมที่สร้างเป็นสิมบก โดยจำลองแบบมาจากสิมวัดบ้านยาง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

สิมวัดสระบัวแก้วสร้างแบบก่ออิฐถือปูน เป็นสิมที่มีประตูเป็นทางเข้าออกเพียงทางเดียว มีช่องหน้าต่างบริเวณผนังด้านข้าง ด้านละ ๒ ช่อง บริเวณเชิงบันไดทางเข้าสิม มีรูปปั้นสิงห์อยู่ด้านซ้ายและขวา ผนังภายในและภายนอกของสิมมีstupัฒม์เต็มผนังทั้ง ๔ ด้าน เป็นผลงานของจิตรกรท้องถิ่นจากอำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม ผนังด้านในเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติและวรรณกรรม เรื่อง สินไซ ส่วนผนังด้านนอกเป็นเรื่องพระลักษมณ์พระราม (วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์) และวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต เช่น การทำคลอดด้วยหมอต้าแย พิธีฮีดสง (สงน้ำ) เป็นต้น โดยมีอักษรธรรมเขียนกำกับบนstupัฒม์ด้วย

stupัฒม์ของวัดสระบัวแก้วต่างจากstupัฒม์วัดอื่น เนื่องจากมีการใช้เส้นแบ่งองค์ประกอบของภาพออกเป็นตอนๆ ลักษณะการเขียนมีรูปแบบคล้ายศิลปะตะวันตกในยุคอิมเพรสชันนิสม์

ที่ผนังสิมวัดสระบัวแก้ว มีการเขียนบรรยายภาพพุทธประวัติด้วยอักษรธรรม ตอนเจ้าชายสิทธัตถะออกบวชความว่า **สิทธัตถะ ออกบวชแล, นางเทพพะดา ยอ ตีน มา แล** (สิทธาท ออกบวช นาง เทพะดา ยอ ตีน มา แล)
นับเป็นข้อความที่เป็นประโยคสั้นๆ เป็นอิสระต่อกัน ไม่มีคำสันธานเชื่อมประโยค ในประโยคยังใช้คำที่ควรศึกษา เช่นคำว่า **สิทธาท, เทพ พะดา, ยอ, ตีน** คำว่า แล ซึ่งคำเหล่านี้ยังคงรกรงเหง้าให้เราได้ขุดค้นหาความจริงด้านวิวัฒนาการทางภาษาได้เป็นอย่างดี

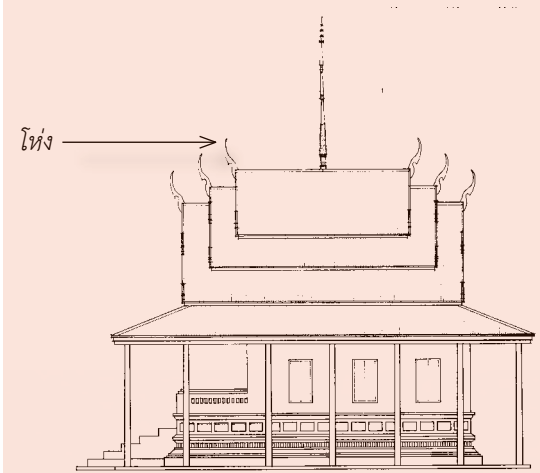
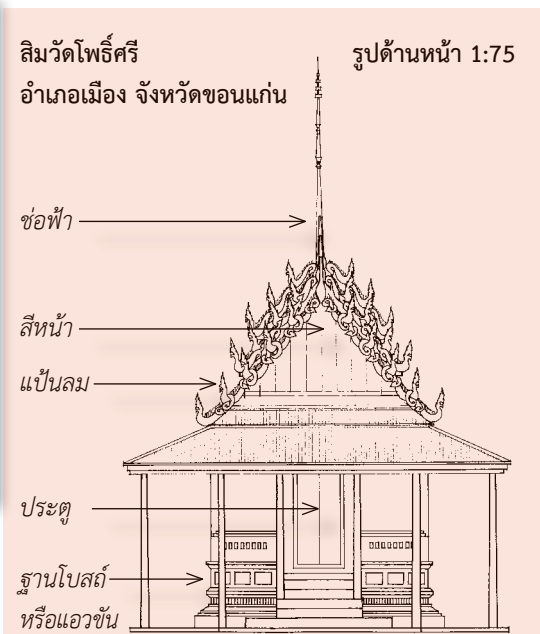
หน้าบ้านของสิมวัดบึงแก้ว ประดับด้วย
เครื่องถ้วยตกแต่งและจัดวางได้อย่างงดงาม

๖. สิมและฮูปแต้มวัดบึงแก้ว

วัดบึงแก้ว อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งสร้างขึ้น
ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีอายุประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว
สิมวัดบึงแก้วมีลักษณะเป็นสิมพื้นถิ่นอีสานดั้งเดิม คือ เป็นสิมทึบไม่มีหน้าต่าง
ขนาดกว้างประมาณ ๖ เมตร ยาว ๘ เมตร ต่อมาทางวัดได้เจาะผนังเป็น
ช่องหน้าต่างใส่องบในภายหลัง ที่ผนังส่วนล่างติดกับฐานตกแต่งปูนปั้นช่อง
กากบาทต่อเนื่องกัน ประดับลวดลายผนังด้านนอกด้วยปูนปั้นนูนต่ำแล้ว
ระบายสีทับ

ฮูปแต้มวัดบึงแก้วเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามมาก ทำเป็น
ลวดลายพญานาค ช้าง ม้า การเดินทัพ เรือกลไฟ ทหารและภาพที่สะท้อนถึง
วิถีชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น เช่น ภาพคนเป็นต้นมะพร้าว คนพายเรือ การทอดแห
หาปลา ที่หน้าบ้านด้านหน้า (ทิศตะวันออก) เป็นภาพขบวนแห่คนขี่ม้า และ
ภาพคล้ายการเดินทัพ มีเครื่องถ้วยประดับเป็นลวดลายสวยงาม

รูปด้านข้าง 1:75

ที่มา : วิโรฒ ศรีสุโร, สิมอีสาน. ๒๕๓๙.

หน้าบ้านตกแต่งด้วยภาพวาดลายดอกไม้

บานประตูไม้แกะสลักเรื่องพระเจ้า ๕ พระองค์

ในจังหวัดขอนแก่นยังมีสิมที่เป็นผลงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ควรค่า
แก่การศึกษาหลายแห่ง เช่น

สิมวัดโพธิ์ศรี บ้านศิลา อำเภอเมืองขอนแก่น สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙
ปฏิสังขรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นสิมทึบที่เป็นศิลปะท้องถิ่นอีสานที่งดงามมาก
ขนาดกว้าง ๕ เมตร ยาว ๖ เมตร หลังคาจั่วทรงสูง มีปีกนกคลุมโดยรอบ
มีเสนางเรียงเป็นตัวรับ เครื่องบนตกแต่งหลังคาซ้อนข้างอลังการ เช่น

- * ซ้อฟ้า เป็นรูปไม้แกะสลักทรงบัวเหลี่ยมแบบยอดพระธาตุในภาคอีสาน
 - * โห่ง (ซ้อฟ้า) เป็นรูปเศียรนาคสลักไม้
 - * แป้นลม (ลำยอง) เป็นรูปนาคเกี่ยว ๕ ตัว พันกันเลื้อยลงมาถึงเชิงชาย เป็นทางหงส์ที่งดงามเหมาะเจาะลงตัว
 - * สีหน้า (หน้าบ้าน) ไม่มีการประดับตกแต่งเป็นแผ่นไม้เรียบ
 - * อังฉิ่ง (รังผึ้ง) เป็นไม้แกะสลักตามสกุลช่างไทยอีสาน ซึ่งสวยงามที่สุดของสิมวัดโพธิ์ศรี โดยมีลวดลายแบ่งเป็น ๓ ตอน คือ ตอนกลาง เป็นรูปเทวดาจับก้านเกววัลย์ซึ่งโค้งออกไปทางไหล่ทั้ง ๒ ข้าง ทางด้านซ้ายเป็นรูปพญาสุบรรณนกปัก ทางด้านขวาเป็นกระจังใบเทศแตกกลายเป็นก้าน
 - * ประตู เป็นบานไม้แกะสลักลวดลายประณีตสุดยอดเยี่ยมของช่างพื้นบ้าน บานขวามือเป็นพระพุทธรเจ้า ๕ พระองค์ บานซ้ายมือเป็นรูปมารผลอยู่ด้านบน ส่วนด้านล่างเป็นปางสมาธิพิจารณาสังขาร
 - * ฐานโบสถ์หรือแอมซัน ก่ออิฐเป็นบัวคว่ำ ท้องไม้ก่ออิฐสลักคล้ายช่องระบายลม แอมซันแบบนี้ นิยมทำเฉพาะในเขตจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น
- ปัจจุบันสิมวัดโพธิ์ศรีได้รับการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นสืบต่อไป

สิมวัดศรีบุญเรือง บ้านทุ่ม อำเภอเมืองขอนแก่น เป็นสิมโถงขนาดเล็ก กว้างประมาณ ๔.๓๐ เมตร ยาว ๕.๘๕ เมตร หลังคาทรงจั่วมีชานและเสานางเรียงรับปีกนกโดยรอบ มีเครื่องประดับตกแต่งที่ยังสมบูรณ์และงดงาม เช่น

* โหง้ไม้สลักรูปพญานาคสวยงามมากเช่นเดียวกับช่อฟ้า ซึ่งสลักเป็นรูปทรงปราสาทซ้อนหลายชั้น แป้นลม นาคเลื้อยสะดุ้ง ระหว่างช่วงเสาที่รับปีกนกโดยรอบ ช่างจะแกะไม้เป็นฮังเผิงประดับทุกช่วงเสา

* ฐานแป้นยังปรากฏร่องรอยเป็นลวดลายพรรณพฤกษาที่ชัดเจน

สิมวัดศรีชมชื่น บ้านแดงน้อย อำเภอเมืองขอนแก่น วัดนี้ได้รับพระราชทานเป็นที่วิสุคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ สิมวัดศรีชมชื่นเป็นสิมทึบตามรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นบ้านอีสาน มีขนาดประมาณความกว้าง ๔.๕๐ เมตร ยาว ๖ เมตร ไม่มีมุขหน้าแต่ต่อเป็นพาไลยื่นคลุมบันไดทางขึ้น เจาะช่องหน้าต่างที่ผนังข้างๆ ละ ๑ บาน หลังคาทรงจั่วสูง มีปีกนกยื่นป้องกันฝนโดยรอบ แต่ไม่มีเสารับปีกนก

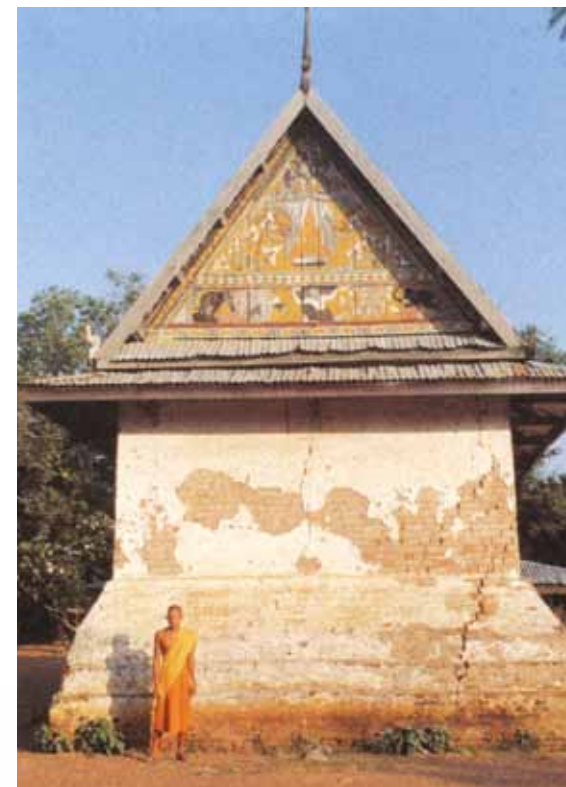
* โหง้และทางแป้นลมเป็นไม้แกะสลัก แป้นลมเป็นแผ่นไม้ธรรมดา

* หน้าบันทั้ง ๒ ด้านแกะรูปนูนต่ำมีลายขดล้อมรอบขึ้นไปถึงส่วนยอด

ฐานแป้นในวัดศรีชมชื่นด้านทิศตะวันตกเป็นพุทธประวัติตอนผจญมาร ด้านล่างมีรูปช้างและมนุษย์ทำท่าแบกภาวด้านบนอยู่ ส่วนฐานแป้นทางด้านทิศตะวันออกเป็นรูปพระพุทธเจ้าปางแสดงธรรม ส่วนล่างเป็นรูปสัตว์และพฤกษาต่างๆ

สิมวัดศรีชมชื่น เป็นสิมทึบมีช่องหน้าต่างเพื่อระบายลมเท่านั้น

ฐานแป้น ปัจจุบันได้เลือนหายไป ตามสภาพของสิมที่มีอายุ ๑๐๐ ปี มาแล้ว

ฐานโบสถ์หรือแอวขัน ก่ออิฐเป็นบัวคว่ำ

สิมและฐานแป้นนอกจากทรงคุณค่าทางศิลปกรรม และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในด้านวิถีการดำรงชีวิตแล้ว ยังแสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ชาวอีสานมีอยู่อย่างมั่นคงยาวนานนับแต่อดีตถึงปัจจุบันนี้ ทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เรียกขานว่า เยือนสิม ชมศิลป์อีสาน นับเป็นหนึ่งในความภาคภูมิใจของชาวอีสานและชาวไทยทั้งประเทศ

“สินไช้เร็วกับทรวง” เป็นข้อความที่ปรากฏบนผนังด้านทิศใต้ของลิม วัดสวนวาริพัฒนาราม ข้อความนี้เขียนด้วยอักษรร่วมสมัยไทยรัตนโกสินทร์ เป็นข้อความประกอบภาพนิทาน เรื่อง “สินไช้” ตอน สินไช้ต่อสู้กับ “งูชวง” เพื่อฝาด่านเข้าไปยังเมืองของยักษ์กุมภภัณฑ์ คำว่า “เร็ว คำกริยา หมายถึง ต่อสู้กัน รบกัน ส่วนคำว่า “ทรวง” ซึ่งทั่วไปจะเขียนว่า “ชวง” หมายถึงงูที่มีลำตัวขนาดใหญ่ ยาวและมีพิษมากที่พ่นออกมาเป็นไฟ

สินไช้หนีทานในอุปแต้มบนผนังสิมอีสาน

สินไช้เป็นนิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นอีสานที่รู้จักกันแพร่หลายมากที่สุด และเป็นนิทานที่ช่างแต้มนิยมวาดบนผนังสิมวัดต่างๆ ในภูมิภาคอีสานมากที่สุด สิมในจังหวัดขอนแก่นที่มีอุปแต้มเป็นเรื่องสินไช้มีหลายวัด ชาวบ้านบางคนเล่าว่า ในสมัยก่อนจะมีการเล่านิทานนี้ในงานศพ บางคนนำหนังสือผูกซึ่งเขียนบนใบลาน แล้วร้อยใบลานเข้าด้วยเชือกกรรมเป็นมัดๆ มัดหนึ่งเรียกผูกหนึ่ง เนื้อหาเป็นนิทานเรื่องสินไช้ที่นำไปอ่านให้ผู้คนที่ไปร่วมงานศพฟังกัน

นอกจากนี้ยังนำมาเป็นการละเล่นในงานประเพณีบุญผะเหวด หรืองานบุญมหาชาติที่ชาวอีสานจัดขึ้นในเดือน ๔ เป็นประเพณีประจำในท้องถิ่นอีสานปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันเพื่อให้ชาวบ้านได้ฟังเทศน์เรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์ให้จบในวันเดียว หลังจากที่พระเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสนแล้ว จะเว้นช่วงเวลาให้มีการจัดมหรสพสมโภชก่อนที่จะเข้าสู่การเทศน์มหาชาติจริงๆ ในการสมโภชนั้นชาวบ้านจะมารวมกัน จึงมีการละเล่นเพื่อการบันเทิง ร้องรำ ทำเพลงซึ่งหมอลำแคนและหนังป่าโมกข์จะนิยมนำนิทานสินไช้มาแสดงในงานประเพณีดังกล่าว

ภาพสินไช้หนีทานในอุปแต้มบนผนังสิมอีสาน วัดสวนวาริพัฒนาราม อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

สินไช้ หรือสินไช้ เป็นชื่อเรียกนิทานในท้องถิ่นซึ่งตรงกับวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย มีเรื่องราวว่า ท้าวฤๅษราชผู้ครองนครปัญญาล มีมเหสีชื่อนางจันทาเทวี และชนิษฐาชื่อ สุมณฑา (หรือนางเกสรสุมณฑาในสังข์ศิลป์ชัย) เมื่ออายุ ๑๗ ปี นางสุมณฑาถูกยักษ์กุมภภัณฑ์ลักตัวไปเป็นภรรยาของตนที่เมืองโนนราช ท้าวฤๅษราชจึงปลอมเป็นพระภิกษุตามหาชนิษฐา ขณะเดินทางไปถึงเมืองจำปาได้อิธิตาที่ ๗ คนของเศรษฐีเมืองจำปาเป็นมเหสี ต่อมาพระมเหสีจันทาเทวีประสูติโอรสเป็นราชสีห์ มีนามว่า “สีโห” ส่วนมเหสีทั้งเจ็ดมีโอรสทั้งหมด แต่คนสุดท้ายมีโอรส ๒ องค์ คือ สินไช้ เป็นมนุษย์ และหอยสังข์ มเหสีทั้งหกให้สินไช้บวชเพื่อให้นายว่าโอรสของพระมเหสีจันทาเทวีและน้องสุดท้องของตนเป็นกาลีแก่บ้านเมือง ท้าวฤๅษราชทรงหลงเชื่อ จึงขับไล่นางจันทาเทวีและมเหสีคนสุดท้ายรวมทั้งลูกๆ ให้ออกจากเมือง

ต่อมาเมื่อโอรสทั้งหกเจริญวัยท้าวสุทราจึงให้ไปตามหานางสุมนดา ผู้เป็นอา โอรสทั้งหกไปหลอกสินไช้ให้ไปช่วยตามหา สินไช้จึงให้สีโทดูแล โอรสทั้งหก ส่วนสินไช้และหอยสังข์ไปถึงเมืองอโนราชและרבชนะ ยักษ์กุมภกันต์ แต่นางสุมนดาไม่ยอมกลับเมืองแต่ต้องการให้สินไช้ไปนำ นางสุดาจันทร์ลูกสาวของตนที่เป็นภรรยาของนาคแห่งบาดาล เนื่องจาก ยักษ์กุมภกันต์เล่นสกาแพ้วพญานาค สินไช้จึงไปแข่งสกากับอรุณนาคและได้ ชัยชนะ จึงได้นางสุดาจันทร์คืนมาและทั้งหมดพากันกลับมายังเมืองนคร ปัญจาล แต่ระหว่างทางสินไช้ถูกโอรสทั้งหกผลักตกเหว พระอินทร์มาช่วยไว้ และให้ไปอยู่กับนางจันทาเทวีผู้เป็นแม่ที่อยู่นอกเมือง เมื่อท้าวสุทราฯ รู้ความเป็นจริงจึงลงโทษโอรสและเนรเทศโอรสทั้งหกออกจากเมือง แล้ว เชิญสินไช้เข้าเมืองนครปัญจาล ส่วนท้าวอรุณนาคได้มาสู่ขอนางสุดาจันทร์ ไปเป็นมเหสีดั้งเดิม

สินไช้ สีโท และหอยสังข์ในปัจจุบันได้กลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งปรากฏชัดเจนเป็นทิวเสาไฟของเทศบาลนครขอนแก่น

ศรัทธา ความงดงาม
และความเรียบง่ายของชาวอีสาน
ในพระพุทธศาสนา

บทบาทและความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนาในสังคมและวัฒนธรรมอีสานนั้น ถือเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาและควบคุมสังคม ให้การศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม และเป็นที่มาของคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของชาวอีสาน จนอาจกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมอีสานอย่างแยกไม่ออก สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวอีสานนั้นจึงเป็นไปในรูปแบบของพระพุทธศาสนา นำสังคมแทบทุกมิติ ด้วยเหตุนี้เองชาวอีสานจึงให้ความเคารพเทิดทูนสถาบันทางศาสนาอย่างยิ่ง ทั้งการให้ความเคารพต่อสถานที่วัดวาอารามต่างๆ จนเกิดธรรมเนียมในการชะล่า หรือมีข้อห้ามบางประการเมื่อเข้าสู่ภายในเขตวัดวาอาราม บทบาทของพระภิกษุในศาสนา ก็เป็นผู้นำชุมชนทั้งทางโลกและทางธรรม ประเพณีพิธีกรรมจะดำเนินไปด้วยความเคารพ การทำบุญก็มักจะมีใจใส่เป็นพิเศษ เช่น การใส่ข้าวเหนียวที่นึ่งใหม่ในการใส่บาตรพระสงฆ์ เมื่อสนทนากับพระสงฆ์ก็ต้องนั่งลงและประนมมือ ซึ่งกลายเป็นมรรยาทและธรรมเนียมซึ่งถือปฏิบัติกันเป็นปกติในอดีต

วัดวาอาราม เครื่องใช้ในศาสนาก็ล้วนแล้วแต่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยความศรัทธาเกิดความประณีตงดงามอย่างมีเอกลักษณ์สะท้อนถึงความศรัทธาอย่างสูงในสถาบันพระพุทธศาสนา กับสังคมและวัฒนธรรมอีสาน ในขณะเดียวกันลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรมที่รับสืบทอดจากอาณาจักรล้านช้างในอดีตวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ทำให้ชาวอีสานที่จังหวัดขอนแก่น มีความพอเพียงในความเป็นอยู่ ส่งผลให้เกิดงานศิลปกรรมหลายอย่าง เช่น สิมหรือพระอุโบสถ หอแจก หรือศาลาการเปรียญ พระพุทธรูปไม้ ธรรมาสน์หรือเครื่องใช้ในศาสนาต่างๆ มีเอกลักษณ์ในด้านความเรียบง่าย ความสมถะอันแสดงออกถึงความจริงใจหรือความตั้งใจจริงในการรับใช้พระพุทธศาสนา ภายใต้ความจำกัดทางเศรษฐกิจและทรัพยากร

พระพุทธรูปไม้

ในภาคอีสานผู้ที่บวชเรียนในช่วงเช้าพรรษามักจะแกะพระพุทธรูปไม้ไว้ที่ลิม เพื่อเป็นที่ระลึกว่าตนเองได้บวชเรียน ส่วนใหญ่จะใช้ไม้ที่มีชื่อว่าเป็นไม้มงคล เช่น ไม้ประดู่ ไม้ยอ ไม้โพธิ์ พระพุทธรูปไม้แต่ละองค์มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์คล้ายกันคือเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านช้าง รูปลักษณะจะเป็นศิลปะเฉพาะของผู้แกะ

ธรรมาสน์ไม้

ธรรมาสน์ คือ ที่สำหรับพระภิกษุ สามเณรนั่งแสดงธรรม สำหรับชาวอีสานธรรมาสน์ถือเป็นงานศิลปะที่สวยงามและยิ่งใหญ่เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้าน ซึ่งต้องสร้างให้สวยงามที่สุดในภาพเป็นธรรมาสน์ไม้ในอุโบสถวัดสว่างสุทธาราม ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นธรรมาสน์ไม้ทรงปราสาทแกะสลักลวดลายลงสีสวยงาม ฐานบันไดเป็นรูปพญานาค ๒ ตัว บันไดทำเป็นรูปม้าหมอบ ด้านผนังธรรมาสน์เป็นไม้กระดาน ที่เรียกว่า “แอมแป้น” แกะสลักเป็นภาพคน สัตว์ รวมทั้งดอกไม้ เป็นธรรมาสน์ไม้ที่มีความสมบูรณ์ มีคุณค่าความสวยงามพิเศษ แสดงถึงฝีมือที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นโดยเฉพาะ ปัจจุบันเป็นที่ บรรจุอัฐิ (เจ้าคุณ) พระสารนาถธรรมาจารย์ (กิตติสารเถระ) อดีตเจ้าคณะอำเภอเมืองขอนแก่น และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น

การใช้ขันกระหอยใส่เครื่องบูชาในเสมาหินทรายซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทางพระพุทธศาสนา

ขันกระหอยใช้เป็นภาชนะใส่ข้าวเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า

ขันกระหอยใช้บรรจุข้าวพันก้อน ซึ่งเป็นเครื่องบูชาในงานบุญผะเหวด

ขันกระหอยใช้เป็นภาชนะใส่ดอกไม้ อันเป็นเครื่องบูชาพระพุทธศาสนา

ขันมุงคูนเป็นขันน้ำมนต์ใช้ในการสวดพระปริตรในงานพิธีมงคลต่างๆ ของชาวอีสาน

ขันกระหอยซึ่งเป็นฝีมือของชาวอีสาน ลักษณะคล้ายพาน ซึ่งมีเอวคอดก้ว

ขันกระหอย เครื่องจักสานที่เป็นเครื่องใช้ในศาสนาของชาวอีสานอย่างหนึ่ง ที่สร้างขึ้นจากความศรัทธาอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนาของชาวอีสาน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานทางเศรษฐกิจและทรัพยากรที่มีอาจเน้นวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมได้ หากแต่แสดงถึงภูมิรู้ ภูมิธรรมและฝีมือช่างท้องถิ่นของภาคอีสาน ปัจจุบันนี้อาจจะพบน้อยลงตามวัดวาอารามต่างๆ ในภาคอีสาน

ขัน ในภาษาอีสานนั้นใช้เรียกภาชนะต่างๆ เช่น ขันหมาก หมายถึงเขียนหมาก หรือภาชนะใส่หมากพลูซึ่งมีรูปทรงที่แตกต่างหลากหลาย **ขันแก้ว** ใช้เรียกกระทงใบตองใส่หมากพลูซึ่งนิยมทำขึ้นเพื่อถวายพระสงฆ์ในพิธีต่างๆ จึงน่าจะพิจารณาได้ว่าคำว่าขันในภาษาอีสานนั้นใช้เรียกภาชนะสำหรับบรรจุสิ่งของโดยมิได้เน้นรูปลักษณะ วัสดุที่ใช้ในการผลิตแต่อย่างใด ส่วนคำว่า **กระหอย** นั้น หมายถึง การยกสูงขึ้นจากพื้นในระดับหนึ่ง เช่น การนั่งกระหอย หรือนั่งส้นหอย คือการนั่งบนส้นเท้าแบบเดียวกับที่ในภาษากลางเรียกว่าการนั่งท่าเทพบุตรนั่นเอง จึงพอจะนิยามความหมายเอาไว้ว่า **ขันกระหอย** นี้หมายถึงภาชนะที่มีลักษณะยกสูงขึ้นจากพื้นในระดับหนึ่ง

ขันกระหอยนี้ เป็นเครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สามารถหาได้ทั่วไปในแทบทุกท้องถิ่น นำมาจักสานรูปแบบเฉพาะในแต่ละฝีมือช่าง ประกอบด้วยส่วนล่างที่เป็นฐานวางกับพื้น ส่วนถัดมาตรงกลางเป็นส่วนเอว ซึ่งขันกระหอยแต่ละใบนั้นจะแตกต่างกันไปตามแต่ละฝีมือช่าง ช่างผู้จักสานบางท่านก็ทำให้ส่วนเอวคอดก้วเข้าไปได้อย่างงดงาม ในขณะที่ช่างบางท่านก็ทำให้ส่วนเอวคอดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และส่วนที่สามเป็นส่วนตัวภาชนะสำหรับวางสิ่งต่างๆ ความแตกต่างของขันกระหอยแต่ละใบนี้เองเป็นเสน่ห์ของงานหัตถกรรมที่มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละชิ้น แต่ล้วนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือทำขึ้นเพื่ออุทิศถวายเพื่อใช้ในพระพุทธศาสนา ทำให้เราสามารถพบเห็นขันกระหอยลักษณะต่างๆ ได้ตามวัดวาอารามต่างๆ

สำหรับลักษณะการใช้งานของขันกระหอยนั้นเท่าที่สามารถพบเห็นในชุมชนชาวอีสานในพื้นที่ต่างๆ มักจะใช้เป็นภาชนะในการถวายข้าวพระพุทธอันเป็นหนึ่งในธรรมเนียมปฏิบัติของชาวพุทธทั่วไป ในบางท้องถิ่นทางภาคอีสานนั้นพระภิกษุจะงดออกบิณฑบาตในวันธรรมสวนะ หรือในวันพระ ชาวอีสานไปทำบุญตักบาตรกันที่วัด ทางวัดจะจัดเรียงบาตรของพระภิกษุไว้เป็นแถวในสถานที่อันสมควร โดยหัวแถวของบาตรนั้นจะวางขันกระหอยเอาไว้ ในขณะที่ประกอบพิธีนั้นเมื่อพระภิกษุสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์มาถึงบทชัยมงคลคาถา ชาวบ้านนับตั้งแต่ผู้สูงอายุก็จะเริ่มลุกขึ้นมาใส่บาตรพระด้วยข้าวเหนียว โดยชั้นแรกต้องวางข้าวเหนียวก้อนเล็กๆ ลงไปในขันกระหอยนั้น

เพื่อจะได้นำไปถวายเป็นข้าวพระพุทธต่อไป บางคนอาจจะเตรียมดอกไม้สีขาว มาจากบ้านก็สามารถนำมาวางบูชาพร้อมกับข้าวเหนียวของตนได้ เมื่อถวาย พระพุทธแล้วจึงใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์ต่อไปจนครบ ในปัจจุบันธรรมเนียม ในการใส่ข้าวพระพุทธนั้นวันก็จะเลื่อนหายไป

การใช้งานชั้นกระหอยอีกประการหนึ่งคือใช้เป็นภาชนะสำหรับใส่ เครื่องบูชาพระรัตนตรัย คือ ดอกไม้และรูปเทียน เรื่องการบูชาดอกไม้ของ ชาวอีสานแต่เดิมนั้นเป็นสุนทรียะประการหนึ่งซึ่งควรจะได้หยิบยกมากล่าวถึง ในโอกาสนี้ คนอีสานนั้นนิยมที่จะบูชาพระด้วยดอกไม้แรกแย้มสีขาว กลิ่นหอม เช่น ดอกพุด ดอกมหาหงส์ ดอกราตรี จะไม่นิยมนำดอกไม้บ้านมาบูชาพระ ด้วยเหตุผลว่า จะส่งผลให้ได้คู่ครองที่มีอายุสูงกว่าตน จะไม่ดมดอกไม้ที่จะนำ มาบูชาพระด้วยความเชื่อที่ว่า จะทำให้จมูกแห้งในชาติหน้า ซึ่งเป็นอุบาย ของคนอีสานสมัยโบราณที่ต้องการให้เครื่องบูชาพระพุทธศาสนานั้นมีความ มงคลและบริสุทธิ์ ชาวอีสานโบราณนั้นเมื่อจะเก็บดอกไม้มาบูชาพระก็จะ มีคำกล่าวอย่างไพเราะว่า “มาเดอหล่ามาไปนำพี พี่ลิพาไปไหว้พระแก้ว กระจ่างคำ...” สุนทรียะประโยคนี้แสดงถึงความเชื่อที่ว่า บุญกุศลอันเกิดจาก การบูชาพระรัตนตรัย ไม่เพียงแต่จะเกิดเฉพาะตัวผู้บูชาเท่านั้น หากแต่บุญกุศล นั้นยังแผ่ไปถึงดอกไม้ที่นำมาบูชาอีกด้วย ดอกไม้ที่นำมาบูชาพระรัตนตรัย ของชาวบ้านหลากหลายชนิดจะถูกนำมาจัดวางรวมกันในชั้นกระหอยอง ทำให้เห็นถึงการแสดงออกซึ่งความศรัทธาร่วมกันในชุมชนชาวอีสาน

ข้าวพันก้อน หนึ่งในเครื่องบูชาภัตเทคนิในงานบุญผะเหวดหรืองานบุญมหาชาติของชาวอีสาน

ชั้นกระหอยองใส่ดอกไม้รูปเทียนเพื่อบูชาพระรัตนตรัย

ชั้นกระหอยองนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องใช้ที่แสดงถึงภูมิปัญญา ฝีมือ ด้านการจักสานของท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นเหมือนตัวแทนของความศรัทธา อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนาของพี่น้องชาวอีสานในอดีตซึ่งอยู่บนพื้นฐานของ ความเรียบง่าย พอเพียง ไม่มีความหรูหราฟุ่มเฟือย ท่ามกลางกระแสสังคม วัตถุนิยมที่แผ่ขยายเข้าสู่ทุกภาคส่วน อันไม่เว้นแม้แต่ศาสนา วัตถุประสงค์ ต่างพากันระดมทุนเพื่อสร้างถาวรวัตถุ สิ่งก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่เกินความจำเป็น หรือวัตถุมงคลที่เน้นอิทธิปาฏิหาริย์ด้านต่างๆ แทนการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ ผู้มีคุณธรรมโดยสมบูรณ์ สนับสนุนสร้างพระภิกษุให้เป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบเพื่อจรรโลงพระศาสนาและสังคมให้ดีขึ้น

ชั้นกระหอยอง ของชาวอีสาน จึงน่าจะเป็นสื่อให้ขบคิดแก่เราในปัจจุบัน ในอันที่จะเว้นจากวัตถุนิยม หันมาพัฒนาจิตใจ ฝึกตนให้เป็นผู้มีสติปัญญา ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เพื่อยังประโยชน์ซึ่งกันและกัน สร้างสังคม อันเป็นสันติสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืนต่อไป

ไหว้พระ ๙ วัด ขอนแก่นแดนพุทธอีสาน

วัด นอกจากเป็นศาสนสถานที่ใช้ประกอบพิธีของพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางของสังคมเมื่อมีกิจการงานบุญต่างๆ เป็นที่สงบสุขเพื่อปฏิบัติธรรม วัดจึงเป็นสถานที่ที่มีความผูกพันกับคนไทยมาโดยตลอด ภายในวัดยังแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมที่งดงามของไทยอีกด้วย

จากตำนานการกำเนิดเมือง เล่าเรื่องความเชื่อทางศาสนาของบรรดาชาวบ้านชาวเมืองในแถบถิ่นที่พร้อมใจกันก่อเจดีย์ครอบตอมะขามศักดิ์สิทธิ์ไว้เพื่อให้เป็นที่สักการะของคนทั่วไป กลายเป็นเมืองขอนแก่นแต่ครั้งในอดีตกาล ซึ่งแสดงถึงความเลื่อมใสและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีมาตั้งแต่ครั้งแรกเริ่มตั้งถิ่นฐานของชาวขอนแก่น

วัดสำคัญที่น่าแวะไปมนัสการกราบไหว้ตามศรัทธาในพระพุทธศาสนา และชื่นชมในความเก่าแก่และความงดงามของศิลปวัตถุและโบราณสถานอันทรงคุณค่าของขอนแก่น มีมากมายหลายวัด (จากจำนวนวัดทั้งหมดในขอนแก่นที่มีถึง ๑,๐๘๗ วัด) แต่จะขอแนะนำเพียง ๙ วัด พอเป็นสังเขป และเพื่อเป็นสิริมงคลตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชนชาวไทย

เริ่มต้นด้วยความตั้งใจมั่นในคุณพระรัตนตรัย ระลึกถึงพระพุทธคุณ ออกเดินทางไปเที่ยวชมวัดแรกมีชื่อว่า **วัดเจติยภูมิ** และเข้ากราบมนัสการ **พระธาตุขามแก่น** พระธาตุคู่บ้านคู่เมืองชาวขอนแก่นมาตั้งแต่อดีตกาล เมื่อครั้งตั้งเมืองขอนแก่น ซึ่งปัจจุบันอยู่ในอำเภอน้ำพอง ห่างจากตัวจังหวัดเพียง ๓๐ กิโลเมตร ตามตำนานเล่าว่าเจ้านครโมริย์ พร้อมด้วยพระอรหันต์ ๙ องค์ ได้นำพระอังคารธาตุไปบรรจุในพระธาตุพนม ซึ่งระหว่างนั้นยังสร้างไม่แล้วเสร็จ ระหว่างทางได้แวะพักในบริเวณดอนมะขาม ซึ่งมีต้นมะขามใหญ่ที่ตายแล้วเหลือเพียงแก่นและได้นำพระอังคารธาตุไปวางพักไว้บนแก่นมะขามนั้น รุ่งเช้าจึงเดินทางมุ่งหน้าสู่สถานที่ก่อสร้างพระธาตุพนมต่อไป เมื่อไปถึงปรากฏว่าพระธาตุพนมได้สร้างเสร็จแล้ว จึงต้องนำพระอังคารธาตุกลับ โดยตั้งใจว่าจะนำกลับไปยังนครโมริย์ของตนตามเส้นทางเดิม

เมื่อกลับมาถึงดอนมะขามที่เคยพักแรม ได้เห็นมะขามต้นที่ตายเหลือแต่แก่น กลับฟื้นคืนชีวิตแตกใบเขียวชอุ่ม เป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง จึงพร้อมใจกันสร้างพระเจดีย์ครอบต้นมะขามและบรรจุพระอังคารธาตุไว้พร้อมกับพระพุทธรูปบรรจุไว้ภายในและให้นามว่า พระธาตุขามแก่น และยังได้สร้างวัดเพื่อเป็นที่พำนักของพระอรหันต์ทั้ง ๙ องค์ เคียงคู่กับองค์พระธาตุ พร้อมกับสร้างบ้านเรือนในบริเวณใกล้เคียงเกิดเป็นชุมชนคนอาศัยมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ขอแนะนำว่าหากจะมาสักการะพระธาตุขามแก่นควรมาในวันพุธ เพราะจะมี **เผาจ้ำ** หรือ **กระจ้ำ** ซึ่งเป็นเหมือนผู้นำด้านจิตวิญญาณทำหน้าที่ด้านพิธีกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน มาเป็นคนนำกล่าวคำนมัสการองค์พระธาตุขามแก่น และแนะนำพิธีการต่างๆ ตามแบบแผนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาอีกด้วย

ไม่มาวัดนี้ถือว่ามาไม่ถึงขอนแก่น

วัดที่สอง ชื่อว่า **วัดป่าจันทรมณี ภูกระแต** ตั้งอยู่ที่บ้านโคกสะอาด ตำบลห้วยโจด อำเภอกระนวน อยู่เลยถัดจากพระธาตุขามแก่นมาเพียง ๑๓ กิโลเมตร เป็นวัดที่มีพระมหาธาตุเจดีย์ ที่สวยเด่นเป็นสง่า เป็นเอกลักษณ์พระมหาธาตุเจดีย์สร้างขึ้น เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชในวโรกาสทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี และที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ พระพุทธรูปพระองค์ดำ ในวัดแห่งนี้ มีความศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อว่า บันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

พระเจดีย์วัดป่าภูหันบรรพต อำเภอนบพ

วัดที่สาม ต้องเดินทางไปทางทิศใต้ของตัวเมืองขอนแก่น วัดนี้อยู่ไม่ไกลมากนักใช้เวลาไม่เกินชั่วโมง วัดป่าภูหันบรรพต อำเภอนบพเป็นวัดเก่าตั้งอยู่บนภูหันซึ่งเป็นภูเขาขนาดเล็กบนทิวเขาภูระงำ มีความสูงประมาณ ๑๐๐ เมตร วัดแห่งนี้มีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่ ที่รู้จักกันว่า น้ำศักดิ์สิทธิ์ภูหัน ซึ่งในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ ในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา รัฐบาลไทยในสมัยนั้นได้จัดพิธีรัชมงคลภิเษก และได้อัญเชิญน้ำศักดิ์สิทธิ์จากทุกจังหวัดทั่วประเทศเข้าร่วมในพิธีศักดิ์สิทธิ์ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และเป็นสิริมงคลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและปวงชนชาวไทยทั้งมวล จังหวัดขอนแก่นได้นำน้ำจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ภูหันเข้าร่วมในพระราชพิธีดังกล่าว จึงนับเป็นเกียรติประวัติและความภาคภูมิใจของชาวขอนแก่นมาจนถึงทุกวันนี้

นอกจากนั้นยังมี พระเจดีย์วัดป่าภูหันบรรพต ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดา และพระธาตุของพระอริยสงฆ์หลายองค์ ได้แก่ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่ฝาง จิตตคุดโต พระอริยสงฆ์เหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนชาวไทยอย่างไม่เสื่อมคลาย การมาเที่ยววัดนี้เหมือนได้ไปกราบพระธาตุของพระอริยสงฆ์อันศักดิ์สิทธิ์อีกหลายวัดในทีเดียวกัน

บริเวณวัดป่าภูหันบรรพต ตั้งอยู่บนภูหันของทิวเขาภูระงำ

สภาพบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ในปัจจุบัน

หลวงพ่ใหญ่ หรือพระพุทธอตุตรมทามงคอบลรัตน

บันไดทางขึ้นนมัสการหลวงพ่ใหญ่

วัดที่สี่ มีชื่อว่า วัดพระพุทธรูปพาคำเขื่อนอุบลรัตน์ วัดนี้ตั้งอยู่บนสันเขาใกล้กับทางเข้าสู่เขื่อนอุบลรัตน์ ที่หมู่ ๑ ตำบลเขื่อนอุบลรัตน์มีโบราณวัตถุที่น่าสนใจคือ รอยพระพุทธรูปจำลอง ประดิษฐานอยู่ในมณฑปวัดแห่งนี้ และ พระพุทธรูปอตุตรมทามงคอบลรัตน หรือ หลวงพ่ใหญ่ เป็นพระพุทธรูปสีขาวขนาดใหญ่ ตั้งตระหง่านอยู่บนยอดภูพาคำ ซึ่งผู้ที่มาเที่ยวชมสามารถเดินเท้าขึ้นได้ทั้งทางบันไดนาค ๑,๐๔๔ ขั้น หรือด้วยทางรถยนต์ก็ได้ตามความสะดวกเหมาะสม เมื่อขึ้นถึงยอดเขาจะสามารถมองเห็นทัศนียภาพที่สวยงามเหนือเขื่อนอุบลรัตน์ได้อย่างชัดเจน ทุกช่วงการออกพรรษา ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปีจะมีประเพณีตักบาตรเทโว ตามชั้นบันไดนาคของวัดนี้

ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอขอนแก่น

วัดที่ห้าพากลับเข้าเมืองขอนแก่นมุ่งสู่วัดสาขาของวัดอัมพวันของ พระธรรมสิงหบุราจารย์หรือหลวงพ่ोजรัญแห่งจังหวัดสิงห์บุรี มีชื่อว่า ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อันเป็นชื่อที่เจ้าของที่ดินมีความประสงค์ ถวายให้กับหลวงพ่ोजรัญ เพราะมีความคิดจากความเชื่อเดิมว่า สมเด็จ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีวัดอยู่ ๒ วัด คือ วัดอัมพวันและวัดเวฬุวัน และ เมื่อหลวงพ่ोजรัญเป็นเจ้าของาวาสวัดอัมพวันอยู่แล้ว จึงขอให้ตั้งชื่อวัดนี้เป็น วัดเวฬุวันอีกวัดหนึ่ง ซึ่งหลวงพ่ोजรัญก็ให้ชื่อเวฬุวัน อันมีความหมายว่า ป่าไผ่ ปัจจุบันป่าไผ่แห่งนี้ เป็นศูนย์อบรมปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและ สร้างกุศลผลบุญ นำความสุขความเจริญให้กับตนเอง ครอบครัว สังคม และ ประเทศชาติบ้านเมือง

ปัจจุบันศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวันมีพื้นที่ทั้งหมด ๒๙๓ ไร่ โดย ได้ทำการอบรมนักเรียนนิสิตนักศึกษา ข้าราชการและประชาชนทั่วไป ด้วย หลักวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ของพระธรรมสิงหบุราจารย์ นับตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ จนถึงปัจจุบัน มีจำนวนผู้เข้ารับการอบรมมากกว่า ๓๐๐,๐๐๐ คน

องค์หลวงปู่ใหญ่ พุทธรัตนมณีมหาปฏิมากร

วัดที่หกพาไปเที่ยวชม วัดถ้ำแสงธรรม หรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดถ้ำแสงธรรม ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านผาน้ำเที่ยง ตำบลบริบูรณ์ อำเภอสีชมพู วัดแห่งนี้ตั้งอยู่บนชะง่อนเขา และในถ้ำแสงธรรมมีอาคารเพื่อใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิต และพักอาศัยสำหรับผู้ที่มาร่วมกิจกรรม วัดแห่งนี้เปิดสอนธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก และวิชาสามัญ อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน และที่น่าสนใจของผู้ที่ได้มาถึงก็คือ การขึ้นเยี่ยมชม ณ จุดชมวิวยามอากาศจากบนอาคารที่ตั้งอยู่บนชะง่อนหน้าผา ซึ่งมีทิวทัศน์ที่สวยงามมาก สามารถมองเห็นทิวเขาภูเวียงถิ่นกำเนิดไดโนเสาร์ได้อย่างชัดเจน และมองเลยออกไปก็จะเห็นทิวเขาภูกระดึง ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเลยได้อย่างชัดเจน

วัดที่เจ็ด วัดป่าธรรมอุทยาน ในเมืองนครขอนแก่นตั้งอยู่บนถนนมิตรภาพ สายขอนแก่น-อุดรธานี ตำบลสำราญ อำเภอเมืองขอนแก่น ติดกันกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๘๔ เป็นวัดที่มีลักษณะเหมือนสวนพุทธธรรมที่ผู้มาเที่ยวชมสามารถเดินชมสถานที่ต่างๆ ภายในวัด ซึ่งได้บรรจงสร้างขึ้นหลากหลายแบบ มีทั้งพระพุทธรูปหินหยก พระพุทธรูปปางต่างๆ ที่สร้างขึ้นมาจากความศรัทธาในศาสนา ที่สำคัญคือ เป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติธรรมให้กับประชาชนโดยทั่วไป

พระลับ พระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยสำริด จัดอยู่ในกลุ่มพระพุทธรูป ศิลปะลาว สกulptชาวเวียงจันทน์มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ประดิษฐานอยู่ ณ วัดธาตุ พระอารามหลวง บ้านเมืองเก่า อำเภอเมือง เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่มือเมืองขอนแก่น

พระบุ พระพุทธรูปปางนาคปรก ทำจากหินทราย ประดิษฐานอยู่ในวัดบริบูรณ์ บ้านพระบุ อำเภอพระยีน เป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่งที่นับเป็นพระคู่บ้านคู่มือเมืองขอนแก่น

พระยีน พระพุทธรูปหินทรายประดิษฐานอยู่บริเวณโรงเรียนชุมชนบ้านพระยีน อำเภอพระยีนเป็นหนึ่งในองค์พระคู่บ้านคู่มือเมืองขอนแก่น

พระบรมสารีริกธาตุ ๙ ประเทศ

วัดที่แปด วัดธาตุพระอารามหลวง อยู่ห่างจากใจกลางเมืองขอนแก่น เล่ากันว่าสร้างขึ้นในสมัยเดียวกับวัดพระธาตุแก่นนคร มักนิยมเรียกชื่อว่า วัดธาตุเมืองเก่า หรือไม้ก็ วัดธาตุนครเดิม ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านเก่า ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น สร้างขึ้นโดยสร้างขึ้นในพุทธศักราช ๒๓๓๒ โดย พระนครศรีบริรักษ์บรมราชภักดี (เพี้ยเมืองแพน) เจ้าเมืองขอนแก่นในอดีต จึงถือเป็นวัดประจำตระกูลของเจ้าเมืองขอนแก่น วัดแห่งนี้มีพระธาตุและพระลับ พระพุทธรูปตามตำนานเมืองขอนแก่น จึงเป็นวัดที่นักท่องเที่ยวนิยมเข้ามาสักการะอีกวัดหนึ่ง

พระมหาธาตุแก่นนคร
บูรพาภิบาล พระมหาธาตุวิจิตรศิลป์
อัครกฤดาคม ๒๕๓๙

วัดที่เก่า ชวนกันไปไหว้ พระมหาธาตุแก่นนคร ที่วัดหนองแวง (พระอารามหลวง) ซึ่งเป็นวัดที่ได้รับพระราชทานผ้าพระกฐิน ประจำปี ๒๕๕๕ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีท่านเจ้าคุณ พระวิสุทธิกิตติสาร (คุณ ชันติโก ป.ธ. ๔) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๑ จนถึงปัจจุบัน

วัดหนองแวงเดิมชื่อว่า วัดเหนือ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖ พร้อมกับ วัดกลางและวัดธาตุ โดยท้าวเพี้ยเมืองแพน เจ้าเมืองคนแรก ณ พื้นที่ บ้านบึงบอน (ตดบึงน้ำขนาดใหญ่ปัจจุบันคือ บึงแก่นนครนั่นเอง)

หลวงพ่อกุณ ชันติโก เจ้าอาวาส นำสวดขอพรพระบรมสารีริกธาตุ

พุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวต่างชาติสักการะพระบรมสารีริกธาตุบนชั้นที่ ๙

กิจกรรมที่น่าสนใจของวัดแห่งนี้ก็คือ การขึ้นไปกราบนมัสการพระบรมสารีริกธาตุบนชั้นที่ ๙ ของพระธาตุ และจุดชมวิว ๓๖๐ องศาของเมืองขอนแก่น เมื่อได้ลงมาชั้นที่ ๘ ก็สามารถเดินชมหอพระธรรม ซึ่งได้รวบรวมพระธรรมคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีพระไตรปิฎก เป็นต้น เดินลงมาชั้นที่ ๗ จะได้ชม หอพระอรหันตสาวก และบ้านประตุน้ำต่างแคะสลักนิทานชาดกเรื่องเตมีย์ใบ้ เดินลงมาชั้นที่ ๖ เป็นหอพระอุปัชฌายาจารย์ มีบ้านประตุน้ำต่างแคะสลักนิทานชาดกเรื่อง พระเวสสันดร

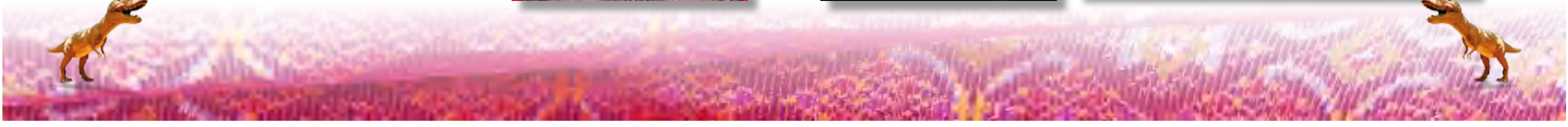
ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดหนองแวง เป็นเรื่องราวในชาดกพระพุทธศาสนา กล่าวคือพรานเจตบุตรพบชุกจึงชู่จะยิงทิ้งเพราะกลัวไปรบกวนพระเวสสันดร ชุกจึงลงว่าตนเป็นทูต มาเพื่อเชิญพระเวสสันดรกลับเมือง

ชั้นที่ ๕ เป็นหอพิพิธภัณฑ์ บ้านประตุน้ำต่างแคะสลักภาพพุทธประวัติ ส่วนชั้นที่ ๔ จะเป็นหอปฏิบัติธรรม บ้านประตุน้ำต่างเขียนภาพพระประจำวัน เทพประจำวัน ชั้นที่ ๓ เป็นหอปริยัติ บ้านประตุน้ำต่างเขียนภาพนิทานเรื่อง นางम्मหอม ชั้นที่ ๒ เป็นหอพัก และรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวอีสานบ้านประตุน้ำต่างเขียนลายไทยใช้สีเบญจรงค์ มีภาพนิทานเรื่องสินไซ (สังข์ศิลป์ชัย) ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่นิยมกันมากของชาวลาวและชาวไทยเชื้อสายลาว

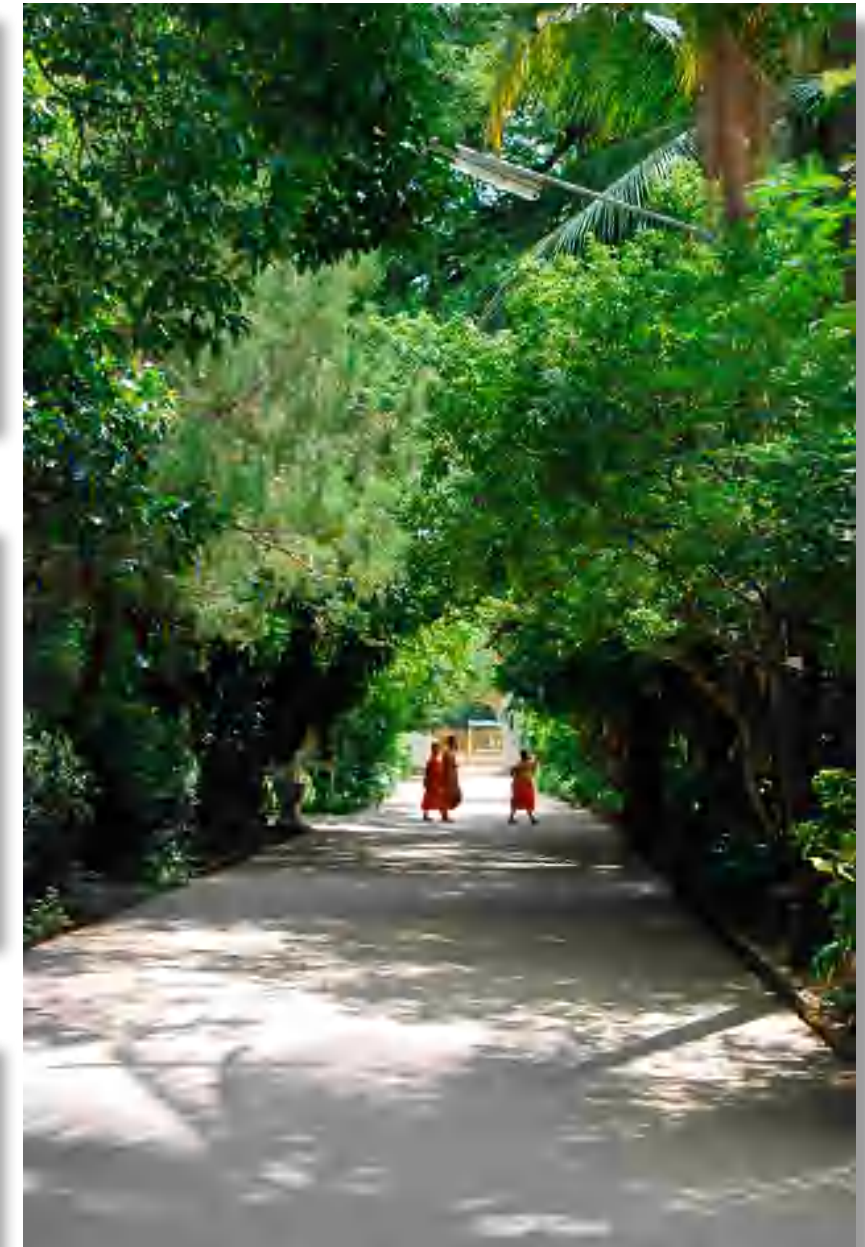
ลงมาถึงชั้นล่างเป็นหอประชุมสำหรับประกอบพิธีในวันสำคัญต่างๆ
ของวัด และประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุอยู่บนบุษบกตรงกลาง
มีพระประธานประดิษฐานอยู่ ๕ องค์ ตรงกลาง ๑ องค์ ด้านข้างทางทิศใต้ ๒ องค์
และทางทิศเหนือ ๒ องค์ ต้นเสาเป็นลายไทยใช้สีเบญจรงค์ เชิงเสาเป็นภาพ
ดอกพุดตานและดอกบัว คานซื่อเป็นภาพเทพชุมนุมล้อมรอบ เพดานเป็น
ภาพเทพนมปักค้ำดาวล้อมเดือน จตุเทพดารา บานประตู หน้าต่าง
แกะสลักภาพนิทานเรื่องจำปาสดัน โดยเฉพาะบานประตูใหญ่แกะสลัก
๓ มิติ และภาพจิตรกรรมฝาผนังรายรอบทั้ง ๔ ด้านของพระอุโบสถ
นำเสนอเกี่ยวกับประวัติของเมืองขอนแก่น และประเพณีความเชื่อพร้อมทั้ง
คติเตือนใจนับเป็นภูมิปัญญาของชาวอีสาน

ชมรมแพทย์แผนไทย วัดหนองแวง

ภายในวัดแห่งนี้ยังมีบริเวณที่น่าสนใจให้เที่ยวชมอีกหลายที่ เช่น ศูนย์แพทย์ชุมชนวัดหนองแวง สมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ศูนย์สงเคราะห์วัดหนองแวง ศูนย์ฝึกวิชาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่นชมรมแพทย์แผนไทย ชมรมผู้สูงอายุเทศบาลนครขอนแก่นและร้านศูนย์สาธิตการตลาดชุมชนวัดหนองแวง หากได้เที่ยวชมครบหมด ก็นับว่าได้เรียนรู้ ร่วมสะสมบุญกุศลเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

ไหว้พระ ๙ วัด ขอนแก่นแดนพุทธอีสานจึงจบลงอย่างสมบูรณ์ ขอให้ผู้อ่านจงประสบแต่ความสุขและของเจริญในธรรมยิ่งขึ้นเทอญ

วิถีชาวบ้านอีสาน ชนบทรอบเหลี่ยมประเพณีขอนแก่น

ชาวขอนแก่นได้สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานที่มีมาแต่โบราณและอนุรักษ์ไว้ในรูปแบบของศิลปกรรม เช่น ฮูปแต้มบนผนังสิม ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระมหาธาตุแก่นนคร วัดหนองแวง การจัดนิทรรศการที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น หุ่นจำลองประเพณีที่โฮงมูนมังเมืองขอนแก่น เป็นต้น ประเพณีพื้นบ้านของชาวอีสานบางอย่างชาวขอนแก่นได้ปฏิบัติสืบต่อเป็นประจำจนได้รับการยอมรับเป็นงานประเพณีของจังหวัดขอนแก่น บางประเพณีมีปฏิบัติกันนานๆ ครั้งในท้องถิ่นที่ห่างไกลจึงหาได้ยากในปัจจุบัน ในที่นี้จะนำเสนอวิถีชาวบ้านอีสานซึ่งถือเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวขอนแก่น คือ พิธีฮอดสร่ง ประเพณีบายศรีสู่ขวัญและประเพณีผูกเสี่ยว

พิธีฮอดสรงหรือเถราภิเษก

ประเพณีฮอดสรงเป็นประเพณีสงฆ์ที่ชาวบ้านยกย่องนับถือว่าทรงคุณธรรม ประพฤติดี ประพฤติชอบ รูปร่างหน้าตาหรือหลายรูปซึ่งสมควรได้เลื่อนสมณศักดิ์ตามประเพณีของชาวอีสานแต่ดั้งเดิมซึ่งชาวบ้านจะเป็นผู้เลือกพระสงฆ์นั้นเอง ในปัจจุบันพระสงฆ์ที่ได้เลื่อนสมณศักดิ์จากมหาเถรสมาคมชาวบ้านก็จะจัดพิธีฮอดสรงเพื่อเฉลิมฉลองและยกย่องเกียรติคุณให้ปรากฏต่อไป

โดยทั่วไปชาวอีสานจะเรียกนามสมมุติของผู้บวชเณรว่า **จ้าว** หรือ **จ้าวอาย** เมื่อสึกจากสามเณร เรียก **เซียง** และเรียกผู้บวชเป็นพระใหม่ว่า **เจ้าหัว** หรือ **เจ้าหัวอาย** หากลาสิกขาบทจะใช้คำนำหน้าชื่อว่า **ทิด** เมื่อพระภิกษุได้ปฏิบัติตามทำนองคลองธรรมได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้านสมควรได้รับยศศักดิ์เพิ่มขึ้น ชาวบ้านก็จะประชุมแต่งตั้งให้รับยศสูงขึ้น โดยทำพิธีฮอดสรงให้แก่พระภิกษุรูปนั้นเพื่อเชิดชูเกียรติให้ปรากฏและเป็นการถวายเป็นกุศลแก่พระภิกษุผู้กระทำความดีให้ทำดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการชักจูงให้ผู้อื่นเห็นผลจากการทำความดีเป็นแบบอย่างสืบไป เมื่อพระภิกษุได้รับการฮอดน้ำเป็นครั้งแรกจะเรียกว่า **สำเต็จ** หรือ **สำเร็จ** และจารึกชื่อในใบลาน เมื่อพระภิกษุได้รับการฮอดน้ำเป็นครั้งที่สองเรียก **ซา** และจารึกชื่อในแผ่นเงิน และหากได้รับการฮอดน้ำเป็นครั้งที่สามจะได้รับการเรียกขานว่า **หัวครู** หรือ **เจ้าหัวครู** และจารึกชื่อลงในแผ่นทอง หัวครูจึงเป็นสมณนามสูงสุดของสงฆ์ตามธรรมเนียมพื้นบ้านอีสาน พิธีฮอดสรงจึงเป็นพิธีการเฉลิมฉลองพระภิกษุคือ ฮอดน้ำพระภิกษุขึ้นเป็นสำเต็จ ซา หัวครู ตามลำดับ

อุปกรณ์การฮอดสรง ประกอบด้วย บริหารเครื่องยศ (อัฐบริหาร ๘ ตาลปัตรและแผ่นเงิน ชาวอีสานจะเรียกว่า หลาบเงินสำหรับการจารึกข้อความ) รางรดน้ำสรง เทียน ชันหมาก โองน้ำ บายศรี และอุปกรณ์อื่นๆ ตามความเชื่อดั้งเดิม

พิธีฮอดสรง หรือฮอดน้ำสงฆ์เริ่มต้นจากการทำฮอด หรือรางรดน้ำเป็นรูปพญานาค ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาและความเชื่อชาวอีสาน โดยขุดจากไม้ทั้งท่อนเจาะเป็นรูตรงคอนาคและทำเป็นรางเทียนไว้ในตัวพญานาคนำไปตั้งไว้กลางแจ้ง ทางของพญานาคขึ้นอยู่หน้าโบสถ์ ส่วนหัวพญานาคจะอยู่ด้านล่าง พระภิกษุผู้เข้าพิธีจะอยู่ภายใต้ฮอดตรงคอนาค โดยมีผ้าขาวล้อมรอบจัดตั้งกองฮอดสรง ได้แก่ อัฐบริหารพร้อมเครื่องประกอบฮอดสรง ปกติจะมีการแห่เครื่องยศนำหน้าด้วยขบวนมโหรีก่อนจะเริ่มพิธีสถาปนา พิธีฮอดสรงเริ่มโดยพระเถระผู้ใหญ่สงฆ์มาก่อน จากนั้นจึงเป็นผู้อาวุโสภายในหมู่บ้าน ญาติโยม และชาวบ้านเทน้ำลงไปในฮอดเหมือนแสดงความยินดีต่อพระภิกษุที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่ง พิธีฮอดสรงดังกล่าวยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนปัจจุบันนี้

พิธีฮอดสรง
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์โฮงมูนมังเมืองขอนแก่น

ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ

ชาวขอนแก่นมีความเชื่อสืบต่อกันมาแต่โบราณว่า “คนเราจะได้รับความสำเร็จในชีวิต มีความสุขมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับขวัญของคนๆ นั้น” ขวัญจะเป็นกำลังใจเป็นสิริมงคลให้คนๆ นั้น ดังนั้นจึงจัดให้มี พิธีสู่ขวัญ ให้แก่บุคคลผู้นั้น ซึ่งการสู่ขวัญนี้อาจจะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิต อาชีพ การงาน สุขภาพ หรือบางครั้งมีการสู่ขวัญเกี่ยวกับทรัพย์สิน ชนิดของการสู่ขวัญอาจแบ่งตามความสำคัญได้ ๒ ชนิด คือการสู่ขวัญน้อย เป็นพิธีสู่ขวัญภายใน โดยทำกันในหมู่ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนสนิทและการสู่ขวัญใหญ่ จะจัดพิธีขึ้นอย่างเอิกเกริก โดยเชิญญาติพี่น้องและแขกทั่วไป

ผู้ทำพิธีจะเป็นหมอสู่ขวัญหรือหมอปพร ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการเคารพนับถือในหมู่บ้าน อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีสู่ขวัญ หรือเรียกหาขวัญ ประกอบด้วย ขันใบใหญ่หนึ่งใบ และนำไปตองมาทำกรวยขนาดใหญ่ตั้งตรงกลางกรวยขนาดกลาง ตั้งเป็นมุมสี่มุมล้อมรอบกรวยใหญ่ ส่วนกรวยขนาดเล็กเย็บติดกรวยขนาดกลาง กรวยละห้าอัน ที่ยอดของกรวยทุกขนาดใช้ดอกไม้สีขาวหรือสีเหลืองเสียบไว้ ส่วนยอดของขวัญให้เสียบเทียนเล่มละบาทหนึ่งเล่ม ในพานขวัญก็จะใส่ ข้าวเหนียว ๑ ปั้น ไข่ต้ม ๑-๒ ฟอง ข้าวต้มมัด ๑ มัด กล้วยน้ำว่าน ๑-๒ ผล เทียนเล่มบาท (น้ำหนัก) เทียนรอบหัว (รอบศีรษะ) คำคึง (วัดจากสะดือถึงคอ) ของผู้พาขวัญ เหล้าขาว ๑ ขวด และด้ายผูกแขนวางไว้ทุกช่องของกรวย ให้มีจำนวนเพียงพอแก่แขก ปัจจุบันคนขอนแก่นที่อยู่ในเมือง จะพากันเรียกพาขวัญ ว่า พานบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งเป็นคำเพื่อให้สอดคล้องกับงานประจำปี ประเพณีผูกเสี่ยว

พาขวัญ กับ พานบายศรี มีความแตกต่างกันในด้านที่มาและความเชื่อ คือ พาขวัญ หรือขันหมากเบ็ง เป็นเครื่องประกอบพิธีสู่ขวัญของคนลาว และคนเชื้อสายลาวที่อยู่ในภาคอีสาน ตลอดจนภาคอื่นๆ โดยมีพื้นฐานความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ ประสมประสานกับศาสนาพุทธ ดังนั้น ทุกส่วนของพาขวัญจึงมีความหมาย อธิบายได้ความว่า กรวยใหญ่ที่อยู่ตรงกลางพาขวัญ หมายถึง มโน คือใจ เชื่อว่าทุกอย่างสำเร็จด้วยใจ กรวยขนาดกลางที่ตั้งสี่มุมพาขวัญ หมายถึง ธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ องค์ประกอบสำคัญของร่างกายคนเรา กรวยขนาดเล็กห้ากรวย หมายถึง ชั้นห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ จึงเห็นได้ว่า เครื่องประกอบใน พาขวัญ บ่งบอกถึงความเชื่อในทางพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม การสู่ขวัญจึงเกิดขึ้น เพื่อนำความสุขความเจริญก่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการดำรงชีวิตต่อไป

บุญกฐิน ชาวบ้านนำผ้ากฐินไปถวายพระที่จำพรรษาครบไตรมาสที่วัดเพื่ออานิสงส์กฐินภายในหนึ่งเดือนหลังจากออกพรรษา

พานบายศรีสู่ขวัญ

บรรยากาศของประเพณีบายศรีสู่ขวัญ

บรรยากาศของการผูกเสี่ยว ประเพณีอีสาน

คู่เสี่ยวเพศเดียวกัน

ส่วนบายศรีนั้น เป็นเครื่องเชิญขวัญ หรือรับขวัญที่คนไทยภาคกลางได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากเขมร และนำมาใช้ ดังนั้น บายศรี กับ พาขวัญ จึงมีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ พาขวัญ ใช้ในพิธีสู่ขวัญของคนอีสานที่มีเชื้อสายลาว ส่วน บายศรี ใช้ในพิธี เรียกว่า ขวัญ หรือ เชิญขวัญ ของคนเขมรและคนไทยภาคกลาง

ประเพณีผูกเสี่ยว

ผูกเสี่ยวเป็นประเพณีอีกอย่างหนึ่งของคนอีสานในการคบหากัน มีการคบกันอยู่สองระดับ คือ คบกันเป็นเพื่อนฝูงระดับธรรมดาทั่วไป เรียกว่า เป็นหมู่กัน และถ้าคบกันในระดับที่สนิทแนบแน่นเป็นพิเศษ มีความรักผูกพันจนถึงขั้นพึ่งพาอาศัยและตอบแทนกันได้ เรียกว่า เป็นเสี่ยวกัน การจะได้เป็นเสี่ยวกันนั้น ต้องผ่านขั้นตอนพิธีผูกเสี่ยวก่อน จึงจะถือได้ว่า เป็นเสี่ยวแท้ การเป็นเสี่ยวกันนั้นเป็นได้ทั้งชายและหญิง เกิดจากความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย การผูกเสี่ยวจึงเป็นการขยายมิตรภาพให้กว้างขวางออกไปของคนในสังคม จังหวัดขอนแก่นเห็นความสำคัญของการผูกเสี่ยว ทั้งในด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านการปกครองและด้านการเมือง เพื่อสืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไม่ให้สูญหาย จึงผนวกประเพณีนี้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำปี โดยใช้ชื่องานว่า เทศกาลงานไหมและประเพณีผูกเสี่ยว งานเริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ถึง วันที่ ๑๐ ธันวาคม เป็นประจำทุกปี คุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นคู่เสี่ยวกันไม่ว่าจะหาเอง หรือพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่หาให้ควรมีคุณสมบัติดังนี้ อาจจะเป็นคนลาวหรือคนเขมรก็ได้ มีลักษณะหน้าตาคล้ายคลึงกัน มีนิสัยใจคอคล้ายหรือใกล้เคียงกัน ส่วนเพศอาจจะเพศเดียวกันหรือต่างเพศก็ได้ พิธีการผูกเสี่ยว จะมีการจัดอุปกรณ์ในพิธีเช่นเดียวกับ การสู่ขวัญ โดยจัด ขันหมากเบ็ง และมี หมอสู่ขวัญ เป็นผู้ทำพิธีให้คู่เสี่ยวต้องนั่งหันหน้าเข้าหาขันหมากเบ็ง

อีกด้านหนึ่งหมอสู่ขวัญจะนั่งทำพิธีเรียกขวัญ ซึ่งห้อมล้อมด้วยญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงของทั้งสองฝ่ายที่มาร่วมพิธี เพื่อเป็นสักขีพยาน หมอสู่ขวัญจะเริ่มพิธีโดยให้คู่เสี่ยวจุดเทียนที่ปักไว้ขอบขันหมากเบ็งแล้ว หมอจะนำไหว้พระจบแล้ว หมอสู่ขวัญจะกล่าวเชิญเทวดา จากนั้นจึงสวดคำสู่ขวัญจนจบแล้วหมอสู่ขวัญจะนำข้าวเหนียวใส่มีโอให้คู่เสี่ยวคนละหนึ่งปั้น พร้อมไข่ต้มคนละฟอง กล้วยน้ำว่านคนละผล และผูกข้อมือคู่เสี่ยวเป็นครั้งแรก โดยใช้เส้นด้าย หรือฝ้าย ที่วางอยู่ในขันหมากเบ็งมาผูก ขั้นตอนนี้เรียกว่า การผูกเสี่ยว จากนั้นพ่อแม่ พี่น้อง รวมทั้งเพื่อนฝูงของแต่ละฝ่าย ก็จะผูกแขนให้คู่เสี่ยวพร้อมทั้งให้ศีลให้พร

ประเพณีผูกเสี่ยว เพิ่มพูนการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นกลไกชุมชนอีสานแบบพึ่งพากันเองอย่างมีพลังที่สืบสานมาแต่โบราณกาลสืบมาถึงปัจจุบันนี้

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่อุทยานแห่งชาติ

ขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติเป็นอย่างมาก
แห่งหนึ่งของประเทศไทย อีกทั้งเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายของพืชพรรณ
และสัตว์ป่า สภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีความงดงามของ
ดอยสูง ภูเขา ถ้ำ น้ำตก ทะเลสาบ และอ่างเก็บน้ำ เสมือนต้นทุนที่ธรรมชาติ
สร้างสรรค์ให้คงอยู่เป็นภูมิลักษณะของประเทศไทย แหล่งธรรมชาติดังกล่าวนี้
ได้รับการปกป้องคุ้มครองไว้ในรูปแบบของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์
หลัก ๓ ประการ คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้คงอยู่อย่าง
ยั่งยืน การเป็นแหล่งเรียนรู้โดยเฉพาะด้านธรรมชาติวิทยา และเป็นสถานที่
ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจในระบบนิเวศก่อให้เกิด
เกิดความรัก ความหวงแหน สงวนและรักษาไว้ให้เป็นมรดกทางธรรมชาติให้
คนไทยได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

เทือกเขาอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน
มีลักษณะเหมือนผืนผ้าม่าน
ที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ไว้

บรรยากาศบนอุทยานแห่งชาติน้ำพอง

บนเทือกเขาอุทยานแห่งชาติภูเวียง
พื้นที่บางแห่งเป็นหลุม เป็นบ่อ
มีน้ำหล่อเลี้ยงอยู่ตลอดปี

อุทยานแห่งชาติที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียง
มี ๔ แห่ง ได้แก่

- ๑. อุทยานแห่งชาติภูเวียง
- ๒. อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน
- ๓. อุทยานแห่งชาติน้ำพอง
- ๔. อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ

บริเวณริมฝั่งน้ำพอง เขตอุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ

ไม้ประดู่

อุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นทิวเขาและที่ราบสูง จึงมีพืชพรรณธรรมชาติและสัตว์ป่าที่คล้ายคลึงกันนั่นคือ พื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าผลัดใบ หรือป่าที่มีไม้ต้นผลัดใบเป็นเวลายาวนานในช่วงฤดูแล้ง มีป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และทุ่งหญ้ากระจายอยู่ทั่วไป บางส่วนเป็นป่าดิบแล้งหรือป่าไม่ผลัดใบที่ไม้ต้นจะผลัดใบในระยะสั้น พรรณไม้ที่สำคัญในป่าเต็งรัง ได้แก่ ต้นเต็ง รัง เหียง พะยอม กระโดน ป่าเบญจพรรณอยู่ในบริเวณที่ลุ่มริมห้วยและหุบเขา พืชที่สำคัญ เช่น แดง ประดู่ มะค่าแต้ ตะคร้อ ส่วนป่าดิบแล้งซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์มีพืชจำพวกตะแบก ยาง ตะเคียนหิน มะค่าโมง กระบก และชิงชัน

ไม้แดง

สัตว์ป่าที่พบในอุทยานแห่งชาติในจังหวัดขอนแก่นเป็นสัตว์ขนาดเล็กและขนาดเล็ ก มักอาศัยอยู่ในป่าดิบแล้งในบริเวณเทือกเขา เพราะเป็นแหล่งหากินที่อุดมสมบูรณ์และถูกรบกวนจากมนุษย์น้อยมาก เช่น หมูป่า เก้ง หรือฟาน กระจง เลียงผา สุนัขจิ้งจอก ชะมด เสือปลา นิ่ม กระต่ายป่า ไก่ป่า กระรอกบิน งู นกหลากหลายชนิด

ไม้พะยอม

สืบค้นไดโนเสาร์ดึกดำบรรพ์ และแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ที่อุทยานแห่งชาติภูเวียง

กระดูกไดโนเสาร์พบที่หลุมขุดค้นที่ ๑
บนยอดภูประตูดิหมา
บนอุทยานแห่งชาติภูเวียง

ผาคนนอนบนอุทยานแห่งชาติภูเวียง

อย่างไรก็ตามอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งมีความงดงามเป็นเอกลักษณ์
แตกต่างกันไป มีพื้นที่เหมาะแก่การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อ
ประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัยและการพักผ่อนหย่อนใจ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติที่สำคัญของประเทศไทย ที่คนไทยทุกคนควรได้ไป
สัมผัสเรียนรู้ ดังนี้

ภูเวียงเป็นทั้งชื่ออำเภอของจังหวัดขอนแก่น และเป็นชื่อเรียกป่าภูเวียง
ซึ่งเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เทือกเขาภูเวียง และอุทยานแห่งชาติภูเวียงซึ่งมี
สภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูง มีลักษณะพื้นฐานเป็นภูเขารูปแอ่ง
คล้ายภูเขาไฟหรือกระทะคว่ำ มีที่ราบลุ่มตอนกลาง บริเวณตีนเขาบางแห่ง
มีความลาดชันทำให้เกิดทิวทัศน์งดงาม ในบริเวณเทือกเขาชั้นในพบซาก
ไดโนเสาร์ขนาดใหญ่ที่เรียกว่า ซอโรพอด (Sauropod) ซึ่งกินพืชเป็นอาหาร
และสัตว์โลกดึกดำบรรพ์ที่มีอายุเกือบ ๒๐๐ ล้านปีมาแล้ว ซึ่งนับเป็น
การค้นพบไดโนเสาร์ครั้งแรกของประเทศไทย

ภูเวียงยังเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานของผู้คนสมัยก่อนประวัติศาสตร์
เมื่อหลายพันปีล่วงมาแล้ว ดังปรากฏหลักฐานเป็นโครงกระดูกมนุษย์โบราณ
เครื่องมือเครื่องใช้หิน โลหะสำริด และภาพเขียนสีในถ้ำบนเทือกเขาภูเวียง

อุทยานแห่งชาติภูเวียงตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ซึ่งเกิดจากการ
สะสมตัวของหินชั้น ในท้องที่อำเภอภูเวียง อำเภอสีชมพู และอำเภอชุมแพ
จังหวัดขอนแก่น มีเนื้อที่ประมาณ ๓๒๕ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ
๒๐๓,๑๒๕ ไร่ ภายในอุทยานมีสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทั้งทาง
ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติวิทยาหลายแห่ง เช่น

- * หลุมขุดค้นกระดูกไดโนเสาร์และซากสัตว์ในยุคโลกล้านปี
- * พระพุทธไสยาสน์ ประดิษฐานอยู่บนยอดเขาภูเวียง เป็นภาพสลัก
พระพุทธรูปปางไสยาสน์ บนหน้าผายาว ๓.๗๕ เมตร ศิลปะแบบทวารวดี
ที่ยังสมบูรณ์
- * ถ้ำฝ่ามือแดง เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์
บนผนังถ้ำมีภาพมือซึ่งเกิดจากการใช้มือทาบกัมมันต์หินและพ่นสีแดงเรื่อย
รอบฝ่ามือ
- * ถ้ำคนนอน พบภาพเขียนสีเป็นภาพลายเส้นและลายจุดบน
ก้อนหินทราย

น้ำตกนางรอก

แหล่งท่องเที่ยวที่งดงามตามธรรมชาติ เช่น **น้ำตกตาดฟ้า** เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ สูงประมาณ ๒๕ เมตร ล้อมรอบด้วยป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ทางอุทยานแห่งชาติได้จัดสถานที่สำหรับกางเต็นท์พักผ่อนได้ **น้ำตกทับพญาเสือ** เป็นน้ำตก ๒ ชั้น ชั้นแรกสูงประมาณ ๘ เมตร มีธรรมชาติที่สมบูรณ์ ชั้นที่สองเป็นน้ำตกขนาดใหญ่มีน้ำไหลลาดตามลำห้วยประมาณ ๑๐๐ เมตร **น้ำตกตาดจำปา** เป็นน้ำตกขนาดกลางน้ำจะไหลมากในช่วงฤดูฝน **น้ำตกตาดกลาง** เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่มีความสวยงามอีกแห่งหนึ่ง **อ่างเก็บน้ำห้วยภูซวน** เป็นลานหินขนาดใหญ่มีก้อนหินตั้งเรียงรายเหมือนประติมากรรมทางธรรมชาติ ที่งดงามล้อมรอบด้วยต้นไม้หลากหลายพันธุ์ สามารถนั่งชมทิวทัศน์ พักผ่อน ในช่วงหลังฤดูฝนมีดอกไม้ป่า เช่น ม้าวิ่ง กระดุมเงิน กล้ายไม้ดิน หยาดน้ำค้าง อยู่ดาษดื่นงดงามมาก **ร่องน้ำจัน** เป็นร่องหินที่มีน้ำไหลตลอดปี มีรูปปั้นฤๅษีขนาดใหญ่ สามารถเห็นทิวทัศน์เบื้องล่างได้อย่างชัดเจน **หินลาดกกกุ่ม** เป็นลานหินขนาดใหญ่ เรียงกันเป็นกลุ่ม บางก้อนมีลักษณะคล้ายรูปสัตว์กระจายอยู่เต็มพื้นที่ ประมาณ ๕ ไร่ บริเวณเทือกเขาภูเวียงยังมีบริเวณทุ่งกว้าง ที่มีทัศนียภาพงดงามหลายแห่ง เช่น **ทุ่งกุกติ** ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่รอยต่อระหว่างอำเภอกุฉินารายณ์และอำเภอกุเวียงมีเนื้อที่ประมาณ ๒,๐๐๐ ไร่ **ทุ่งใหญ่เสอาอาราม** เป็นทุ่งหญ้ากว้างใหญ่บนเทือกเขาภูเวียง มีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาว่าเคยเป็นที่อยู่อาศัยของพวกชาวป่าในสมัยก่อน มีสภาพทิวทัศน์ที่งดงามเป็นทุ่งหญ้าและป่าเบญจพรรณกว้างไกล สุดตา มีดอกไม้ป่าขึ้นอยู่หลากหลายและสัตว์ป่าที่หาดูได้ยากต่างๆ

การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติภูเวียง จากจังหวัดขอนแก่นโดยสารรถยนต์หรือรถประจำทางระยะทางประมาณ ๕๖ กิโลเมตร ถึงอำเภอกุเวียงและอีกประมาณ ๔ กิโลเมตรถึงบริเวณปากช่องภูเวียงซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติภูเวียง รวมระยะทางประมาณ ๖๐ กิโลเมตร

น้ำตกทับพญาเสือ

จันได จันผา

สัญลักษณ์ไดโนเสาร์ จะมีทุกแห่งในพื้นที่อำเภอกุเวียง

ท่องเที่ยวภูเขาหินทราย ศึกษาปรากฏการณ์ธรรมชาติหินตั้ง ที่อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ

จุดชมวิวช่องเขาขาดเส้นทางสู่อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ

ภูเก้าและภูพานคำ เป็นชื่อของเทือกเขาสองลูกที่แยกออกจากกัน สภาพธรณีเป็นภูเขาหินทรายที่ผ่านการกัดกร่อนจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมายาวนาน ทำให้เกิดภูมิลักษณะที่งดงามโดดเด่น ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในเขต ๓ จังหวัดต่อเนื่องกัน คือ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู และจังหวัดขอนแก่น ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๓๒๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒๐๑,๒๕๐ ไร่

ภูเก้า มีลักษณะภูมิประเทศคล้ายกระทะหงาย มีที่ราบอยู่ตอนกลางสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นภูเขาไฟโบราณที่ดับสนิทไปแล้วหลายร้อยล้านปี หรืออาจเป็นการโค้งตัวของเปลือกโลกทำให้เป็นขอบสูงโดยรอบ ภูเก้าเป็นเทือกเขาสองชั้น ชั้นนอกเป็นภูเขาสูงและมีความลาดชันมาก ส่วนเขาด้านในมีความลาดชันไม่มากนัก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูงต่ำสลับกัน บางแห่งเป็นที่ราบ

ภูพานคำ เป็นแนวทิวเขายาวในเทือกเขาภูพาน เรียงตัวตามแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือ-ตะวันตกเฉียงใต้ ในพื้นที่ของเทือกเขาภูพานทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นแอ่งที่ราบต่ำลุ่มน้ำพองซึ่งเป็นหุบเขาขนาดใหญ่ การสร้างเขื่อนอุบลรัตน์ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ (เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙) ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นทะเลสาบ ซึ่งเป็นพื้นที่ประมาณครึ่งหนึ่งของภูพานคำ

อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงามหลายแห่ง เช่น บริเวณทิวทัศน์ริมทะเลสาบที่อยู่เหนือเขื่อนอุบลรัตน์ และเกาะแก่งต่างๆ ซึ่งโอบล้อมด้วยภูเขาหินทรายสูงตระหง่าน มีทัศนียภาพที่สวยงามเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวทางน้ำและพักผ่อน

เสาหินหามต่างหรือหามตั้ง เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดจากหินทรายที่ผ่านการผุกร่อนอย่างรุนแรง เพราะการกัดเซาะของน้ำ สายลม และแสงแดดมายาวนาน ทำให้เกิดเป็นแท่งหินตั้งขึ้น มีส่วนบนเป็นแผ่นหินวางอยู่โดยไม่ติดกัน มองดูคล้ายดอกเห็ดเช่นเดียวกับเสาเฉลียงที่ผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

บริเวณเทือกเขาภูเก้ามี**น้ำตกตาดฟ้า** และ**น้ำตกตาดหินแตก** เป็นน้ำตกขนาดเล็กจะมีน้ำมากในฤดูฝน ส่วนจุดชมทิวทัศน์ คือ **หอสวรรค์** สามารถเห็นพื้นราบของจังหวัดหนองบัวลำภู และผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ของอุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำไปจนถึงอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์

อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ มีร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ปรากฏเป็นภาพเขียนสีและภาพสลักบนเพิงผาและผนังถ้ำหินทรายหลายแห่ง

การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ จากจังหวัดขอนแก่น ใช้เส้นทางขอนแก่น-อุบลรัตน์ ระยะทาง ๕๐ กิโลเมตรถึงเขื่อนอุบลรัตน์ และอีกประมาณ ๖ กิโลเมตรถึงอุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ รวมระยะทางประมาณ ๕๖ กิโลเมตร

จุดชมวิวจากหอสวรรค์ จะมองเห็นอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์

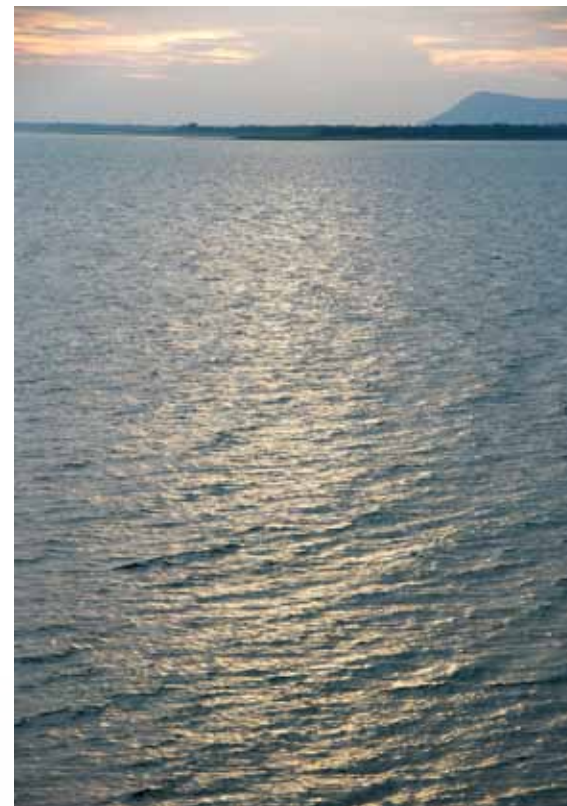
ทิวทัศน์บริเวณหินมะลิคึกคัก ในอุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ

จุดพักผ่อนชมธรรมชาติแหลมสำราญ

ชมทิวทัศน์อ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ ดูพระอาทิตย์ขึ้นและตก ที่สวยงามของความงาม ณ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง

บรรยากาศยามเย็นของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง

ที่มาของชื่ออุทยานแห่งชาติน้ำพอง มาจากชื่อของลำน้ำพองที่ไหลรวมเป็นอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ (เดิมชื่ออ่างเก็บน้ำน้ำพอง) และชื่อของอุทยานแห่งชาติน้ำพองซึ่งแต่เดิมมีชื่อเรียกว่า **น้ำพอง-ภูเม็ง** ตามชื่อต้นกำเนิดลำน้ำพอง และเทือกเขาภูเม็งที่เป็นพื้นที่บางส่วนของอุทยานแห่งชาติแห่งนี้

อุทยานแห่งชาติน้ำพองมีลักษณะสันฐานเป็นเทือกเขาหินทรายที่ทอดตัวเป็นแนวยาวจากทิศเหนือ สู่ทิศใต้ขนานกับอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ พื้นที่แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ด้านทิศเหนืออยู่ในเทือกเขาภูพานคำ และด้านทิศใต้อยู่ในเทือกเขาภูเม็ง เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารหลายสาย เช่น ลำน้ำพอง ลำน้ำเชิญ ลำน้ำชี ครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหลายแห่ง ได้แก่ ป่าโสภณดี ป่าภูเม็ง ป่าโคกหลวง ป่าภูผาค่า ป่าภูผาแดง มีพื้นที่ประมาณ

อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง

๑๙๗ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๒๓,๑๒๕ ไร่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ ๒ จังหวัด ต่อเนื่องกัน คือ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดชัยภูมิ

ความงามทางธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติน้ำพองมีหลายแห่ง เช่น บริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ ในยามเช้านักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสทิวทัศน์อันงดงามเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น พร้อมกับวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านที่ล่องเรือหาปลาในคั้งน้ำ ส่วนยามเย็นได้ชมความงามของตะวันลับฟ้า นักท่องเที่ยวสามารถตั้งแคมป์พักผ่อน ร่วมกิจกรรมพายเรือแคนูท่องลำน้ำ ชมทะเลดาวยามค่ำคืน ดูฟ้าสว่างที่จุดชมวิว รวมทั้งทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติ

ยามเย็นจะเห็นชาวบ้านล่องเรือหาปลาในคั้งน้ำ

บริเวณประตูเขื่อนอุบลรัตน์ เป็นสถานที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว

บริเวณประตูเขื่อนอุบลรัตน์ยามค่ำคืน

จุดชมวิว หินหัวกะโหลก

จุดชมวิวจีนช้างสี

จุดชมวิวจีนช้างสี เป็นกลุ่มหินทรายขนาดใหญ่รูปร่างแปลกตา บนเทือกเขาภูพานคำบนสันเขาป่าโสกแต่ เป็นจุดชมวิวยามดวงอาทิตย์ขึ้น และดวงอาทิตย์ตกที่สวยงามที่สุดในอุทยานแห่งชาติน้ำพอง เดิมบริเวณดังกล่าวมีช้างป่าและสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ทั้งยังเป็นแหล่งโปงคินที่เป็นธาตุที่จำเป็นสำหรับสัตว์ป่า ที่บริเวณโคนหินขนาดใหญ่มีร่องรอยที่เกิดจากการเสียดสีผิวหนังของช้างป่าจึงเป็นที่มาของชื่อหินช้างสีที่เรียกขานจนถึงปัจจุบัน

โปงคินธรรมชาติ

สถานที่สนามแข่งขันกีฬาทางอากาศ (ร่มบิน) แหล่งท่องเที่ยวหินช้างสี อุทยานแห่งชาติน้ำพอง

น้ำในโพรงหินเกิดจากน้ำซึมผ่านชั้นรองหินทรายลงมา จึงเป็นแอ่งน้ำอยู่ภายในโพรง เป็นแหล่งน้ำบริโภคของคนและสัตว์

ภาพเขียนรูปทรงเรขาคณิต

บนลานหินนักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นทัศนียภาพของธรรมชาติอันงดงามและกว้างไกลได้โดยรอบ โดยเฉพาะในฤดูหนาวจะมีสายหมอก ล่องลอยไล่เลียพื้นน้ำและราวป่าคล้ายกับลูกคลื่นในทะเล รวมทั้งลานหินกว้างที่มีพันธุ์ไม้ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ต้นชาด” ขึ้นอยู่ เป็นที่มาของชื่อ “ลานชาด” หรือ “พลาญชาด” และคำโพน ซึ่งเป็นบ่อหินกลมคล้ายปล่องภูเขาไฟเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ เมตร ที่ตั้งอยู่ไม่ห่างมากนัก บริเวณนี้จึงเป็นจุดที่นักท่องเที่ยว นิยมมาตั้งแคมป์ค้างแรม นอกจากนี้ในบริเวณใกล้เคียงยังมีภาพเขียนเรขาคณิตของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ให้เราได้ศึกษาอีกด้วย

ผาสวรรค์

หินหัวช้าง

ผาสวรรค์ เป็นจุดชมวิวอีกจุดหนึ่งที่มีทิวทัศน์ที่งดงามไม่แพ้บริเวณหินช้างสี ตั้งอยู่ห่างจากหินช้างสีประมาณ ๓ กิโลเมตร การเดินทางด้วยเท้าจึงค่อนข้างลำบาก แต่หากต้องการศึกษาธรรมชาตินักท่องเที่ยวสามารถเดินป่าขึ้นสู่ยอดเขาภูเม็ง ทางทิศใต้ของที่ทำการอุทยานเป็นป่าเต็งรังและป่าดิบแล้งที่สมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธรรมชาติ เป็นแหล่งสมุนไพรและป่าต้นน้ำที่มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ชุกชุม ส่วน**ผาจันได**มีหินตั้งรูปร่างแปลกตาและมีต้นจันไดขึ้นอยู่ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถชมความอุดมสมบูรณ์ของเทือกเขาภูเก้าที่งดงาม หรือเดินเท้าเพื่อชมภาพเขียนสีโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่**ผาฝ่ามือแดง**ที่อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานประมาณ ๔ กิโลเมตร

น้ำตกห้วยเข เป็นน้ำตกที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง ที่ใกล้จังหวัดขอนแก่นมากที่สุด (ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร) และมีความเป็นธรรมชาติอย่างสมบูรณ์ ประกอบด้วยชั้นน้ำตกประมาณ ๕ ชั้น โดยชั้นบนสุดเป็นชั้นที่มีความสวยงามที่สุด

จันได-จันผา เป็นไม้ยืนต้น เป็นพืชสมุนไพร มีสรรพคุณทางยา แก่นไม้ทำยาหอม ดับพิษไข้ บำรุงหัวใจ

พญาไทร รากไทรขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำพอง

เส้นทางสู่อุทยานแห่งชาติน้ำพอง

การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จากจังหวัดขอนแก่นไปได้ ๒ เส้นทาง คือ เส้นทางแรกใช้ทางหลวงหมายเลข ๑๒ สู่อำเภอมุขมำ ประมาณ ๓๐ กิโลเมตร แยกขวาเข้าบ้านผืออีก ๑๙ กิโลเมตรถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำพอง รวมเป็นระยะทางประมาณ ๔๙ กิโลเมตร ส่วนเส้นทางสายที่สอง ใช้ทางหลวงหมายเลข ๒ (ไปจังหวัดอุดรธานี) ระยะทางประมาณ ๒๗ กิโลเมตร ถึงบ้านคำแก่นคูณ เลี้ยวซ้ายตามเส้นทางบางแสน ๒ กิโลเมตรเลาะริมเขื่อนอุบลรัตน์อีกประมาณ ๒๐ กิโลเมตรถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำพอง รวมเป็นระยะทางประมาณ ๖๕ กิโลเมตร

หน้าผาสูงชันคล้ายผ้าม่านผืนใหญ่
หลากหลายถ้ำ เพิงผา และน้ำตกที่สวยงาม
ชมค้างคาวปากย่นที่อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

ภูผาม่านเป็นชื่อของภูเขาเทือกหนึ่งที่มีลักษณะเด่น คือ หน้าผาสูงชัน มีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ามองดูคล้ายผ้าม่านผืนใหญ่ จึงเป็นที่มาของชื่ออุทยานแห่งชาติภูผาม่าน และอำเภอภูผาม่านของจังหวัดขอนแก่น

อุทยานแห่งชาติภูผาม่านมีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นทิวเขาหินปูนที่มีความสูงชันสลับซับซ้อนเป็นแนวยาว สลับกับที่ราบลุ่มเชิงเขา เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสายที่ไหลลงสู่ลำน้ำพอง และลำน้ำเชิญในจังหวัดขอนแก่น มีเนื้อที่ประมาณ ๓๕๐ ตารางกิโลเมตรหรือ ๒๑๘,๗๕๐ ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ๒ แห่ง คือ ป่าดงลาน ในจังหวัดขอนแก่น และป่าภูเปือย ในจังหวัดเลย อุทยานแห่งชาติภูผาม่านจึงตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ๒ จังหวัดต่อเนื่องกัน คือ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ถ้ำและน้ำตก เช่น ถ้ำผาพวง หรือ ถ้ำร้อยพวงเป็นถ้ำที่มีหินงอกและหินย้อยสวยงาม ถ้ำพญานาคราช เป็นถ้ำที่ได้รับการยกย่องว่าสวยงามเป็นอันดับหนึ่งของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ภายในถ้ำมีห้องโถงขนาดใหญ่ แต่ละห้องมีหินงอกหินย้อยที่ส่องประกายแวววาวเมื่อกระทบกับแสงไฟ ถ้ำภูตาคหลอ เป็นอีกถ้ำหนึ่งที่มีหินงอกและหินย้อยเป็นพวงวาววับในห้องโถงขนาดใหญ่ พื้นเป็นที่ราบสามารถจุคนได้ถึง ๑,๐๐๐ คน

เส้นทางสู่ถ้ำภูตาคหลอ อำเภอภูผาม่าน

บันไดลงสู่ถ้ำภูตาคหลอ ต้องใช้ไฟฉายนำทาง

บรรยากาศภายในถ้ำเป็นห้องโถงขนาดใหญ่

ลักษณะของหินงอก หินย้อย ที่มีรูปร่าง รูปทรง ที่งดงาม ดุจประติมากรรมทางธรรมชาติ

ถ้าค้างคาว อยู่ที่อำเภอกู่ฝาม่านเป็นถ้ำขนาดใหญ่ ปากถ้ำสูงจากพื้นดิน ประมาณ ๑๐๐ เมตร เป็นที่อยู่อาศัยของค้างคาวขนาดเล็กพันธุ์ปากย่น จำนวนมากในยามเย็นนักท่องเที่ยวจะมองเห็นค้างคาวนับล้านตัวบินออกหากิน เป็นริ้วขบวนพลู้อย่างงดงาม

บริเวณปากถ้ำค้างคาว ค้างคาวนับล้านตัวจะบินออกมา ยามพลบค่ำ เป็นภาพที่สวยงาม

ค้างคาวปากย่น (Wrinkled-lipped Bat) ชื่อทางวิทยาศาสตร์ Tadarida plicata (Buchanan) ๑๘๐๐ เป็นค้างคาวขนาดเล็ก จนถึงขนาดกลางกินแมลงเป็นอาหาร มีทงยาวอ้วนโผล่ออกทางด้านบนของ ฟังผิดขา ใบหูมีรูปร่างและขนาดแตกต่างกัน บางครั้งก็เชื่อมต่อกัน บริเวณเหนือหน้าผาก ตีงใบหูมีขนาดเล็ก ค่อนข้างแคบ รั้วใบหูมีขนาดใหญ่ ใบหน้ามีขนต่างๆ ริมฝีปากย่นเป็นริ้ว ปีกยาวและแคบ พบได้ทุกภาค ของไทยยกเว้นภาคใต้ตอนล่าง

ขอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน ๑๔๗

การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จากจังหวัดขอนแก่นใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๐๑ (ขอนแก่น-เลย) ประมาณ ๑๑๒-๑๑๓ กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายประมาณ ๕ กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

ความงดงามของสายน้ำทางธรรมชาติที่ไหลเป็นน้ำตกพลาญทอง

อุทยานแห่งชาติภูผาม่านมีน้ำตกสวยงามหลายแห่ง เช่น **น้ำตกพลาญทอง** เป็นน้ำตกขนาดเล็กเกิดจากต้นน้ำที่เป็นน้ำซับหลายสายไหลมารวมกันแล้วไหลลงสู่หน้าผาชั้นเล็กชั้นน้อยลดหลั่นกันลงไป **น้ำตกตาดฮ้าง** เป็นน้ำตกขนาดใหญ่เกิดจากลำน้ำพองที่มีต้นกำเนิดจากภูกระดึงในเขตรอยต่ออุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย กับอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ในยามที่สายน้ำตกกระทบแผ่นหินจะเกิดเสียงดังกึกก้องทั่วป่า จึงเป็นที่มาของชื่อ **ตาดฮ้าง**

น้ำตกตาดฟ้า เป็นน้ำตกที่เกิดจากห้วยตาดฟ้าที่ไหลลดหลั่นตามผาหินอย่างงดงามก่อนไหลลงสู่ลำน้ำเชิญ ส่วน**น้ำตกตาดฟ้าใหญ่** เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่เกิดจากห้วยตาดฟ้าและไหลลดหลั่นกันลงไปเป็นชั้นบันไดหลายชั้นก่อนไหลลงสู่ลำน้ำเชิญ เป็นน้ำตกที่สวยงามมากโดยเฉพาะในฤดูน้ำหลากและเป็นน้ำตกที่รถยนต์เข้าถึงตัวน้ำตกได้อย่างสะดวกจึงเป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยว

บรรยากาศโดยรอบของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อุทยานแห่งชาติทุกแห่งในประเทศไทยเป็นแหล่งพื้นที่อนุรักษ์ทางธรรมชาติที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่โดดเด่นและหาได้ยาก ทิวทัศน์ที่สวยงามและแปลกตา ร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ ดังนั้นอุทยานแห่งชาติจึงเปรียบเสมือนแหล่งเรียนรู้กลางแจ้งที่สามารถใช้ในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยในศาสตร์หลายสาขา

นอกจากนี้ อุทยานแห่งชาติยังเป็นสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจและทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ซึ่งเป็นผลให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติได้อย่างแท้จริง เช่น การตั้งแคมป์พักแรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ การปรับตัวและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ การศึกษาพฤติกรรมสัตว์ป่า การเดินป่า ชมทิวทัศน์เพื่อศึกษาธรรมชาติสภาพภูมิประเทศเขตร้อนชื้น และเป็นแหล่งรวมสิ่งมีชีวิตหลากหลายเป็นระบบนิเวศที่สำคัญของโลก โดยเฉพาะป่าไม้ในเขตร้อนเป็นแหล่งโอบอุ้มความชุ่มชื้น แหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญไหลรวมเป็นห้วย หนอง คลอง บึง และแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงให้ความอุดมสมบูรณ์แก่สิ่งมีชีวิตทั้งมวลทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ฝนตกตามฤดูกาล เป็นแหล่งอาหาร สร้างความสมดุลให้กับสภาพแวดล้อม คุณค่าของผืนป่ามีมากมายมหาศาลต่อทุกชีวิต

*การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะได้สัมผัสกับบรรยากาศที่หลากหลาย
ถ้าเราช่วยกันอนุรักษ์ ความงดงาม ความประทับใจเหล่านี้
ก็จะอยู่เป็นนิรันดร์*

กิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติ
- (2) เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติ
- (3) เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติหลายแห่งจึงได้จัดเส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยว และกำหนดกฎกติกาต่างๆ เพื่อความปลอดภัยและรักษาสิ่งแวดล้อม โดยคาดหวังว่ากิจกรรมเหล่านี้จะกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติ สร้างความตระหนัก และจิตสำนึกที่จะรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ทรงคุณค่านี้ให้คงอยู่สืบไป

เที่ยวถิ่นดอกไม้คุณ

จังหวัดขอนแก่นเป็นดินแดนแห่งศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายและงดงาม ทั้งทางด้านกายภาพประวัติศาสตร์ โบราณคดีและแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจซึ่งกระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในทุกพื้นที่ ขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการคมนาคมที่สะดวกสบาย ทั้งทางบกและทางอากาศ ด้านอาหารการกินก็มีให้เลือกอย่างหลากหลาย รวมทั้งสถานที่พักผ่อนที่อยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่ง จึงทำให้มีผู้คนจำนวนมากเลือกที่จะแวะเวียนมาเยือนดินแดนแห่งที่ราบสูงแห่งนี้ นอกจากจะได้สัมผัสกับธรรมชาติแล้ว ยังจะได้สัมผัสกับวิถีประเพณีวัฒนธรรมตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันเป็นรากเหง้าของชาวขอนแก่นอีกด้วย สถานที่และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดขอนแก่น ที่น่าสนใจได้แก่

ศาลเจ้าเทพารักษ์หลักเมือง

ศาลเจ้าเทพารักษ์หลักเมืองเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะ และศูนย์รวมจิตใจของชาวขอนแก่น ตั้งอยู่หน้าศาลาสุโขทัย ถนนเทพารักษ์ หน้าเทศบาลนครขอนแก่น ท่านเจ้าคุณพระราชสาธตธรรมณี และหลวงธรรณัยพิณิจ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นได้ริเริ่มสร้างขึ้น โดยอัญเชิญเสาหลักเมืองจากบริเวณพื้นที่อำเภอชุมแพมาประกอบพิธีทางพุทธศาสนาและตั้งเป็นศาลหลักเมือง เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๙

ตัวอาคารเป็นสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ทางเข้าซุ้มประตูทั้งสองด้าน ครอบด้วยซุ้มเรือนแก้วสองชั้น หลังคาเป็นทรงจั้วจัตรมุข ซ้อน ๓ ชั้น ชั้นเครื่องยอดเป็นรูปเจดีย์ศิลปะพื้นเมืองอีสาน สันฐานเป็นเจดีย์จำลองจากองค์พระธาตุขามแก่น ปลายสุดประดับด้วยฉัตรทองห้าชั้น และยอดฉัตรทองคำบริสุทธิ์ การก่อสร้างเสาหลักเมืองได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทั้งคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดขอนแก่นจึงได้มีการอัญเชิญวิญญาณบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่เรียกว่า “อากงอาม่า” อยู่รวมกันกับหลักเมืองเพื่อปกป้อง

คุ้มครองลูกหลาน คนไทยเชื้อสายจีน จึงเรียกศาลหลักเมืองนี้ว่า ศาลหลักเมืองกง ภายในบริเวณศาลหลักเมืองจะมีเสาเทวดาฟ้าดินเพื่อให้คนได้คารวะเทพเทวดาผู้ให้กำเนิดฟ้าดินซึ่งเชื่อกันว่าเสาเทวดาฟ้าดินเปรียบเสมือนสถานที่รับราชโองการจากสวรรค์มายังโลกมนุษย์ของเจ็กเซียนฮ่องเต้

นอกจากนี้บริเวณใกล้ๆ ศาลหลักเมืองยังมีเทวสถานพระแม่ธรณี ซึ่งเป็นเทพที่ดูแลรักษาผืนแผ่นดิน ภายในเทวสถานยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ฮินดูอื่นๆ ได้แก่ เทพรากู ท้าวมหากบิลพรหม เป็ดโลก (๘ ทิศ) พระพรหม ศิวลึงค์ ตามแบบฮินดู ชาวขอนแก่นนิยมไปสักการบูชาและขอพร เพื่อเสริมบารมี เทวสถานแห่งนี้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๔

โสกผีดิบ

โสกผีดิบเป็นป่าสาธารณะที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นหินทรายที่ถูกกัดเซาะด้วยลมและฝน กลายเป็นรูปร่างแปลกตา คล้ายแพะเมืองผีที่จังหวัดแพร่ มีเนื้อที่โดยประมาณ ๓๕ ไร่ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๑ บ้านหนองบัว ตำบลโสกกงเค้น อำเภอกุดรัง จังหวัดขอนแก่น คำว่า “โสก” หมายถึง บริเวณที่มีน้ำกัดเซาะเป็นร่องลึก ส่วน “ผีดิบ” หมายถึง ผีเจ้าป่าที่ชาวบ้านเคารพนับถือ สถานที่แห่งนี้ยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวโสกกงเค้นและหมู่บ้านใกล้เคียง โดยทุกปีในช่วงเดือนหกจะมีพิธีเลี้ยงปู่ตาโสกผีดิบ ซึ่งการเลี้ยงปู่ตาโสกผีดิบแสดงออกถึงความเชื่อในการเคารพธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติของชาวบ้าน กิจกรรมที่จัดขึ้น อาทิ การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ การแห่ข้าวพันก้อน การจุดบั้งไฟเสี่ยงทายฟ้าฝน เป็นต้น

ลักษณะของหินทรายที่ถูกกัดเซาะโดยธรรมชาติกลายเป็นรูปร่างต่างๆ

ศาลปู่ตาบริเวณโสกผีดิบ

แนวสันเขื่อนและประตูเขื่อนอุบลรัตน์

เขื่อนอุบลรัตน์เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่มีประโยชน์ต่อชาวจังหวัดขอนแก่น

เขื่อนอุบลรัตน์

เขื่อนอุบลรัตน์ หรือชื่อเดิม เขื่อนพองหนีบ เป็นเขื่อนอเนกประสงค์แห่งที่สองของประเทศไทย ซึ่งสร้างขึ้นถัดจากเขื่อนภูมิพลและเป็นเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำแห่งแรกที่มีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้สร้างขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ที่อำเภออุบลรัตน์ เขื่อนอุบลรัตน์เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ แล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๐๙ ตัวเขื่อนมีลักษณะเป็นเขื่อนหินถมแกนดินเหนียว ยาว ๘๘๕ เมตร สูง ๓๒ เมตร ระดับสันเขื่อนอยู่ที่ ๑๘๕ เมตร สันเขื่อนกว้าง ๖ เมตร ฐานเขื่อนกว้าง ๑๒๐ เมตร อ่างเก็บน้ำมีความจุ ๒,๒๖๓ ล้านลูกบาศก์เมตร ต่อมา กฟผ.ได้ปรับปรุงเขื่อนโดยเสริมสันเขื่อนให้สูงขึ้นจากระดับ ๑๘๕ เมตร เป็น ๑๘๘.๑๐ เมตร ส่วนฐานเขื่อนด้านท้ายเดิมกว้าง ๑๒๐ เมตร ได้ขยายเป็น ๑๒๕ เมตร ทั้งนี้ก็เพื่อเสริมประสิทธิภาพของเขื่อนในการบรรเทาอุทกภัยและเสริมความปลอดภัยให้แก่ตัวเขื่อน เขื่อนนี้มีประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น การผลิตกระแสไฟฟ้า การเกษตร การประมง การป้องกันอุทกภัย การคมนาคม และยังเป็นที่สำคัญสำหรับพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน โดยบริเวณรอบๆ ตัวเขื่อนมีการจัดพื้นที่เป็นสวนพรรณไม้ในวรรณคดี สวนประติมากรรมไดโนเสาร์ มีบริเวณสำหรับจัดค่ายพักแรมเยาวชนทั้งรูปแบบบ้านเคลื่อนที่และพื้นที่กางเต็นท์ นอกจากนี้ยังมีสนามกีฬาต่างๆ ไว้ให้บริการประชาชน เช่น สนามกอล์ฟ สนามฟุตบอล สนามเทนนิส สนามแบดมินตัน รวมทั้งห้องอาหารที่สะดวกสบาย มีส่วนที่เป็นห้องปรับอากาศและส่วนที่เป็นระเบียง นั่งรับลมเย็น อากาศบริสุทธิ์หรือชมพระอาทิตย์ยามเย็นที่สวยงามได้ตามอัธยาศัย เป็นต้น

สนามกอล์ฟสถานที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว

บรรยากาศยามเย็นรอบๆ บริเวณหาดพัทยา ๒

นอกจากนี้เขื่อนอุบลรัตน์ยังส่งผลให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวขึ้นอีก ๒ แห่งด้วยกัน อันได้แก่ พัทยา ๒ และบางแสน ๒

พัทยา ๒

พัทยา ๒ เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ริมอ่างเก็บน้ำอุบลรัตน์ด้านอำเภอภูเวียงมีลักษณะเป็นทะเลสาบ ขนาดประมาณ ๔๖ ไร่ ตั้งอยู่ที่บ้านหนองกุงเซิน อำเภอภูเวียง ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ ๗๘ กิโลเมตร ด้วยทัศนียภาพที่สวยงามมีเทือกเขาภูพานคำตั้งตระหง่านอยู่ด้านหลัง ใกล้ๆ กันมีทุ่งหญ้าเขียวขจี จึงเป็นสถานที่ที่ชาวขอนแก่นและนักท่องเที่ยวนิยมมาพักผ่อนหย่อนใจอีกทั้งยังสามารถนั่งกินอาหารจากปลาน้ำจืดนานาชนิดท่ามกลางบรรยากาศที่เย็นสบาย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทางน้ำให้นักท่องเที่ยวได้สนุกสนานตามอัธยาศัย เช่น การพายเรือชมทัศนียภาพ การขับขี่สกีวอเตอร์ หรือจะนั่งเรือจักรยานน้ำสีสันสวยงาม

พัทยา ๒
สถานที่พักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยว

อีกบรรยากาศหนึ่งของบางแสน ๒

บรรยากาศตอนกลางวันของบางแสน ๒
แสงพระอาทิตย์ส่องกระทบผิวน้ำเป็นประกายระยิบระยับ

บางแสน ๒

บางแสน ๒ เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ริมอ่างเก็บน้ำอุบลรัตน์ด้านอำเภออุบลรัตน์ตั้งอยู่ที่บ้านหินเพิง ตำบลท่าเรือ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ ๕๓ กิโลเมตร บางแสน ๒ เป็นชายหาดริมทะเลสาบน้ำจืดเหนือเขื่อนอุบลรัตน์ที่มีบรรยากาศโดยรอบสวยงามสะอาดตา โดยเฉพาะบรรยากาศยามเย็นที่พระอาทิตย์ฉายแสงส่องกระทบผิวน้ำเป็นประกายระยิบระยับ ชาวขอนแก่นและนักท่องเที่ยวนิยมมาพักผ่อนหย่อนใจ ทำกิจกรรมทางน้ำต่างๆ เช่น นั่งเรือจักรยานน้ำ เล่นบานาน่าโบ๊ต เล่นน้ำ นอกจากนี้รอบๆ บริเวณบางแสน ๒ ยังมีร้านอาหารมากมายให้บริการอาหารที่ปรุงจากปลาภายในอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ เช่น ปลานิล ปลาเนื้ออ่อน ปลาช่อน ในช่วงเทศกาลหรือวันหยุด สถานที่แห่งนี้จึงเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปชมธรรมชาติและเล่นน้ำกันเป็นจำนวนมาก

แก่งตุ้

แก่งตุ้เป็นแก่งน้ำธรรมชาติที่มีโขดหินขนาดน้อยใหญ่ทอดเรียงกันไปเมื่อน้ำไหลผ่านมีเสียงน้ำกระทบหินเพิ่มบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง ถ้าน้ำมีต้นน้ำมาจากแม่น้ำพอง ซึ่งจะไหลไปยังเขื่อนอุบลรัตน์ แก่งตุ้อยู่ในพื้นที่คาบเกี่ยวสองจังหวัดคือตำบลสีชมพู อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น และตำบลนาออก อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู แก่งตุ้จะมีน้ำตลอดปี ชาวขอนแก่นและนักท่องเที่ยวทั่วไปนิยมมาพักผ่อนหย่อนใจในช่วงวันหยุด และเทศกาลสงกรานต์

บรรยากาศรอบๆ บึงแก่นนครยามเย็น จะมีประชาชนออกมาออกกำลังกายและชมวิวิวทิวทัศน์รอบๆ บึง

บึงแก่นนคร

บึงแก่นนครเป็นบึงน้ำขนาดใหญ่ รูปร่างรี มีเนื้อที่ ๖๐๓ ไร่ แต่เดิมชื่อว่า บึงบอน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น ตอนเหนือของบริเวณบึงแก่นนคร เป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์เจ้าพิชัยเมืองแพนหรือ พระนครศรีบริรักษ์ ผู้ก่อตั้งเมืองขอนแก่น ชาวเมืองขอนแก่นนิยมมาพักผ่อนและทำกิจกรรมนันทนาการ ด้วยบรรยากาศที่ร่มรื่นเย็นสบาย เต็มไปด้วยต้นไม้ นานาพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีสวนสุขภาพประดับตกแต่งด้วยประติมากรรมรูปต่างๆ เหมาะแก่การพักผ่อนและเป็นสถานที่ออกกำลังกาย

แก่งตุ้ จุดท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของผู้ที่รักธรรมชาติ

พิพิธภัณฑน์ไดโนเสาร์ภูเวียง

พิพิธภัณฑน์ไดโนเสาร์ภูเวียง เป็นอาคารพิพิธภัณฑน์ทันสมัยขนาดใหญ่ มีพื้นที่ ๕,๕๐๐ ตารางเมตร ตั้งอยู่ที่ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง พิพิธภัณฑน์แห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ศึกษาวิจัยซากดึกดำบรรพ์ไดโนเสาร์ ภูเวียง ก่อตั้งโดยความร่วมมือระหว่างกรมทรัพยากรธรณี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และจังหวัดขอนแก่น ถือเป็นพิพิธภัณฑน์ไดโนเสาร์แห่งแรกของประเทศไทย เป็นสถานที่ศึกษาวิจัยอนุรักษ์ซากไดโนเสาร์ โดยเน้นที่การจัดแสดงเรื่องราวของซากดึกดำบรรพ์ และเผยแพร่เรื่องราวของไดโนเสาร์ ตลอดจนธรณีวิทยาสาขาอื่นๆ ให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป

ภายในอาคารพิพิธภัณฑน์แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

- ๑. ส่วนบริการ ได้แก่ ร้านขายของที่ระลึก ขายอาหาร ห้องบรรยาย
- ๒. ส่วนวิชาการ ได้แก่ ห้องปฏิบัติการ ห้องทำงาน ห้องสมุด
- ๓. ส่วนนิทรรศการ ได้แก่ ห้องจัดแสดงชั้นล่างและชั้นบน โดยแบ่งพื้นที่แสดงเป็นการกำเนิดโลก หิน แร่ ซากดึกดำบรรพ์และหุ่นจำลองไดโนเสาร์ประเภทต่างๆ

เปิดให้เข้าชมทุกวันตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น.

บรรยากาศภายในของพิพิธภัณฑน์ไดโนเสาร์ภูเวียง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจ

แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น

โงมูนมังเมืองขอนแก่น

โงมูนมัง หมายถึง ห้องโถงหรือหอที่มีขนาดกว้างใหญ่ มูนมัง หมายถึง ทรัพย์สมบัติ มรดก โงมูนมังเมืองขอนแก่น จึงหมายถึง ห้องที่เก็บรวบรวมทรัพย์สมบัติ อันสื่อถึงความเป็นมาและเรื่องราวของเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นสิ่งที่จะสะท้อนให้ผู้คนได้สัมผัสถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวขอนแก่น นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โงมูนมังเมืองขอนแก่นตั้งอยู่บริเวณชั้นล่าง อาคารสวนสาธารณะ ๒๐๐ ปี บึงแก่นนคร อำเภอเมือง ภายในจะจัดพื้นที่ออกเป็นพื้นที่ในส่วนของการนิทรรศการและห้องจำหน่ายของที่ระลึก พื้นที่จัดนิทรรศการแบ่งออกเป็น ๕ โซน ตามเนื้อหาสาระในระบบการปกครอง วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่น่าภาคภูมิใจของชาวขอนแก่น ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคสร้างบ้านแปงเมืองจนถึงขอนแก่นในปัจจุบัน โดยการนำเสนอด้วยแบบจำลองผสมผสานสื่อทันสมัยเพื่อให้การชมนิทรรศการมีความน่าสนใจ พื้นที่ ๕ โซน ได้แก่

- โซนที่ ๑ แนะนำเมืองขอนแก่น
- โซนที่ ๒ ประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่นและวัฒนธรรมโบราณ
- โซนที่ ๓ การตั้งเมือง
- โซนที่ ๔ บ้านเมืองและวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น
- โซนที่ ๕ ขอนแก่นวันนี้

โงมูนมังเมืองขอนแก่น เปิดทำการเวลา ๐๙.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น. วันจันทร์ถึงวันเสาร์ ปิดทำการวันอาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นเป็นสถานที่เก็บและจัดแสดงโบราณวัตถุล้ำค่าตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ถึงสมัยประวัติศาสตร์ มีการจัดแสดงโครงกระดูกมนุษย์ยุคหินใหม่ที่บ้านเชียงและเครื่องมือเครื่องใช้ของผู้คนในยุคหนึ่ง สิ่งสำคัญที่ควรชมเมื่อไปพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ก็คือ ใบเสมาหินทรายขนาดใหญ่เป็นงานพุทธศิลป์สมัยทวารวดี จำหลักภาพพุทธประวัติที่งดงามและสมบูรณ์มาก

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นตั้งอยู่ที่ถนนหลังศูนย์ราชการในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ภายในพิพิธภัณฑสถาน ประกอบด้วย

อาคารพิพิธภัณฑสถาน มี ๒ ชั้น โดย **ชั้นล่างด้านขวา** จะจัดแสดงนิทรรศการสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของภาคอีสานตอนบน บอกเล่าเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโลกผ่านยุคไดโนเสาร์กระทั่งถึงมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และจัดแสดงโบราณวัตถุที่น่าสนใจ เช่น ภาชนะดินเผาอายุ ๕,๖๐๐ ปี กำไลงาช้างอายุ ๔,๐๐๐ ปี **ชั้นล่างด้านซ้าย** จัดแสดงใบเสมาและชิ้นส่วนศิลปกรรมสมัยทวารวดี **ชั้นบน** เป็นห้องโถงใหญ่ จัดแสดงโบราณวัตถุชิ้นสำคัญมากมาย เช่น พระพุทธรูปสมัยต่างๆ ของไทยและลาว

อาคารจัดแสดงใบเสมากลางแจ้ง อยู่ด้านตะวันตกของอาคารพิพิธภัณฑสถาน เป็นอาคารโล่ง ไม่มีผนัง จัดแสดงใบเสมาหินทรายแกะสลักลวดลายสวยงามมากมาย บริเวณสนามหญ้าภายนอกอาคารจัดแสดงใบเสมาโบราณกระจายอยู่ทั่วสนาม

อาคารชั้นเดียวด้านหลังพิพิธภัณฑสถาน จัดแสดงนิทรรศการในห้องด้านซ้ายและขวา โดยห้องด้านซ้ายจะจัดแสดงโบราณวัตถุและเครื่องมือบุคคลสำคัญของเมืองขอนแก่น เช่น กำไลงาช้างของอดีตเจ้าเมือง ตู้พระธรรมลายรดน้ำ ธรรมาสันทรวงปราสาทแกะสลักลวดรักปิดทอง เป็นต้น ส่วนห้องด้านขวาจัดแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน มีเรือนอีสานจำลองแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานดั้งเดิม

ไหดินเผาจากเมืองเพี้ย อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

สร้อยลูกปัดเปลือกหอย

บริเวณชั้นล่างด้านขวา จัดแสดงเรื่องราวอารยธรรมก่อนประวัติศาสตร์ โครงกระดูกมนุษย์ เครื่องมือเครื่องใช้ ภาชนะดินเผาของชาวบ้าน

ภายนอกอาคาร ตั้งแสดงใบเสมาหินทรายขนาดใหญ่ที่ได้มาจากแหล่งโบราณสถานต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรทวารวดีในอดีต

บริเวณชั้นล่างด้านซ้าย จัดแสดงใบเสมาจำหลัก สมัยทวารวดี เศียรพระพุทธรูปสมัยต่างๆ

บริเวณชั้นบน จัดแสดงศิลปวัตถุสมัยขอม หรือลพบุรี ที่ขุดพบในเขตอีสาน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น เปิดให้เข้าชมในวันพุธ-วันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ -๑๖.๐๐ น. หยุดทำการในวันจันทร์ วันอังคารและวันหยุดนักขัตฤกษ์ ค่าธรรมเนียมการเข้าชมชาวไทยคนละ ๒๐ บาท ชาวต่างชาติคนละ ๑๐๐ บาท

เมืองโบราณโนนเมือง

โนนเมืองเป็นเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ๒ ชั้น เมืองชั้นในรูปทรงค่อนข้างกลมมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๔๒๐ เมตร เมืองชั้นนอกทรงยาวรีมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๖๐๐ เมตร เมืองโบราณโนนเมืองตั้งอยู่ในเขตบ้านนาโพธิ์ อำเภอชุมแพ มีเนื้อที่ประมาณ ๒๑๖ ไร่ ตัวเมืองตั้งอยู่ระหว่างภูเขากับแม่น้ำ โดยทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูเขาภูเวียง ห่างประมาณ ๖ กิโลเมตร ส่วนทิศใต้มีแม่น้ำเชิญไหลผ่าน พื้นที่รอบนอกตัวเมืองเป็นที่ลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก

จากลักษณะเมืองที่มีคูน้ำคันดินเป็นเสมือนคูเมืองกำแพงเมืองล้อมรอบ ทั้งยังมีโบสถะหินทรายปักอยู่ในเมืองและพื้นที่โดยรอบพบเศษภาชนะดินเผาแตกกระจายอยู่รอบพื้นที่ดิน ทำให้ทราบว่าเป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖) ซึ่งเป็นช่วงสมัยที่มีชุมชนหรือเมืองโบราณเกิดขึ้นหลายแห่งในจังหวัดขอนแก่น หลักฐานต่างๆ ที่พบจากการขุดค้น เช่น เครื่องมือเหล็กประเภท จอบ ใบมีด เคียว ทำให้ทราบว่าผู้คนที่ย้ายอยู่ในเมืองโบราณแห่งนี้ดำรงชีวิตด้วยการทำเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์และการล่าสัตว์

หน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น ได้สำรวจพบเมืองโบราณโนนเมืองเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๖ จึงได้ดำเนินการขุดตรวจ ขุดค้น จำนวน ๗ หลุม แล้วทำหลังคาคลุมหลุมขุดค้นไว้จำนวน ๖ หลุมเพื่อแสดงในลักษณะพิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๓๕ ได้รับงบประมาณการศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำจากโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (โครงการอีสานเขียว) จึงได้ขุดค้นเพื่อศึกษาหลักฐานเพิ่มเติมอีกจำนวน ๖ หลุม รวมทั้งหมด ๑๓ หลุม โดยจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง จำนวน ๑๐ หลุม ให้ผู้สนใจได้ชมและศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองโบราณแห่งนี้ได้อย่างใกล้ชิด

โครงกระดูกมนุษย์อายุราว ๑,๘๐๐-๒,๕๐๐ ปี ผู้คนสมัยนั้นมีพิธีฝังเครื่องมือเครื่องใช้ลงไปพร้อมศพด้วย เช่น หม้อ และภาชนะดินเผา

เมืองโบราณดงเมืองแอม

เมืองโบราณดงเมืองแอมตั้งอยู่ในเขตบ้านดงเมืองแอม ตำบลดงเมืองแอม อำเภอเขาสวนกวาง ลักษณะเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ผังเมืองมีรูปร่างไม่สม่ำเสมอ โดยมีความกว้างยาวตามแนวตะวันออก-ตะวันตก ประมาณ ๒,๔๐๐ เมตร และตามแนวเหนือ-ใต้ประมาณ ๒,๐๐๐ เมตร มีคูน้ำ ๑ ชั้น และคันดิน ๑ ชั้น ด้านตะวันตกมีคูน้ำ ๑ ชั้น คันดิน ๒ ชั้น ลักษณะของเมืองคล้ายรูปเมืองสองเมืองซ้อนทับกันอยู่ สันนิษฐานว่าเมืองทางด้านตะวันตกคงจะสร้างขึ้นก่อนแล้วจึงมีการขยายออกมาทางทิศตะวันออกและด้านใต้บริเวณบ้านดงเมืองแอม พบซากโบราณสถานอยู่ริมถนนบริเวณปากทางเข้าไปในเขตเมืองโบราณ ห่างจากกำแพงเมืองประมาณ ๒๐๐ เมตร พบอิฐและศิลาแลงกระจายอยู่ทั่วไป นอกจากนี้บริเวณที่ตั้งของวัดศรีเมืองแอมยังพบศิลาจารึกหินทรายรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด ๓๐ x ๗๘ ซม. มีสภาพลบเลือน จารึกด้วยอักษรปัลลวะ (อินเดียใต้) ภาษาสันสกฤต จำนวน ๓ บรรทัด มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ และยังพบเศษภาชนะดินเผาแบบผิวเรียบและแบบลายเชือกทาบ

กรมศิลปากรเคยขุดค้นแหล่งโบราณสถานดงเมืองแอม ปัจจุบันได้ปิดหลุมขุดต่างๆ นี้ไปแล้ว ประกอบกับสภาพดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลดงเมืองแอม ได้สร้างพิพิธภัณฑ์สำหรับเก็บโบราณวัตถุที่ขุดค้นได้ที่วัดศรีเมืองแอม

บรรยากาศรอบนอกบริเวณปราสาทเป็ยน้อย

ปราสาทเป็ยน้อย

ปราสาทเป็ยน้อย หรือพระธาตุกู่ทอง เป็นศาสนสถานที่มีศิลปะผสมระหว่างศิลปะเขมร แบบบาปวนและแบบนครวัด สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ เพื่อใช้เป็นเทวสถานในศาสนาฮินดู แผนผังการก่อสร้างมีความหมายเป็นเขาพระสุเมรุ ซึ่งถือเป็นแกนจักรวาลอันเป็นที่สถิตของเทพเจ้าที่เรียกว่า ศาสนบรรพต สิ่งก่อสร้างภายในบริเวณปราสาทเป็นไปตามแบบแผนของศาสนสถานขอมโบราณ หน้าบันขององค์ปราสาทประดับประดาสลักเป็นพญานาคราช มีลวดลายสวยงามมาก ทับหลังสลักเป็นรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์ซึ่งยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ โคปุระ (ซุ้มประตู) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกด้านข้างมีการเจาะเป็นช่องหน้าต่าง กำแพงแก้ว มีฐานเป็นบัวคว่ำบัวหงาย สลักศิลาแลงเป็นร่องแบบลาดบัว ปราสาทแห่งนี้ตั้งอยู่ที่บ้านหัวขัว ตำบลเป็ยน้อย อำเภอเป็ยน้อย ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ ๗๙ กิโลเมตร

สถาปัตยกรรมและลวดลายที่วิจิตรบรรจง นับเป็นศิลปกรรมชั้นสูง

ภาพนารายณ์บรรทมสินธุ์บนทับหลังของปราสาท เป็นงานศิลปกรรมที่งดงาม

บรรณาลัย (ห้องสมุด)

เมืองไชยวาน

เมืองไชยวานเป็นเมืองโบราณที่มีมาตั้งแต่ครั้งสมัยทวารวดีในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ที่บริเวณเนินดินของลำห้วยทราย ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของลำน้ำชี ปัจจุบันอยู่ในเขตของอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ลักษณะที่ตั้งเป็นเมืองที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบมีผังเมืองเป็นรูปวงรี สันนิษฐานว่ามนุษย์ในแถบนี้มีการพัฒนาตนเองมากกว่า ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว นักโบราณคดีมีความเชื่อว่าเมืองไชยวานน่าจะเป็นช่วงรอยต่อของอารยธรรมระหว่างยุคก่อนประวัติศาสตร์กับยุคประวัติศาสตร์ ซึ่งจะอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ จากหลักฐานที่ขุดพบในบริเวณนี้จะพบใบเสมาหินทรายขนาดต่างๆ บางแผ่นมีคำจารึกหรือลวดลายสลักสวยงาม และยังพบพระพุทธรูปศิลปะสมัยทวารวดีซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่าพระเจ้าใหญ่มงคลไชยวาน และนอกจากนี้ยังพบศิลาจารึกในสมัยโบราณราวศตวรรษที่ ๑๔ เศษภาชนะดินเผา เครื่องมือโลหะและลูกปัดหลากสี และที่สำคัญคือเครื่องปั้นดินเผาอุณหภูมิต่ำแบบเนื้อหยาบขนาดใหญ่ ซึ่งมีความสูงประมาณ ๗๐ เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๕ เซนติเมตร มีลักษณะคล้ายไหทรงสูงภายในบรรจุกระดูกของมนุษย์ ซึ่งเป็นคติความเชื่อของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์

การเดินทางไปเยี่ยมชมแหล่งโบราณคดีไชยวานทำได้สะดวกโดยทางรถยนต์ จากตัวจังหวัดขอนแก่นไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๒ (ทางไปอำเภอชุมแพ) ถึงสี่แยกบ้านทุ่มแล้วซ้ายตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๖๒ ถึงอำเภอมัญจาคีรีแล้วขวามาตามทางหลวงหมายเลข ๒๒๙ ถึงหลักกิโลเมตรที่ ๑๖ (บ้านโสกนาดี) แล้วซ้ายผ่านอำเภอโคกโพธิ์ไชย ไปอีก ๒.๕ กิโลเมตร ก็จะถึงบ้านโพธิ์ไชยอันเป็นที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีเมืองเก่าไชยวาน

แหล่งพบเสมาหินทราย สมัยทวารวดี บ้านโพธิ์ไชย

เสมาหินทราย สลักลวดลายสวยงาม สมัยทวารวดี บ้านโพธิ์ไชย

โครงกระดูกมนุษย์ มีความยาว ๘ ศอก ภายในโบราณสถานพระเจ้าใหญ่มงคลไชยวาน

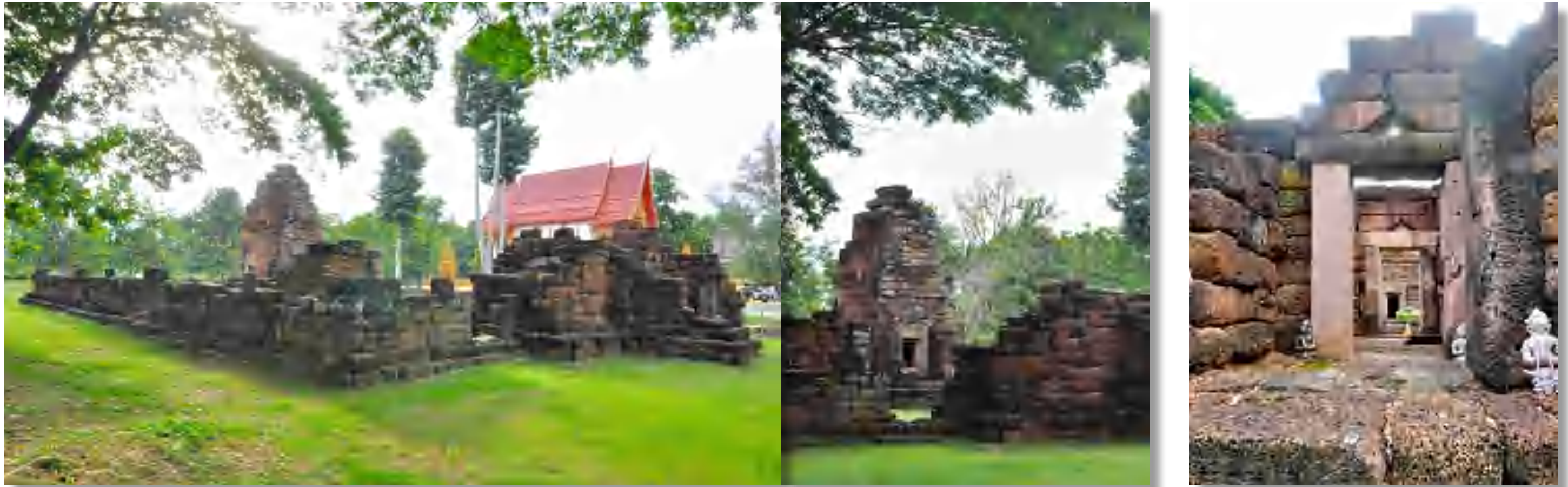

โบราณสถานพระเจ้าใหญ่มงคลไชยวาน บ้านโพธิ์ไชย

เสมาหินทราย บริเวณวัดเกษามคม บ้านโพธิ์ไชย

บริเวณภายนอกและภายในคูประภาชัย ที่ยังคงเห็นสิ่งก่อสร้าง ทางสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าแก่การศึกษา

คูประภาชัย (คูบ้านนาค่าน้อย)

คูประภาชัยเป็นศาสนสถานประจำโรงพยาบาล หรือ อโรคยาศาล ตั้งอยู่ที่บ้านนาค่าน้อย ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน้ำพอง สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนาพุทธลัทธิมหายาน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แห่งอาณาจักรเขมร (ศิลปะแบบบายน) มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ (พ.ศ. ๑๗๒๐-๑๗๖๐) เป็นโบราณสถานแบบสถาปัตยกรรมของขอม สร้างด้วยศิลาแลงและหินทราย ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างสำคัญ ได้แก่ **ปราสาทประธาน** เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม มีมุขยื่นออกมา ๑ ห้อง **บรรณาลัย** สถาปัตยกรรมเหลี่ยม ๓ ด้าน หันหน้าไปทางตะวันตก **กำแพงแก้ว** เป็นกำแพงศิลาแลง ล้อมรอบปราสาทประธานและบรรณาลัยไว้ ส่วน **โคปุระ** (ซุ้มประตู) ปัจจุบันไม่มีการขุดแต่ง จึงไม่สามารถสังเกตเห็นรูปร่างแน่นอนได้ นอกกำแพงมุขซ้ายจะมี **บาราย** (สระน้ำ) รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดค่อนข้างใหญ่เมื่อเทียบกับสระน้ำของอโรคยาศาลอื่นๆ และมีตำแหน่งอยู่ใกล้กับมุมกำแพงแก้วมากกว่าสระน้ำของโบราณสถานอื่นๆ ด้วย

บาราย (สระน้ำ) ที่คูประภาชัย

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแหล่งเรียนรู้คูประภาชัย

กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งและบูรณะเสริมความมั่นคงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๓ ได้พบโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก เช่น พระพุทธรูปปางนาคปรกหินทรายศิลปะแบบบายน ชิ้นส่วนเทวรูปหินทราย ชิ้นส่วนจารึก พระพุทธรูปปูนปั้นศิลปะล้านช้าง เป็นต้น ปัจจุบันโบราณวัตถุเหล่านี้เก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานวัดคูประภาชัย

สวนพฤกษศาสตร์เมืองพล ขอนแก่น

สวนพฤกษศาสตร์เมืองพล ขอนแก่นตั้งอยู่ที่บึงทุ่งพันทิ่ในพื้นที่สองตำบลคือ ตำบลหัวทุ่งและตำบลเพ็กใหญ่ อำเภอพล ห่างจากที่ตั้งอำเภอพลประมาณ ๑๒ กิโลเมตร มีพื้นที่ ๑,๕๓๐ ไร่ สวนพฤกษศาสตร์แห่งนี้ เป็นสาขาสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์ที่รวบรวมพรรณไม้ประจำถิ่นและข้อมูลพืชของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นศูนย์ทดลอง สาธิตและวิจัยพืชเศรษฐกิจและพืชทนเค็ม โดยร่วมมือกับนักวิจัยจากสถาบันในภูมิภาค นอกจากนี้ศูนย์ยังพัฒนาพื้นที่และภูมิทัศน์ให้เป็นสถานที่ฝึกอบรมของนักเรียน นักศึกษาจากสถาบันการศึกษาในภูมิภาค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจทางธรรมชาติตลอดจนแหล่งสันตนาการ และท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว ภายในสวนพฤกษศาสตร์นักท่องเที่ยวจะได้ชมโรงเรือนชวนชม แคคตัส ซึ่งมีหลากหลายพันธุ์ โรงเรือนไม้ดอกไม้ประดับ โรงเรือนปาล์ม แปลงรวบรวมไม้พุ่มน้ำที่น่าสนใจคือ บัวสายพันธุ์ต่างๆ เช่น บัวหลวงราชินี บัวบาดอกเหลือง บัวจิว ฯลฯ สวนพฤกษศาสตร์แห่งนี้ถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้และสนับสนุนการศึกษาด้านพฤกษศาสตร์แห่งเดียวในภาคอีสาน

เสมาใบพายหนาม

ดอกชวนชม หลากสี หลายพันธุ์

บรรยากาศรอบๆ หนองเลิงเค็ง เป็นแหล่งปลูกข้าวและแหล่งอาหารให้กับชาวบ้าน

เลิงเค็ง

หนองเลิงเค็งเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ที่มีเกาะแก่ง แอ่งน้ำและพื้นที่ดินที่แหลมยื่นออกไปกลางหนอง มีพื้นที่ประมาณ ๖๘๔ ไร่ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ที่ตำบลดงเค็ง อำเภอหนองสองห้อง หนองแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก พืชน้ำหลากหลายชนิด บริเวณที่อยู่ติดกับหนองเลิงเค็งยังเป็นผืนป่าธรรมชาติอีกสองแห่ง ซึ่งมีพื้นที่มากกว่า ๑,๐๐๐ ไร่ คือ ป่าชุมชนโนนชาติและป่าชุมชนหนองพลวง จากความอุดมสมบูรณ์ของพรรณไม้และพืชน้ำทำให้หนองเลิงเค็งเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะนกน้ำที่มีเป็นจำนวนมาก เช่น นกอีโก้ นกอีแก้ว นกฟริก นกเป็ดน้ำ หนองเลิงเค็งจึงถือเป็นศูนย์เรียนรู้ความหลากหลายทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืน ใน พ.ศ. ๒๕๓๘ ชุมชนบ้านดงเค็งร่วมกับชุมชนทุกหมู่บ้านภายในเขตตำบลดงเค็ง ได้พร้อมใจกันจัดตั้งโครงการสร้างความเข้มแข็งสิ่งแวดล้อมตำบลดงเค็ง และกำหนดกรอบที่จะพัฒนาหนองเลิงเค็งให้เป็นแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้ชาวบ้านทุกคนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

อุทยานสัตว์ป่าอีสานตอนบน ขอนแก่น-อุดรธานี (สวนสัตว์เขาสวนกวาง)

อุทยานสัตว์ป่าอีสานตอนบน ขอนแก่น-อุดรธานี อยู่ในสังกัดขององค์การสวนสัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๕๒ โดยได้รับความร่วมมือจาก ๔ หน่วยงาน คือ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การสวนสัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์ และจังหวัดขอนแก่น สวนสัตว์แห่งนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ ๒ แห่ง คือ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่นและพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อำเภอโนนสะอาด จังหวัดอุดรธานี รวมพื้นที่ ๔,๖๙๖ ไร่

การบริหารจัดการสวนสัตว์ในรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าหายาก เป็นศูนย์วิจัยเพาะเลี้ยง แหล่งการศึกษาและการท่องเที่ยวในรูปแบบผจญภัย (Jungle Park) โดยยึดหลักการป่าชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการขยายโอกาสการเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าไปสู่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนในภูมิภาคอีสานตอนบน

นอกจากนี้ยังบริหารจัดการในรูปแบบสวนสัตว์เปิด ในลักษณะอุทยานสัตว์ป่า (Adventure Park) รวมถึงกิจกรรมเสริมอื่นๆ ได้แก่การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ค่ายเรียนรู้เยาวชน บริการเรือนพักอาศัย ศูนย์สัมมนาและส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สวนสัตว์แห่งนี้จัดแสดงสัตว์ออกเป็นสวนต่างๆ ได้แก่ สัตว์ตระกูลกวาง สัตว์แอฟริกา สัตว์กบต่างประเทศ สัตว์ประเภทอูฐ จิงโจ้ จุดเด่นของสวนสัตว์แห่งนี้คือจะมีสวนของพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ (Aquarium) ซึ่งจะนำฉลาม แมงกะพรุนมาจัดแสดง รวมทั้งมีเครื่องเล่น และสวนน้ำเล็กๆ

กวางซีกัว หนึ่งในสัตว์ตระกูลกวาง และสัตว์ต่างๆ อีกหลายประเภท สำหรับการเรียนรู้ของเยาวชน และนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้ศึกษาหาความรู้ภายในอุทยาน

ทางเข้าอุทยานสัตว์ป่าอีสานตอนบน ขอนแก่น-อุดรธานี (สวนสัตว์เขาสวนกวาง)

อูฐ สัตว์ทะเลทราย

บรรยากาศยามค่ำคืนของตลาดนัดตลาด มีกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งชาวขอนแก่นและผู้มาเยือน

ตลาดนัดตาล

ตลาดนัดตาลเป็นตลาดกลางคืนของชาวขอนแก่น ที่เมื่อได้มาสัมผัสแล้วจะได้อะไรมากกว่าการเป็นแค่แหล่งซื้อขายสินค้า ตลาดแห่งนี้มีแนวคิดที่สอดคล้องกับชื่อ **ต้นตาล** ที่เป็นพืชให้ประโยชน์แก่มนุษย์ได้ทุกส่วน ตั้งแต่ลำต้น เปลือก ผล เมล็ด พื้นที่กว่า ๓๐ ไร่ของตลาดนัดตาลจึงถูกจัดสรรให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะมีพื้นที่สำหรับให้ศิลปินอิสระ นักเรียน นักศึกษา ได้มาแสดงความสามารถด้านต่างๆ ทั้งการแสดงงานศิลปะ ความสามารถด้านดนตรี การทำกิจกรรมเพื่อสังคม

ตลาดนัดตาลเป็นตลาดมีชีวิตที่เต็มไปด้วยกิจกรรมต่างๆ มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๖ โซน คือ

๑. **ตาลฟ้า ราคาประหยัด** พื้นที่จำหน่ายสินค้าหลากหลายประเภท ในราคาที่เหมาะสม
๒. **ตาลแดง แสดงสินค้า** พื้นที่รวมสินค้าทั้งแฟชั่น ของที่ระลึก ของสะสม
๓. **ตาลขาว ทานข้าวกัน** พื้นที่จำหน่ายอาหารซึ่งทุกร้านจะผ่านการคัดสรรในด้านความสะอาด ความอร่อยและราคาเป็นธรรม
๔. **ตาลส้ม ชมพระอาทิตย์** พื้นที่สำหรับชมทัศนียภาพมุมสูงของตลาด และเป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกดินในบรรยากาศที่สบาย สบาย มีที่นั่งพักผ่อนพร้อมบริการสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในทุกพื้นที่ของตลาด
๕. **ตาลเหลือง เรื่องอาร์ตๆ** พื้นที่สำหรับจัดแสดงงานศิลปะ ภาพยนตร์สั้น ของทำมือ ภาพเขียน โดยเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไป นักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีพื้นที่แสดงผลงาน ได้นำผลงานของตนเองมาจัดแสดง และเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ที่นิยมชมชอบสิ่งเดียวกัน นิทรรศการต่างๆ ของโซนศิลปะจะหมุนเวียนมาให้ชมไม่ซ้ำกัน
๖. **ตาลเขียว เทียวธรรมชาติ** พื้นที่สีเขียวของตลาด เป็นที่จำหน่ายต้นไม้ ของประดับตกแต่งบ้าน

นอกจากนี้บริเวณตลาดนัดตาลยังมีสวนหย่อมให้ได้พักผ่อนหย่อนใจ มีวงดนตรีบรรเลงเพลงไพเราะขับกล่อมให้ผ่อนคลาย และยังมีเวทีให้ผู้รักดนตรีได้มาแสดงความสามารถกับ ๑ เวทีใหญ่ และ ๓ เวทีย่อย หากสนใจไปชมตลาดมีชีวิตแห่งนี้สามารถไปได้ที่ตลาดนัดตาล ริมถนนมิตรภาพ ใกล้มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ติดถนนบ้านกอกขอย ๘, ๑๐ และ ๑๒ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เปิดตั้งแต่เวลา ๑๖.๐๐ - ๒๓.๐๐ น.

นอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น เมืองขอนแก่นยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อื่นๆ อีกมากมายให้ได้มาเที่ยวชมและสัมผัสกลิ่นอายแดนอีสาน หากใครมีโอกาสได้มาเยือนคงได้หลงมนต์เสน่ห์เมืองเสียงแคนแดนดอกคูณเป็นแน่แท้

หลังจากเที่ยวสถานที่ต่างๆ ได้รับอาหารสมองพอควรแล้ว ก็ต้องเติมอาหารให้ร่างกายเพื่อให้เกิดความสมดุลกันบ้าง เมื่อพูดถึงอาหารขึ้นชื่อของจังหวัดขอนแก่น อดภูมิใจไม่ได้ที่ขอนแก่นมีของดีหลายอย่าง กระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น **หม่ำเมืองพล ปลาข้าวบองบ้านไผ่ ไก่ย่างเขาสวนกวาง ไก่ย่างภูเวียง ปลาส้มอุบลรัตน์** เพื่อให้สมดังคำรำลือ จึงขอนำไปกิน ไปชิมให้ถึงถิ่น ถึงเจ้าอร่อย....

เมื่อเดินทางเข้าเขตเมืองพล ริมทางสองฝั่งถนนมิตรภาพ จะเห็น **หม่ำ ไส้กรอก** แขนวเรียงรายรอต้อนรับให้ผู้สัญจรซื้อติดมือเป็นของกินของฝาก แต่ถ้าอดใจไม่ไหว อยากลิ้มลองรสชาติของ **หม่ำเนื้อ** ขอแนะนำไปลิ้มรสกันที่ **จำปาโภชนา** ร้านจะอยู่ตรงข้ามเทศบาลเมืองพล และเมื่อเข้าไปหลังร้าน เห็นพ่อครัวกำลังขะมักเขม้นในการทำหม่ำเนื้อ (วัว) ขณะเดียวกันก็มีลูกค้านั่งรอซื้อหม่ำ และนั่งกินมื่อกลางวันที่มีอาหารอีสานพื้นถิ่น อีกหลายอย่างไว้บริการ นายเคน วงษ์จันทร์ พ่อครัวบอกเคล็ดลับว่า หม่ำจะอร่อยต้องทำจากเนื้อวัวที่สดใหม่ และใช้เนื้อส่วนสะโพก ซึ่งเป็นเนื้อแดงไม่ติดมัน ส่วนประกอบอื่นก็มี **ม้าม** อบให้สุก หั่นบางๆ และบดรวมกับเนื้อวัว แล้วคลุกเคล้ากับข้าวคั่วที่คั่วใหม่ และเกลือจนเข้ากันดี แล้วรอกใส่ไส้วัวที่ล้างสะอาดเตรียมไว้ กรอกจนเต็มและตึง แล้วมัดเป็นท่อนๆ พร้อมจำหน่ายหรือแขวนผึ่งไว้ เมื่อจะกินก็นำไปย่างหรืออบให้สุก หม่ำที่สุกใหม่ๆ จะส่งกลิ่นหอมชวนกินมาก จะอร่อยยิ่งขึ้นถ้ากินคู่กับกระเทียมและพริกสด จิ้มน้ำจิ้มแจ่วที่มีรสเค็ม เผ็ด และขมจากดีหรือซีเพี้ยต้มสุก

คราใดที่ไปบ้านไผ่ หลายคนก็มักตรงดิ่งไปที่ตลาดสดเทศบาล ๒ เพื่อหาซื้อ **ปลาร้าบอง** เป็นของกินของฝากญาติมิตร **ป่าจำปลาร้าบอง** ของครอบครัว ภูมิงดาว เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ทำสืบทอดกันมาจากรุ่นพ่อแม่สู่รุ่นลูก เริ่มมาตั้งแต่ปี ๒๕๒๗ ถ้าถามว่า ทำไมเราจึงแนะนำเจ้านี้ ขอบอกว่าปลาร้าบองเจ้านี้ ทุกขั้นตอนทำอย่างประณีต ตั้งแต่การคัดเลือกปลาที่จะนำมาหมักเป็นปลาร้า และจะใช้เฉพาะปลาขาวและปลานิลเพราะปลาทั้งสองชนิดนี้มีเนื้อมากและหมักด้วยเกลือ และราข้าวคั่วที่หอมกรุ่น หมักไว้นานนับปี จนส่วนผสมซึมเข้าเนื้อปลา หลังจากนั้นนำปลาร้า เฉพาะส่วนที่เป็นเนื้อที่หมักได้ที่แล้วบดละเอียดและคั่วจนสุก ผสมคลุกเคล้าจนเป็นเนื้อเดียวกันด้วยสมุนไพรหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นข่า ตะไคร้ หอมแดง กระเทียม ใบมะกรูด และพริกแดงตากแห้ง ทุกอย่างย่างไฟจนกรอบเพื่อกำจัดความชื้น แล้วบดละเอียดแยกแต่ละชนิดไว้ พร้อมผสมตามสัดส่วนปรุงรสด้วยน้ำมันขมิ้นคั่วกับน้ำตาลทรายแดง เพื่อให้มีรสชาติกลมกล่อมเสร็จแล้วโรยหน้าด้วยใบมะกรูดคั่วบดละเอียดเพิ่มความหอมพร้อมนำไปกินคู่กับอาหารอื่นในสำรับ หรือเก็บไว้กินได้นานนับปีด้วยการแช่ตู้เย็น

ปลาร้าบองป่าจำเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) ทำวันต่อวัน จึงใหม่สด รสชาติคงเดิมปัจจุบันมีจำหน่ายแห่งเดียว ซึ่งจำหน่ายตามน้ำหนักร

ไส้วัว ล้างให้สะอาด

เนื้อวัว คลุกเคล้าให้เข้าที่

หม่ำเนื้อมัดเป็นท่อนๆ พร้อมจำหน่าย

ปลาร้าบอง อาหารประจำสำรับ

พ่อค้ากำลังย่างไก่ด้วยเคล็ดลับสูตรพิเศษ

หอมกรุ่นจากเตาถ่าน

ไก่ย่างภูเวียง จะพบเห็นได้ตามเส้นทางไปอำเภอภูเวียง

ไก่ย่างเขาสวนกวาง เป็นอีกหนึ่งรายการอาหารขึ้นชื่อของขอนแก่น ที่ปัจจุบันมีขายอยู่ทั่วไป น่าจะเกือบทุกภาคของประเทศแล้ว แต่ถ้าให้เข้าถึงรสชาติดั้งเดิมขนานแท้ ต้องมาลิ้มลองให้ถึงถิ่นที่อำเภอเขาสวนกวาง การกินไก่ย่างต้องกินขณะยังร้อน ผิวนอกจะกรอบ เนื้อจะนุ่มและหวาน หอมกลิ่นพริกไทยดำ ความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนไก่ย่างที่อื่น ก็คือ การย่างด้วยไฟถ่าน ทำให้หนังมีสีเหลืองสวยน่ากินแบบกรอบนอกนุ่มใน และจะย่างไก่ทั้งตัว นำเฉพาะเครื่องในออก โดยชำแหละและแผ่อก ใช้ไม้ไผ่ตงคิปรัดด้วยไม้ตอกเพื่อตรึงไก่ไว้สะดวกในการกลับขณะย่าง

นอกจากไก่ย่างที่เขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ยังมีไก่ย่างอีกแห่งที่ภูเวียง **ไก่ย่างภูเวียง** ถึงแม้จะยังไม่แพร่หลายเท่าไก่ย่างเขาสวนกวาง แต่เมื่อได้ลิ้มรสแล้วก็ติดใจ ยิ่งเมื่อกินเคียงคู่กับส้มตำ และข้าวเหนียวด้วยแล้ว ทำเอากินลิ้มอ้มได้เหมือนกัน

ไก่ย่างภูเวียงร้อนๆ หอมกรุ่น จะได้รับสัมผัสกรอบนอกนุ่มใน

ปลาต้ม เป็นอาหารอีกชนิดที่เป็นที่นิยมทั้งคนอีสานและคนทุกภาค “ปลาต้ม แม่บังอร” เป็นสินค้าตีประจำตำบลเช่นกัน เป็นของฝากจากการมาเที่ยวเยือนอุบลรัตน์ หรืออำเภออุบลรัตน์ ปลาต้มทำจากปลาน้ำจืดหรือปลาจากแม่น้ำ เขื่อนอุบลรัตน์จึงเป็นจุดกำเนิดของปลาต้มที่ว่าได้ เพราะปลาที่ใช้ทำปลาต้มแม่บังอร ล้วนเป็นปลาที่มาจากเขื่อนอุบลรัตน์ทั้งสิ้น มีทั้งปลาตะเพียน ปลาเย็ก ปลานวลจันทร์ ปลาต้มมีหลายรูปแบบ ทำเป็นปลาต้มทั้งตัว ปลาหั่นชิ้น หรือชุดเฉพาะเนื้อปลา โดยนำปลาหมักกับเกลือสินเธาว์ ๑ คืน จากนั้นนำข้าวเหนียวนึ่งสุกล้างน้ำให้ยางข้าวออกจนหมด และสะเด็ดน้ำ แล้วจึงนำข้าวผสมคลุกเคล้ากับปลาที่หมักกับเกลือไว้จนเข้ากันดีแล้วบรรจุภาชนะที่สะอาดมิดชิด ปล่อยให้ ๓ วัน ปลาจะมีรสเปรี้ยวจากการทำปฏิกิริยาของข้าวกับปลาที่หมักไว้

จะเห็นว่า อาหารพื้นถิ่นที่เป็นที่นิยมดังที่กล่าวมา นอกจากรสชาติที่อร่อยเข้มข้นแล้ว คนขอนแก่นหรือคนอีสานจะใช้วัตถุดิบที่หาได้ตามธรรมชาติ ในท้องถิ่น สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เรียบง่าย แสดงถึงการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง มีการคิดค้นดัดแปลง จึงมีผลิตภัณฑ์อาหารจนเป็นที่ยอมรับทั่วไป หม่า ปลาร้าบอง ปลาต้ม แสดงถึงภูมิปัญญาในการถนอมอาหาร แต่ครั้งบรรพบุรุษเพื่อเก็บอาหารไว้กินในฤดูกาลที่หาได้ยาก

ผลิตภัณฑ์ปลาต้ม จากปลาดีปลูปลาทอดคู่กับหอมเจียว

ข้าวแตนสมุนไพรหลากรูปแบบ

ขนมคอบเปิด หนึ่งในของฝาก
เที่ยวกินถิ่นดอกคูน

กินลิ้มชิมรสอาหารที่เป็นของควแล้ว ต้องมีของหวานตบท้ายสักเล็กน้อย ขอนแก่น ก็มี **ข้าวแตนสมุนไพร** รสชาติดีไม่แพ้ท้องถิ่นไหน จากข้าวแตนธรรมดา สามารถพลิกแพลงผสมผสานสร้างเป็นจุดขายและกลายเป็นจุดเด่น โดยมีการใช้เถาตะพังโหม หรือที่คนพื้นถิ่นรู้จักในชื่อ ตูดหมู ตูดหมา ที่มีคุณสมบัติช่วยให้ข้าวแตนฟูกรอบ แทนการใช้ผงฟู โดยคำแนะนำของเกษตรกรตำบลคอนนิม นอกจากคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว พืชสมุนไพรชนิดนี้ยังมีสรรพคุณในการแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียด ขับลม ขับปัสสาวะ รักษาแผล ลำไส้อักเสบ ไช้ข้ออักเสบ ข้าวแตนสูตรนี้ จึงเป็นข้าวแตนสมุนไพร เรียกว่ากินกันแล้วไม่ใช่แค่เป็นของหวานกินเล่นธรรมดา แต่ยังช่วยรักษาสุขภาพอีกด้วย ถือได้ว่า ได้กำไรสองต่อ

ข้าวแตนสมุนไพรสายทิพย์ ปัจจุบันเป็นวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านโคกสว่าง ตำบลคอนนิม อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น โดยสำนักงานเกษตรอำเภอแวงใหญ่ สนับสนุนจัดตั้งเป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เรื่อง การแปรรูปข้าว (ข้าวแตน) ของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลคอนนิม จึงเป็นแหล่งศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้สนใจโดยไม่ปิดบังข้อมูลทุกขั้นตอนการผลิต

จุดเด่นของข้าวแตนสมุนไพรสายทิพย์ นอกจากใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นแล้ว เรื่องของรสชาติก็เป็นสิ่งสำคัญ มีมาตรฐานรับรองเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) ประจำจังหวัด เมื่อได้ชิมทุกคนต้องซื้อติดมือกลับไปทุกครั้ง แล้วยังมีให้เลือกหลากหลายหน้า ทั้งหน้าเมล็ดธัญพืช หน้าหมูหยองน้ำพริกเผา หน้าเมอร์แลง ที่ทำจากไข่ขาวตีจนขึ้นฟูผสมกับน้ำตาลไอซิ่ง และหน้าดั้งเดิมที่ราดด้วยน้ำตาลเคี้ยวเป็นหน้ายอดนิ่ม มีกำลังการผลิตวันละ ๒๕๐ กิโลกรัม ข้าวสาร โดยใช้แรงงานจากสมาชิกและแรงงานในชุมชน วันละ ๕๐ คน จะเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนนี้ สามารถสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนให้เข้มแข็ง จนทำให้นางสายทิพย์ ลามา ประธานกลุ่มแม่บ้านโคกสว่างได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติผู้นำองค์กรหรือเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น ประจำปี ๒๕๔๘ จากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ขนมเต่าหัง ชื่อนี้ อาจมีใครรู้และเข้าใจไม่มากนัก หากบอกว่า ขนมตูปี้บี้ ถั่วตัด ขนมคอบเปิด ทุกคนต้องร้องอ้อ นายอนันต์ ภูริภัทรธำรง ผู้บุกเบิกขนมเหล่านี้ ในจังหวัดขอนแก่น ในนามเตี้ยฮั่วหุย เล่าว่า ชื่อขนมตูปี้บี้ เป็นชื่อที่ม.ร.ว.ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ ตั้งให้เมื่อครั้งเข้าชมโรงงานผลิต เพราะชื่อเดิมที่ออกเสียงเป็นภาษาจีนนั้นจำยาก จึงเรียกขนมตูปี้บี้ตามเสียงของการทุบขนมตามขั้นตอนการผลิตที่มีการทุบ นี่ก็เป็นอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผู้เดินทางจะซื้อติดมือเป็นของกินเล่น หรือของฝากที่ราคาย่อมเยาสามารถฝากได้ทั่วถึง

ของดีในขอนแก่น ยังมีอีกมากโดยเฉพาะของใช้ในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นผ้าทอ เสื้ออก เสื้อไหล มีด เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน งานเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมภายในบ้านของชาวพื้นเมืองที่มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ถั่วชนิดต่างๆ และเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ สุกร โดยเฉพาะคนในอำเภอชนบท และอำเภอมัญจาคีรี จะเลี้ยงไหม ทอผ้า หลังว่างจากการทำไร่ไถนาด้วย

การทอผ้าเป็นกิจกรรมภายในบ้านของผู้หญิง ชาวพื้นเมืองมักใช้เวลาว่างมาทอผ้า สำหรับไว้ใช้ในครัวเรือน หรือถวายพระในเทศกาลต่างๆ ชาวอีสานรับอิทธิพลของธรรมชาติรอบตัวมาออกแบบเป็นลายผ้าได้อย่างงดงาม ซึ่งอาจแบ่งเป็นกลุ่ม คือ ลายสัตว์ ลายต้นไม้ ลายดอกไม้ และลายอื่นๆ เช่น ลายฟองน้ำ ลายข้าวหลามตัด เป็นต้น ผ้าทอส่วนใหญ่มักทำเป็นหมอน ผ้าห่ม ผ้าซิ่น ผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง ซึ่งล้วนเป็นเครื่องใช้สำคัญในครัวเรือนทั้งสิ้น

หมู่บ้านผ้าไหมชนบท เป็นแหล่งผ้าไหมที่มีฝีมือประณีต ทั้งฝีมือการทอและสีสันทึบสวยงามน่าใช้ โดยเฉพาะผ้าซิ่นมัดหมี่ เป็นที่กล่าวขานยอมรับกัน ผู้ที่เดินทางมาถึงอำเภอชนบทแล้ว ควรได้แวะเข้าชม ทุกขั้นตอนการผลิต และหาซื้อไว้เป็นการให้รางวัลกับตนเองหรือจะซื้อเป็นของฝากของกำนัลซึ่งผู้ได้รับต้องปลื้มประทับใจอย่างแน่นอน หลังดูการทำนา ทำไร่ คนขอนแก่นจะทอผ้าไหมกันเกือบทุกบ้าน แต่ชาวอำเภอชนบทจะทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนเป็นหลัก

การทอเสื้อเป็นอีกกิจกรรมที่มักทำในยามว่างของทุกครัวเรือนมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในอดีตหมู่บ้านที่ทอเสื้อภายในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงจะมีต้นกกและต้นไหลธรรมชาติขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ในปัจจุบัน ต้องปลูกพืชเหล่านี้ ซึ่งการปลูกต้องมีความพิถีพิถันในการเลือกพันธุ์ ปรับสภาพดิน น้ำ ให้เหมาะสมกับพันธุ์พืช เกือบเกี่ยวในช่วงที่ต้นกกมีความเหนียวที่เหมาะสม โดยการสังเกตจากการที่ต้นกกเริ่มออกดอก จึงเริ่มตัดได้ โดยใช้เคียวตัดบริเวณโคนต้น เพื่อให้กกแตกหน่อขึ้นมาใหม่ หลังจากนั้น นำมาตากแดดให้แห้งจนแข็ง จากนั้นจึงย้อมสีตามที่ต้องการแบบไว้ และทอเป็นเสื้อ สำหรับรองนุ่ง รองนอน ถวายพระในเทศกาลงานบุญหรือแม้กระทั่งใช้สำหรับห่อหุ้มร่างกายเมื่อหมดลมหายใจ ปัจจุบันมีการออกแบบตัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ เช่น ที่รองจาน ที่รองแก้ว กล่องใส่กระดาษเช็ดหน้า บางครั้งพบเห็นในการทำเป็นม่านบังแดด

เสื้ออก ทำกันมากที่อำเภอพระยืน อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอหนองสองห้อง และอำเภอบ้านไผ่ จนมีชื่อเสียงเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน การดูแลรักษาเสื้ออกให้ใช้ได้ยาวนานหลังจากการใช้งานควรเช็ดให้สะอาดเก็บในที่อากาศแห้ง ไม่มีความชื้น และห่อหุ้มด้วยพลาสติก

ผ้าไหมชนบท

มิดมั่งหวาน

ทอเสื้อบ้านซีกก้อ
อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

เครื่องปั้นดินเผาวังถั่ว

อำเภอน้ำพอง ตำบลม่วงหวาน บ้านม่วงหวาน ยังคงมีกลุ่มตีมีดม่วงหวาน ซึ่งเป็นมีดสำหรับใช้ตัดไม้หรือต้นไม้ ซึ่งแต่ละเล่มมีน้ำหนักประมาณ ๑ กิโลกรัม เพราะทำจากเหล็กแทนบรอนด์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเป็นเหล็กที่มีคุณภาพ และสามารถหาซื้อได้จากร้านขายของเก่า ราคา กิโลกรัมละ ๒๕ บาท ซึ่งแหวนบรอนด์ ๑ ชิ้น ตีเป็นมีดได้ ๑ เล่ม ขายในราคาเล่มละ ๓๐๐ บาท ถือว่าถูกมาก เมื่อดูขั้นตอนการทำที่ต้องใช้ทั้งกำลังกายและความอดทน หนึ่งคนจะสามารถทำได้ ๑ เล่ม ต่อวันเท่านั้น

กลุ่มตีมีดบ้านม่วงหวานเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษชาวอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านม่วงหวานมาเนิ่นนาน กลุ่มตีมีดนี้ เริ่มต้นจากโครงการนำพระราชหฤทัยจากในหลวงหรือโครงการอีสานเขียว ทรงห่วงใยประชาชนในภาคอีสานที่เกิดวิกฤตฝนแล้งเริ่มโครงการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ สมัยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นผู้บัญชาการทหารบกและรักษาการผู้บัญชาการสูงสุด แผนการพัฒนารายได้เกษตรกรและการสร้างงานเป็น ๑ ใน ๔ แผนงานโครงการดังกล่าวด้วย จึงได้มีการรวมกลุ่มสมาชิก ๑๐ คน ทำต่อเนื่องเรื่อยมา ต่อมาได้รับเครื่องนวดเหล็กไฟฟ้า ซึ่งเป็นเครื่องทุนแรงในการขึ้นรูปมีด จากโครงการ ๑ ตำบล ๑ ล้าน(บาท) ทำให้กลุ่มตีมีดเข้มแข็งและยั่งยืน ยืนหยัดในอาชีพตีมีดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นอีกผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากงานฝีมือแฝงด้วยศิลปะ ที่อาศัยภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษถ่ายทอดวิธีการสืบทอดกันมา จึงควรช่วยกันอุดหนุน หรือเรียนรู้วิธีการให้คงอยู่คู่บ้านเมืองตลอดไป

กว่า ๘๐ ปี ที่คนบ้านวังถั่ว ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง ได้สืบทอดการทำเครื่องปั้นดินเผา มาพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ แต่เดิมการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นการทำภาชนะเพื่อใช้ในครัวเรือน ประเภท หม้อน้ำ หม้อหุงต้มอาหาร อันเป็นการแสดงถึงการดำรงชีพด้วยการพึ่งพาตนเอง ต่อมา มีการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาเข้ามาช่วยส่งเสริมให้มีเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยี และพัฒนาให้ผู้ประกอบอาชีพมีความรู้ทั้งในด้านการผลิต และการบริหารจัดการ ทำให้มีผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบสนองความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น เช่น ทำเป็นกระถางต้นไม้รูปทรงต่างๆ แจกัน ตุ๊กตาดิน รวมทั้งเตาหุงข้าวที่ยังคงมีผู้นิยมใช้ เครื่องปั้นดินเผาที่บ้านวังถั่ว เป็นการสืบทอดด้วยความรักและความเอาใจใส่ รอดูคนเฒ่าคนแก่และซื้อหา ร่วมสืบสานภูมิปัญญาไม่ให้ถูกกลืนไปตามกาลเวลา อีกทั้งช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีอาชีพและรายได้

การดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หากเราได้กลับมาทบทวนถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคมของเราให้ถึงแก่น ถึงราก และเลือกสรรที่จะรับเฉพาะสิ่งที่ดีงาม จะทำให้สังคมของเรายืนอยู่ได้อย่างมั่นคง การท่องเที่ยว การกิน การดำเนินชีวิต ก็เช่นกัน หากบริโภคอย่างพอเหมาะและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตน ก็จะบังเกิดความสุขอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น. **เยือนลิม ชมศิลป์ ณ ใจกลางอีสาน**. ม.ป.ท., ม.ป.ป. เจริญการค้าระหว่างประเทศ, กรม. กระทรวงพาณิชย์. **ธุรกิจบริการ : วิชาชีพสุขภาพ (แพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์)**. นนทบุรี : ม.ป.ท, ๒๕๕๕.

_____. **ธุรกิจบริการ โลจิสติกส์**. นนทบุรี : ม.ป.ท, ๒๕๕๕.

_____. **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ASEAN Economic Community : AEC**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง ๒๕๕๒.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดขอนแก่น**. ม.ป.ท, ม.ป.ป.

คณะอนุกรรมการพิจารณากรอบการพัฒนาศักยภาพแรงงานด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี กระทรวงแรงงาน. **ASEAN Economic Community : AEC กรอบการเพิ่มผลิตภาพกำลังแรงงานไทยให้มีมาตรฐานสมรรถนะด้านภาษาและวัฒนธรรมเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**, กรุงเทพฯ : ม.ป.ท. ๒๕๕๕.

ชอบ ดีสวนโคก. **คำหลายความ รวมบทความเพื่อการศึกษาด้านสังคมวัฒนธรรมอีสาน**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๗.

ทรัพยากรธรณี, กรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **ไดโนเสาร์ของไทย**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท, ๒๕๕๐.

ัญญา สังข์พันธานนท์. **สองปากฝั่งของแม่น้ำ**. มหาสารคาม : มหาสารคาม, ๒๕๕๑.

ประมวล พิมพ์เสน. **ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและศิลปกรรมทั่วไป**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๓.

พระครูบุญชยากร. **แบบกรอกประวัติผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาประจำปี ๒๕๕๒ สำหรับพระภิกษุ**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.

_____. **รายงานและหลักฐานแสดงคุณสมบัติผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ปี พ.ศ. ๒๕๕๐**. ม.ป.ท., ๒๕๕๐.

พระอาจารย์ประมวล ธมฺมเสโน (พิมพ์เสน), **บันทึกภูมิปัญญาชาวบ้านองค์ความรู้ของชาวบ้าน จากอดีตถึงปัจจุบัน**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๒.

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น. **โบราณวัตถุชิ้นสำคัญในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, **จิตรกรรมฝาผนังอีสาน**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๒๘.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. **ขอนแก่น เมืองเสียงแคนแดนดอกคูณ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย. **ผ้าอีสาน**. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น : โรงพิมพ์พิมพ์เนต, ๒๕๑๖.

วิโรจน์ ศรีสุโร. **ลิมอีสาน**. ม.ป.ท., ๒๕๓๙.

ศิลปากร, กรม **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดขอนแก่น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

สถาปัตยกรรมพื้นบ้านอีสานพื้นถิ่น. เอกสารประกอบการเสวนา ณ จิม ทอมป์สันฟาร์ม วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๕.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **เส้นทางที่ภูมิใจ...สู่หลักชัยแห่งศรัทธา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๕.

สำนักงานจังหวัดขอนแก่น. **ขอนแก่น แคนอีสาน**. โรงพิมพ์ประสานมิตร จำกัด. ๒๕๔๙.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น. **ขอนแก่นนครใหญ่ เมืองเสียงแคน ดอกคูณ**. ขอนแก่น : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๔.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น. **รายงานประจำปี ๒๕๕๓**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๔.

_____. **สรุปผลการดำเนินงานสาธารณสุขที่สำคัญ จังหวัดขอนแก่น**. เอกสารประกอบการตรวจราชการและนิเทศงานกรณีปกติ รอบที่ ๒ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๕ ระหว่างวันที่ ๒๖ - ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๕ (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ. **นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น**. กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๓.

สุมาลี เอกชนนิยม. **อุปแต้มในลิมอีสาน : งานศิลป์สองฝั่งโขง**. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๘.

สุวิทย์ อิศาศวัต. **ประวัติศาสตร์ลาว ๑๗๗๙ - ๑๙๗๕**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, ๒๕๔๓.

สุวิทย์ อิศาศวัต และคณะ. **ประวัติศาสตร์อีสานหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน**. ขอนแก่น : สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์. **ลินไซ**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์เพ็ญพริ้นติ้ง, ๒๕๕๓.

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น. **สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนำเที่ยวขอนแก่น**. ขอนแก่น : หจก. ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๔๑.

อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรม สำนักอุทยานแห่งชาติ. **อุทยานแห่งชาติ ธรรมชาติ... และนันทนาการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประชาชน, ๒๕๕๓.

อีตลีสอง. หมู่ ๘ บ้านสาวะถี ต.สาวะถี อ.เมืองขอนแก่น จ.ขอนแก่น. ม.ป.ท, ม.ป.ป. (เอกสารเก่า)

วารสาร

ขอนแก่น. “ชื่นชมแหล่งธรรมชาติเมืองขอนแก่น บึงแก่นนคร”. ปีที่ ๒ ฉบับเดือนตุลาคม ๒๕๕๕.

จดหมายข่าวสมาคมอาเซียน ประเทศไทย. “อาเซียนศึกษา: หลักสูตรอาเซียนของประเทศสมาชิก”. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๕.

มูลนิธิอมตะ. **อมตศิลป์ สุวรรณภูมิ ฉบับพิเศษ**. มีนาคม-เมษายน ๒๕๔๙.

_____. **อมตศิลป์ สุวรรณภูมิ สองฝั่งโขง**. มีนาคม-เมษายน ๒๕๔๙.

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน สำนักประชาสัมพันธ์ เขต ๑ ขอนแก่น, ๒๕๕๕.

สารมิตรภาพไทย - ลาว. “เสียงของ ห้วยทราย เมืองหน้าด่านบนเส้นทางเศรษฐกิจ R 3A.” ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนเมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๒.

_____. “ปาฐกถาในประเด็น ทำไมจึงต้องเป็นวรรณคดีสินไซ”. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๔ ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๑.

ภาษาอังกฤษ

The ASEAN Secretariat. **Roadmap for an ASEAN Community 2009 - 2015**. The ASEAN Secretariat, Jakarta : 2009

www.khonkaenpoc.com เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕

www.gotoknow.org เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕

www.nairoburoo.com เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕

www.laos.kku.ac.th เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕

ขอบคุณผู้มอบเคราะห์ข้อมูล

พระวิสุทธิตถิตตสาร เจ้าอาวาสวัดหนองแขวง

พระมหาอดุลย์ กิตติศาสนเมธี วัดหนองแขวง

พระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี

พระอาจารย์สมศักดิ์ จารุธมโม (เหมวิจิตร) วัดป่าภูหันบรรพต

สำนักวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น

สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โฮงมนมั่ง เมืองขอนแก่น เทศบาลนครขอนแก่น

อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

อุทยานแห่งชาติน้ำพอง

อุทยานแห่งชาติภูเวียง

ศูนย์ศึกษาวิจัยและพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ จังหวัดขอนแก่น

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น

หอการค้าจังหวัดขอนแก่น

อุทยานสัตว์ป่าอีสานตอนบนขอนแก่น

กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านหัวฝาย

นายสายัณห์ ผาน้อย

อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๒

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๑

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๑

นายเชิดศักดิ์ ศรีสง่าชัย

นายสมพงษ์ โรจน์ภัทรพงศ์

นายกิตติพิศ พลพิลา

นายอรรถพล ตรีกตรอง

นายวรเดช เศรษฐภักดี

นางนฤชล ไหลงาม

นางจันทร์ฉาย อรรถสาร

นางสุจิตร์ ไชโย

นายสุรเดช พันธุ์วิเศษ

นางนุจริน โชติญาโน

นายสรยุทธ วาระกุล

นายกฤต น้ำใจดี

นายทศพร ไชยชนะ

นายมนูญ วงศ์บัวพันธ์

นายรังสฤษฎ์ ธนะภูมิชัย

นายนิยม โพธิ์งาม

นายสุมินทร์ นารถเหนือ

นายอุดมพร กันทะใจ

นางนลินรัตน์ วงศ์เมืองแสน

นางอุทัยรัตน์ อนุสุเรนทร์

นายถวิล ทองยา

นายพีระ พรหมกัลป์

นายประดิษฐ์ อุ่นหนองกุง

นายสุนทร ขามธาตุ

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๒

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๒

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านมูลนาค

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๒

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดงบังคบุรีราชอุปถัมภ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๓

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๓

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๔

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเหล่าใหญ่ประชานุถ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๔

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๔

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๔

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๔

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๔

ผู้อำนวยการโรงเรียนโคกสง่างาม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๔

ผู้อำนวยการโรงเรียนพระธาตุขามแก่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๔

นายเฉลียว ยศอ่อน	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๕	นายสุวรรณ สองสี	ครูโรงเรียนบ้านคำหญ้าแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕
นายภิรมย์ คำบุญเกิด	ผู้อำนวยการโรงเรียนวังขอนแดงหนองหญ้าปล้อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	นางสาวอรุณสุดา ศรีทองแสง	ครูโรงเรียนเวียงวงกตวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕
นายสาธิต คำชมภู	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาอุดม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	ว่าที่ร้อยตรี วิญญู สุธรรมฤทธิ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาดี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕
นายบุญสวน วรรณโอภาส	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านชำจำปา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	นายสมว่า เพี้ยศักดิ์	ครูโรงเรียนบ้านปากกล้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕
นายบุญเกิด ธิตาปัญญา นายคำปัญญา ชัยภักดี	ผู้ใหญ่บ้านผาน้ำเที่ยง อ.สีชมพู ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผาน้ำเที่ยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	นายกิตติพร ภูพันลา	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสว่างโนนสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕
นายผจงภักดิ์ พ่อคำช้าง	ครูโรงเรียนบ้านผาน้ำเที่ยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	นายชัยชนะ นามวงษา	ครูโรงเรียนบ้านหินร่องโนนสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕
นายชุมพล กล้าหาญ	ครูโรงเรียนบ้านผาน้ำเที่ยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	นายนิติวุฒิ ศรีสุข	ข้าราชการบำนาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๒
นายประคอง วรรณพันธ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านป่าน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	นายวรพล ดีปราสัย นายพีรายุทธ คำกอง นางสาววิไลรัตน์ แยมจ่อหอ	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำพอง ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำพอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการและนันทนาการ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง
นายจำรูญ โชติศรี	ครูโรงเรียนบ้านหนองไผ่ดู่สืตประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	นายดุสิต หยองอ่อน นายสุ่ม สุวรรณวงศ์ นายยงยุทธ วันเมืองเก่า นายสุนทร สุบิน นางสุนีย์ น้อยโนนทอง	สายตรวจหน่วยพิทักษ์หินช้างสี ปราชญ์ชาวบ้านผู้ให้ข้อมูลสิมและฮูปแต้ม ผู้นำทางไปถ้ำภูตาคหลอ อำเภอกุฉินารายณ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอกุฉินารายณ์ ผู้ให้ข้อมูลแหล่งโบราณคดีโนนนกทา อำเภอนองนาคำ
นายทองสุภ รัสอาภร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองตาไก้พิทยาศาสตร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	นางสายทิพย์ ลามา	ผู้ให้ข้อมูลการทำข้าวแต่น กลุ่มแม่บ้านโคกสว่าง อำเภอนงนุช
นายเข็มเพชร กุลน้อย	ผู้อำนวยการโรงเรียนเวียงวงกตวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕	นายพรชัย เวียงเก่า นายบุญเกิด ธิตาปัญญา	ผู้นำทางขึ้นไปสำรวจถ้ำและน้ำตกบนภูเวียง ผู้ใหญ่บ้านผาน้ำเที่ยง อ.สีชมพู

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

- * เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นายชินภัทร ภูมิรัตน)
- * รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นายอนันต์ ระงับทุกข์)
- * รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นายพิชณู ตุลสุข)
- * รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นางเบญจลักษณ์ น้ำฟ้า)
- * ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (นางสาววิภา อัครธรรม)
- * ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ (นางสุกัญญา งามบรรจง)

คณะกรรมการจัดทำหนังสือ

* นางสาวเยาวลักษณ์ เตียรณบรรจง	ประธานกรรมการ
* นายพินิจ สุขะสันต์	รองประธานกรรมการ
* นางสาวปริญญา ฤทธิเจริญ	กรรมการ
* นางระวีวรรณ ภาคพรต	กรรมการ
* นางรัตนวิภา ธรรมโชติ	กรรมการ
* นายชูเกียรติ เกิดอุดม	กรรมการ
* นายปรีชา หมั่นคง	กรรมการและเลขานุการ
* ว่าที่ร้อยตรีสุราษฎร์ ทองเจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
* นางสาวเจตนา พรหมประดิษฐ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
* นางสาวสุรีย์ เนตรมณีสุก	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้เขียน

* ฟ้าสาขที่ขามแก่น	นายมานพ ถนอมศรี
* ขอนแก่นในอดีต	นางระวีวรรณ ภาคพรต
* ขอนแก่น จากแกนนอีสานสู่อาเซียน	ว่าที่ร้อยตรีสุราษฎร์ ทองเจริญ และ นายปรีชา หมั่นคง
* ภาพเก่าเล่าเรื่อง	นายประมวล พิมพ์เสน
* สิมและอุปแต้ม ศิลปะพื้นบ้าน
เอกลักษณ์ของชาวอีสานที่ขอนแก่น	นางระวีวรรณ ภาคพรต และ นายสุมินทร์ นารถเหนือ
* ศรีธา ความงดงาม และ
ความเรียบง่ายของชาวอีสาน
ในพระพุทธศาสนา	นายวิญญู จูมวันทา
* ไหว้พระ ๙ วัด
ขอนแก่นแดนพุทธอีสาน	ว่าที่ร้อยตรีสุราษฎร์ ทองเจริญ
* วิถีชาวบ้านอีสาน ขนบธรรมเนียม
ประเพณีขอนแก่น	นายชูเกียรติ เกิดอุดม และ นายวรเดช เศรษฐภักดี
* ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่อุทยานแห่งชาติ	นางระวีวรรณ ภาคพรต
* เทียวกินถิ่นดอกคูน	นางรัตนวิภา ธรรมโชติ และ นางสาวเจตนา พรหมประดิษฐ์

คณะบรรณาธิการ

- * นางสาวปริญญา ฤทธิเจริญ
- * นางรัตนวิภา ธรรมโชติ
- * นายชูเกียรติ เกิดอุดม
- * นายปรีชา หมั่นคง
- * ว่าที่ร้อยตรีสุราษฎร์ ทองเจริญ

คณะบรรณาธิการที่ปรึกษา

- * นางสาวเยาวลักษณ์ เตียรณบรรจง
- * นางระวีวรรณ ภาคพรต
- * นายวรเดช เศรษฐภักดี
- * นายเฉลียว ยศอ่อน
- * นายสุมินทร์ นารถเหนือ
- * นายสรายุทธ วาระกุล

ถ่ายภาพประกอบ

- * นายพินิจ สุชะสันต์
- * นายชูเกียรติ เกิดอุดม
- * นายปรีชา หมั่นคง
- * ว่าที่ร้อยตรีสุราษฎร์ ทองเจริญ
- * นางสาวเจตนา พรประดิษฐ์
- * นายสุรไกร ทานะกุล
- * นายพีระ พรหมกลับ

เอื้อเฟื้อภาพประกอบเล่าเรื่อง

- * นายประมวล พิมพ์เสน

บรรณาธิการฝ่ายศิลป์ ออกแบบ/จัดทำรูปเล่ม

- * นายพินิจ สุชะสันต์

จัดพิมพ์ต้นฉบับ

- * นางรัตนา สุขสุโฉม
- * นางณัฐธยาน์ กุลทัศน์
- * นางสาวกัญญมน ชาบซึ่งไพโร
- * นางสาวรัญญา เซาว์แหลม
- * นางสาวน้ำทิพย์ สันติวิมล

กราฟิกการพิมพ์

- * นางสาวเสาวณีย์ อ่อนรักษ
- * นางสุภณิดา กุลสวัสดิ์ภักดี
- * นายอาคม กุลสวัสดิ์ภักดี
- * นางกิตติมา รามณรงค์

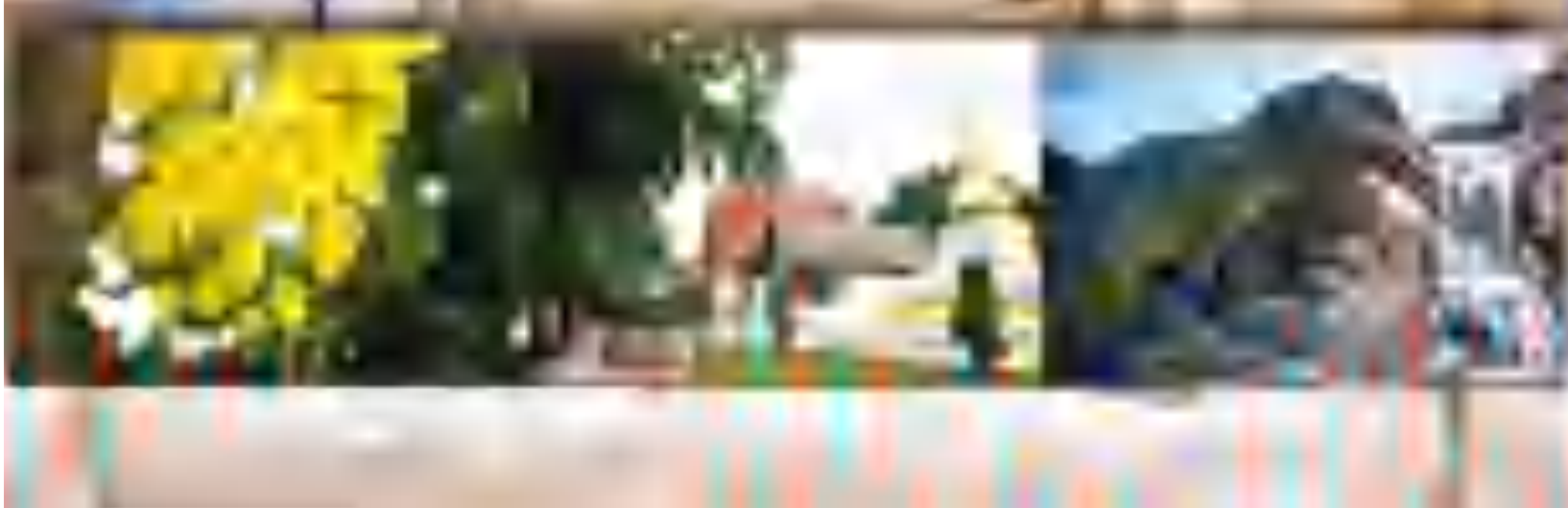
ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เรื่อง อนุญาตให้ใช้สื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง **ขอนแก่น : แหล่งวัฒนธรรมอีสาน** กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จึงอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในสถานศึกษาได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หอศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง

เลขที่ ๑๐๐ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๒

